

**İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ MEDYA VE İLETİŞİM SİSTEMLERİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRKİYE'DE RÖPORTAJ GELENEĞİ BAĞLAMINDA
YAŞAR KEMAL'İN RÖPORTAJLARI ÜZERİNDEN
NİTEL BİR DEĞERLENDİRME**

F. DAMLA KAYAYERLİ

110680006

DANIŞMAN: DOÇ. DR. ESRA ARSAN

İstanbul, 2012

**İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ MEDYA VE İLETİŞİM SİSTEMLERİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRKİYE’DE RÖPORTAJ GELENEĞİ BAĞLAMINDA
YAŞAR KEMAL’İN RÖPORTAJLARI ÜZERİNDEN
NİTEL BİR DEĞERLENDİRME**

F. DAMLA KAYAYERLİ

110680006

PROF. DR. ASLI TUNÇ :.....

PROF. DR. NEŞE KARS :.....

DOÇ. DR. ESRA ARSAN :.....

Tezin Onaylandığı Tarih : 21 Haziran 2012

Toplam Sayfa Sayısı : 132

Anahtar Kelimeler (Türkçe)   **Anahtar Kelimeler (İngilizce)**

- 1) Gazetecilik
- 2) Röportaj
- 3) Edebiyat
- 4) Yaşar Kemal
- 5) Röportaj Yazarı

- 1) Journalism
- 2) Reportage
- 3) Literary
- 4) Yasar Kemal
- 5) Author Reportage

ÖNSÖZ

2004 yılında Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nü kazandım. Okulumuzdaki haber ajansı Miha'da (Marmara İletişim Haber Ajansı), röportaj yazı türüyle Kayıhan Güven hocamız bizleri tanıştırdı. Bu önemli gazete yazı türüyle beni tanıştırdığı ve bana röportajın ne olduğunu öğrettiği için hocam Kayıhan Güven'e teşekkürü bir borç bilirim. Miha'da 2005-2009 yılları arasında bir fiil muhabirlik, editörlük, foto-muhabirliği ve idari koordinatörlük görevlerinde bulundum; okuldan mezun olduktan sonra da mesleğimi bağımsız bir şekilde sürdürmeye çalıştım. Akademik anlamda kendimi geliştirmek için 2010 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesi Medya ve İletişim Sistemleri Yüksek Lisans Programına başvurduğum, kabul edildim. Bir sene dolu dolu bir eğitim döneminin ardından, tez döneminde, Türkiye'de röportaj geleneği bağlamında Yaşar Kemal'in röportajı üzerinden nitel bir değerlendirme konusunu, tez konum olarak belirledim. Tez hocam, Doç. Dr. Esra Arsan'ın tavsiyeleri ve yönlendirmeleri ışığında tezimi ilerlettim. Araştırma kapsamında, alanında uzman kişilerle söyleşiler yaparak röportaj yazı türü hakkında görüşlerini aldım; Yaşar Kemal, Emin Özdemir ve Aydın Engin'e canı gönülden teşekkür ederim. Ayrıca Kayıhan Güven hocamın "*Röportaj Üzerine Bir Deneme*" adlı yayımlanmamış eserini benimle paylaştığı için çok teşekkür ederim.

Özellikle görüşme arzum olmasına ve hayallerimi süslemesine rağmen senelerdir ulaşamadığım Yaşar Kemal ile görüşmemi sağlayan Doç. Dr. Esra Arsan hocama, bu çalışmamda, bana verdiği destek ve gönül açıcı yorumları için ne kadar teşekkür etsem azdır. Jürimde yer alan Prof. Dr. Aslı Tunç ve Prof. Dr. Neşe Kars hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Tez yazımı süresi boyunca, desteğini eksik etmeyen aileme de teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışmanın Türkiye’deki röportaj geleneğine bir katkı sunmasını diler, röportaj yazısının ne denli önemli bir gazete yazı türü olduğunun anlaşılması ve röportaj yazarlığının gelecek nesillerde sürmesi temennisi ve umuduyla, desteklerini eksik etmeyen herkese tekrar gönülden teşekkür ederim.

İstanbul, 1 Haziran 2012

F. Damla Kayayerli

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye'deki röportaj geleneği bağlamında Yaşar Kemal'in röportajları üzerinden nitel bir değerlendirme amaçlanmaktadır. Ayrıca bu araştırma, Türkiye'deki çağdaş röportajın kurucusu olan Yaşar Kemal'in, 1950-1960'li yıllarda röportajın altın çağını yakaladığı dönemlerden günümüze kadar ulaşan röportajın; geçmişine, geleceğine ve röportaj yazarının nelere dikkat etmesi gerektiğine mercek tutmaktadır. Yaşar Kemal'in röportajlarından örnekler sunularak; röportajın nasıl yazıldığı ve tarzı inceleme alanına girmekte, röportaj kavramı ve röportaj yazarlığı çerçevesinde yapılan araştırma sonucunda yorumlama sayesinde röportaj geleneğine bir katkı sunmak amaçtır. Bu çalışma, röportajın günümüzden geleceğine dair yeni bir bakış açısı geliştirmeyi hedeflemektedir. Son olarak günümüzde yürütülen tartışmalara yeni bir bakış açısı geliştirmeyi denemektedir.

ABSTRACT

This work provides a qualitative evaluation through Yaşar Kemal's reportages in relation to the reportage tradition in Turkey. It also focuses on the history and progress of literary reporting starting from its golden years of 1950's to 1960's as Yaşar Kemal the founder of modern reporting in Turkey approached it, to recent examples of reportage as to every aspect a reportage author should take to consideration during writing a reportage. Yaşar Kemal's literary reportage style is studied through examples from his writings. Furthermore this work is aiming to carefully examine his style to shed a light on reportage "as a tradition" through authors' interpretation. While doing that, this work intends to develop a new viewpoint from today's literary reportage writing to the times to come. Lastly it tries to enlighten a different point of view to today's conflicts on literary reportage.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	II
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
GİRİŞ	1
1. TEORİK ÇERÇEVE	4
1.1 Röportajın Tanımı	4
1.2 Röportajın Özellikleri	13
1.2.1 Gerçeklerden Yola Çıkan Bir Anlatım Biçimidir	14
1.2.2 Yaşanılanın Tanıklığıdır	15
1.2.3 Öznel Bir Doğruluğu Sunmaktadır	17
1.2.4 Edebiyattan Beslenmektedir	19
1.3 Röportajın Çeşitleri	21
1.3.1 Portre Röportajı	21
1.3.2 Gezi/İzlenim Röportajı	23
1.3.3 Konu/Haber Röportajı	24

1.4 Röportajda Anlatım Biçimleri	25
1.4.1 Öyküleyici Anlatım Biçimi.....	25
1.4.2 Betimleyici Anlatım Biçimi.....	26
1.4.3 Açıklamalı Anlatım Biçimi.....	27
1.4.4 Tartışmacı Anlatım Biçimi	28
2. RÖPORTAJIN TARİHİ GELİŞİMİ	30
2.1 Dünyada Röportajın Tarihi	30
2.2 Türkiye’de Röportajın Tarihi.....	37
3. YAŞAR KEMAL VE RÖPORTAJ	45
3.1 Yaşar Kemal’in Hayatı ve Edebî Şahsiyeti	45
3.2 Yaşar Kemal’in Röportaj Yazarlığına Başlaması ve Röportaj Kitapları	51
3.2.1 Yaşar Kemal’in Röportajlarından Örnekler: Röportaj Tarzında Yazmak	62
3.2.1.1 Portre Röportaj Örneği	70
3.2.1.2 Konu/Haber Röportaj Örneği	74
3.2.1.3 Gezi/İzlenim Röportaj Örneği	78

3.3 Yaşar Kemal'in Röportaj Yazımı Tarzı.....	81
3.4 Türkiye'de Röportajın Geleceği	106
SONUÇ.....	116
KAYNAKÇA	123

GİRİŞ

Ben Vietnam savaşını ne haberlerden, ne de bilimsel araştırmalardan öğrenebildim, daha da ileri gidersem, televizyon filmlerinden de öğrenmedim, ancak Vietnam savaşı üstüne birkaç röportaj okuyuncadır ki bu korkunç savaşın dehşetine varabildim.

Yaşar Kemal¹

Yaşar Kemal'in dediği gibi bu denli önemli olan röportajlar, Türkiye'de 1960'lı yıllarda altın çağını yaşamıştır. Ancak günümüzde ne yazık ki, röportaj geleneği artık altın çağını yaşadığı dönemden hayli uzaktır. Röportajın ne olduğuna dair, günümüze değin tartışmalar yaşanmıştır. Kimi röportajı bir edebiyat dalı olarak görmüştür, kimide röportajın bir gazete yazı türü olduğunu ama edebiyattan beslendiğini vurgulamıştır. Ancak hem gazetecilik açısından hem de edebiyat açısından bakıldığında, röportaj üzerine yapılan çalışmalarda yeteri kadar bu konunun irdelenmediği görülecektir: Röportajın nasıl yazıldığı, özelliklerinin neler olduğu, röportaj yazarının hangi hususlara dikkat etmesi gerektiği hakkında başlı başına bir eser bulmak neredeyse çok zordur. Oysa röportaj yazı türü Türkiye tarihinde önemli bir açılım sağlamış, hatta Türkiye aydınlarını ve siyasetini bile etkilemiştir. Haber, söyleşi ve diğer gazetecilik yazı türleri hakkında birçok eser varken röportaj yazı türü hakkında kısıtlı bir

---

¹ Yaşar Kemal (2009), *Binbir Çiçekli Bahçe*. s. 115. Yapı Kredi Yayınları.

kaynakçamız olduğu ortadadır. Günümüzde de röportaj yazı türü gazetelerde yeterince yer almamaktadır. Türkiye’deki röportaj geleneği yok olmaya doğru gitmektedir; Türkiye’de yok olmaya yüz tutmuş röportaj geleneğine bir katkı olarak, bu çalışmada, çağdaş röportajın kurucusu olarak bilinen Yaşar Kemal’in röportajları üzerinden nitel bir değerlendirme yapılmaktadır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır; “Teorik Çerçeve”, “Tarihsel Gelişim”, “Yaşar Kemal ve Röportaj” ve “Sonuç” bölümleri olarak planlanmıştır. Çalışmada “Teorik Çerçeve” adlı bölümün temelini röportaj kavramı oluşturmaktadır. Farklı kaynaklarda röportajın tanımı çeşitlilik gösterdiği için röportajın ne olduğuna ilişkin çeşitli yazarların görüşlerine yer verilmiş, röportaj kavramı netleştirilmeye çalışılmıştır. Röportaj kavramına, röportajın özelliklerine, röportajın çeşitlerine ve röportajdaki anlatım biçimlerine değinildikten sonra röportajın tarihsel gelişimine geçilmektedir. Bu ikinci bölümde hem dünya hem de Türkiye’de röportajın tarihi kısaca irdelenmektedir. Üçüncü bölümde Türkiye’de çağdaş röportajın kurucusu olarak görülen Yaşar Kemal’in hayatı, edebî şahsiyeti, röportaj yazarlığına başlaması, röportaj kitapları ve röportajın çeşitlerine göre röportajlarından örnekler sunulmaktadır. Ayrıca “Röportaj nasıl yazılır?”, “Röportaj yazarının dikkat etmesi gereken hususlar nelerdir?”, “Yaşar Kemal’in röportaj tarzı nasıldır?” ve “Röportajın geleceği var mıdır, yoksa yok olmaya yüz mü tutuyor?” sorularına ikinci kaynakların yanı sıra alanında uzman kişilerle yapılan söyleşilerle sorular cevaplanmaya çalışılmıştır. Böylelikle bilgi, deneyim ve yorumları alınarak bir veri tabanı

oluşturulmuş ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Böylece röportajın başka yazı türleriyle karıştırılmaması için bir katkı sağlanmıştır.

Araştırmada Yaşar Kemal'in röportaj üzerine yayımlanmış beş kitabından röportaj eşitleri bağlamında röportaj örnekleri seçilerek, röportajın nasıl yazıldığı gösterilmektedir. Ayrıca Yaşar Kemal ile mülakat yapılarak "röportaj yazarlığına başlaması" ve "röportaj tarzı" hakkında anıları ve görüşleri alınmıştır. Emin zdemir ve Aydın Engin ile de söyleşiler yapılmıştır. Ayrıca ikinci kaynaklardan Yaşar Kemal'in röportaj tarzı hakkında bilgi toplanmıştır ve veriler sayesinde röportaj tarzı irdelenmiştir. Mülakat yönteminin seçilme nedenine gelince ikinci kaynakların yanı sıra birinci kaynaktan elde edilecek bilginin tez soruma verilecek cevapta en temel kaynak teşkil etmesidir. Son olarak da röportaj/tez konum hakkında genel bir değerlendirme yapılmış ve sonuç bölümüyle tez sonlandırılmıştır.

1.TEORİK ÇERÇEVE

1.1.Röportajın Tanımı

Kavram olarak, röportajın tanımlanmasında çok çeşitlilik olduğu görülmektedir. Bir gazete yazı türü olan röportaj, soru-cevap şeklinde yapılan söyleşi türüyle karıştırılmakta, günümüz gazeteciliğinde söyleşiler röportaj olarak adlandırılmaktadır. (Kabaş, 2009: 34) Hâlbuki röportaj yazı türü, söyleşinin soru sorma öğelerinden yararlı olsa da söyleşiden tamamen ayrılmaktadır. Aynı zamanda röportajın ne olduğu hakkında da birçok görüş dile getirilmektedir. Bu da, röportajın tanımı hakkında kafa karışıklığına neden olabilmektedir.

Röportaj kelimesinin sözlük anlamına baktığımızda; “gazete için haber toplama, gazeteler için toplanan haberler, bu haberleri anlatan yazı”² anlamına gelmektedir. Fransızcadan Türkçeye girmiş olan röportaj kelimesinin sözlükteki bu açıklaması, günümüzdeki röportaj tanımlarıyla birebir örtüşmemektedir. (Şenyapılı, 1981: 176) Röportaj için inceleme, araştırma, gözlem gerektiren, bir takım gerçekleri ortaya çıkarmayı amaçlayan ve belirli bir üslupta yazılan çok yönlü bir gazetecilik faaliyeti olduğu söylenmektedir. (Kabaş, 2009: 34) Basın Sözlüğü’ne baktığımızdaysa röportaj için, “soruşturma araştırma yöntemiyle hazırlanan

---

² Mehmet Ali Ağakay, (1962) *Fransızca-Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları.

röportaj”³ denilmektedir. Başka bir tanımlamada röportaj için, “renkli haber, magazin gazeteciliğinde yer alan haber” denmektedir. (Tokgöz, 1987: 156-157) Renkli haber derken, “düz haberin temelini oluşturan, cilasız, ‘kim, ne, nerede, ne zaman, neden, nasıl?’ sorularının ötesinde ve dışında kalanları da içine alan bir yazı türü olduğunu” belirtilmektedir. (Tokgöz, 1987: 358) Röportaj, haber toplamanın ötesinde bir uğraş gerektiren bir yazı türüdür. (Şenyapılı, 1981: 2) Yaşar Kemal, bir söyleşisinde haber ve röportaj ayırımına girerek röportajı haberden ayırmaktadır:

“Haber bir yaratma değildir, bir taşımadır. Aslında röportaj, taşıma anlamına geliyor ya, yanlış, o taşıma olan haberdir, hem de en gerçek anlamıyla. Röportaj bir yaratmadır. Gerçeğe, gerçeğin, yaşamın özüne yaratılmadan varılmaz. Yaratmadan hiç kimse hiçbir şekilde gerçeği yakalayamaz, yakalarsa da karşısındakine anlatamaz. Haber gerçek değil mi? Bence haber gerçeğin simgesidir. Haberin arkasında neler var, neler dönüyor, ne yaşamlar, dramlar, sevinçler var, haber bunu bize veremez. Röportaj haberin varamadığı yere varandır, nasıl, yaratarak, gerçeği değiştirerek değil, yaratarak.” (2009: 115)

Röportajı gazetecilik ve edebiyat arasında bir yerde duran yazı türü olarak tanımlayanlar vardır. Aydın Engin, “Röportaj edebiyata çok komşu bir daldır. Röportaj; bir durumu, bir havayı, bir öyküyü, bir olup biteni,

---

³ Suat Gezgin, (1998) *Basın Sözlüğü*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.

okurlara sanki berabermişler, sanki izliyorlarmış gibi, bir filmde bile öte, bizzat, o yaşamı seyrediyormuş gibi, aktarması gereken bir yazı türüdür. Röportaj gazeteciliğin edebiyata en yakın dalı, komşu dalıdır. Edebiyattan ayrıldığı çok önemli bir nokta vardır; edebiyat kurgusal olabilir, röportajın olmazsa olmaz koşulu gerçek olmasıdır.”⁴ demektir. Aynı şekilde röportajın sırtını edebiyata dayayan ve Herodot’a kadar uzanan bir yazı türü olduğunu belirtenlerde vardır.⁵ Bu tespit yapılırken röportaj kategorisini anlatıma dayanan çok eski bir iletişim kalıbı içinde değerlendirilmekte ve röportajın eski Yunan’da gördüğümüz anlatımayla yakın bir ilişkisi olduğu düşünülmektedir. (Güven, 1993: 4)

Bir başka görüşe göre röportaj:

“Röportaj en geniş anlamıyla haberin büyütülmüşüdür. Ancak röportajı haberden ayıran belirli özellikler vardır. Röportajcı, yazılarına kendi görüş, bilgi ve fikirlerini de katabilir. Röportajda en önemli özellik, belletme, tanıtma ve tasvir bakımlarından inanç uyandırmaktır. Bunun için röportaj yazarının, yazdıklarının doğruluğunu ispatlayan fotoğraflarla konuyu, olayları tespit etmesi gerekmektedir” (Karaaliolu, 1994: 229)

---

⁴ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012

⁵ Kayıhan Güven’in (2007) “Gazeteciliğin Yüz Akları Miha’da”. *Sabah Gazetesi Cumartesi Eki*.

<http://arsiv.sabah.com.tr/2008/01/05/ct/haber,68497E9F856F4DFDB5F385E926AF92B5.html>

Ayrıca bazı ülkelerde röportaj kavramına yer verilmediği görülmektedir. Örneğin Amerika’da, röportaj terimi yerine röportaja yakın olarak; “special”, “feature”, “article”, “personal experience story” türleri gösterilmektedir.⁶ Ancak bu İngilizce kelimeler, röportaj terimini karşılamamaktadır. Örneğin İngilizcede bile pek çok anlam ifade eden “feature” sözcüğünü ele aldığımızda; ilginç ve canlı bir biçimde kaleme alınmış metinler olduğu keyifli yayınları tanımlamak için kullanılan yaygın bir sözcük olduğu dile getirilmektedir. (Schneider ve Rause, 2002: 82)

Çeşitli kaynaklara baktığımızda röportajın gelişimi, tanımındaki çeşitliliği beraberinde getirmiştir. Bu çeşitli adlandırmaların sebebinin röportajın çok yönlü, çok boyutlu bir yazı niteliğinden kaynaklı olduğu belirtilmektedir. (Özdemir, 1999: 151)

Röportaj tanımı için şöyle denmektedir:

“Bu türe giren yazıları öğretici, bilgilendirici gazete yazıları arasına yerleştirenler olduğu gibi, bunun dışında düşünenler, röportajı tıpkı bir roman, bir öykü, bir oyun gibi yaşatıcı yazılar arasında ele alanlar da vardır. Röportajın çok yönlü, çok boyutlu bir yazı niteliği taşımasından doğmaktadır bu değişik adlandırmalar. Çünkü röportaj, bir doğruyu, bir gerçeği; araştırma, inceleme, gezip görme yoluyla ya da soruşturma yöntemiyle yansıtır. Çok kez öyküsel bir örüntü içinde gerçekleştirir bunu. Gereklikçe fotoğrafın

---

⁶ Atilla Girgin, (2004) “Röportaj-Mülakat-Söyleşi 1”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 19, s. 39-51.

<http://www.iudergi.com/tr/index.php/iletisim/article/view/12729/1156>

tanıklığına, desteğine başvurur. Böylece okuyucuyu yaşamın içine sokar, yansıttığı doğrularla, gerçeklerle yüz yüze getirir. Öğrettiğini yaşatarak öğretir.” (Özdemir, 1999: 151)

Genel olarak tanımlara baktığımızda ise röportaj; iletişim kalıbı, anlatı, tanıklık, izlenimler, betimlemeler, uzaktakini göz önüne getirmeler, öznel yaklaşımlar, anlatım çeşitlilikleridir. Öznel yapısı olmasına karşın gerçeklikten asla ayrılmamaktadır. Röportajda; olayın içinde olmak, tanıklık etmek, maddi manevi engelleri aşp bilinmeyeni iletmek gerekmektedir. (Güven, 2003: 12) Kısaca röportajda hem olayın gerçekliğini tanıklık yapılarak yansıtmaya vardır, hem de kendi gözlem ve değerlendirmelerini metinde yer verilmesi vardır. (Gaillard, 1994: 57-58)

Farklı kaynaklardaki mevcut tanımlara bakıldığında röportaj; bir olayı, bir konuyu okuyucuya en anlaşılır bir şekilde, görüyor, duyuyor ve yaşatıyormuşçasına anlatma sanatıdır. (Çetiner, MvD, 1975: 4)⁷

Ayrıca Gazeteci Oktay Verel ile Sedef Kabaş bir söyleşi yapmıştır. Bu söyleşide röportajın temelini yazan insanın kendisi olduğunu, her şeyi anlatıp sonunda da kanaatin ortaya konulduğunu, ayrıca röportajda gözlem

---

⁷ Röportaj araştırmasına önemli bir kaynak olan *Milliyet Sanat Dergisi Röportaj Özel Sayısı* dergisi içindeki birçok söyleşiye ve makaleye bu çalışma boyunca referans verilecektir. Standart notasyonda parantez içlerinde başlığın (kısaca) belirtilmesi gerekmektedir. Ancak bu durumda metinde yoğun bir görüntü kirliliği oluşacaktır. Bu nedenle bundan sonra *Milliyet Sanat Dergisi Röportaj Özel Sayısı* dergisindeki söyleşi ve makaleye verilen referanslar MvD kısaltmasıyla gösterilecek, dergideki sözler kime aitse adı/soyadı metinde geçmiyorsa yazıldıktan sonraki virgöl ile ayrılarak tarih ve sonrada sayfa numarası belirtilecektir.

duygu ve tarihimizin olduğunu belirtirken, sosyal yapıyla ilgili görüşlerinde yer aldığını vurgulamaktadır. Röportaja her şeyin katılabileceğini ve röportajda hiçbir şekilde objektif kalma diye bir nokta olmadığını dile getirmektedir. (Kabaş, 2009: 38)

Bir başka tanımlamada ise Adnan Binyazar şöyle demektedir:

“Röportaj neyi anlatırsa anlatsın gazetecinin kafasında oluşturduğu bir yaratıya, yani sanal bir gerçekliğe değil, gerçeğe ve sadece gerçeğe yaslanmak zorundadır. Röportaj araştırmayı, incelemeyi, soruşturmayı, gezip görmeyi; bunlara bağlı olarak ortaya nesnel veriler koymayı gerektirir.” (MvD, 1975: 13)

Görüldüğü üzere röportaj tanımlamalarındaki bu çeşitlilik röportajın çok yönlü oluşundan kaynaklanmaktadır. Ayrıca başta belirtildiği gibi Türkiye basınındaki söyleşilere röportaj denmesi yanlışını göz önüne sermek için söyleşi ve röportaj farkını değinmek gerekmektedir. Bu konuyla ilgili araştırma yapan Dr. Sedef Kabaş, “*Soru Sorma Sanatı*” adlı eserinde söyleşi ve röportaj arasındaki fark hakkında şunları söylemektedir:

“Söyleşinin temelini “sorular” oluştururken, röportaj daha çok “tanıklık”tan beslenir. Röportaj, söyleşiyi içerir ancak söyleşi tam olarak röportajı ifade etmez. Röportajın içinde soru ve yanıtlar vardır, ancak bunun dışında izlenimlere, betimlemelere ve öznel bir anlatıma da yer verilir. Söyleşi, daha çok bir kişiyle yüz yüze yapılan bir görüşme türü olarak kabul edilir. Röportajda ise ele alınan

konuyu detaylı şekilde aktarmak için çoğu zaman birden fazla kişiyle görüşülür. Söyleşide mutlaka en az bir kişiyle konuşmak gerekir, aksi takdirde söyleşinin yapılması mümkün olmaz. Oysa röportajda konuşmadan da bir kişinin portresi yazılabilir. Hatta röportaj bir hayvan, bir mekân, bir çiçek vb üzerine yazılabilir. Gazeteci söyleşide mümkün olduğunca geri planda durur. Oysa röportajda duygularını, düşüncelerini ve yorumlarını yansıtmaktan kaçınmaz. Söyleşide gerçekçi bir anlatım, röportajda ise öyküsel bir üslup gözlenir. Söyleşide merkezde konuşulan kişi bulunur, amaç onun görüşlerine ve düşüncelerine geniş şekilde yer vermektir. Röportajda ise merkezde bir öznenin bulunması gerekmez, hatta kimi örneklerde yazının üslubu ön plana çıkar⁸. (2009: 46)

Emin Özdemir, yazınsal türleri tanımlarla sınırlandırmanın güç bir yanı olduğundan söz etmektedir. Bunun sebebini türler arasındaki sınırların giderek kalkmasından kaynaklandığını ve bir türe özgü niteliklerin bir başka türde de kullanıldığını belirtmektedir. Röportaj yazım türü içinde bunun aynı şekilde olduğunu belirtmektedir; öyküyle, romanla, deneme ve gezi yazılarıyla kesişen yanları olduğunu söylemektedir.⁸ Ancak bu çok yönlü oluşuna ve başka yazım türleriyle kesişen yanlarının olmasına rağmen röportaja bir tanımlama getirilmesi gerekirse Emin Özdemir röportaj tanımlaması için şunları söylemektedir:

---

⁸ Emin Özdemir, Kişisel Görüşme: 4 Mayıs 2012.

“İlle de bir tanıma bağlamak gerekirse denilebilir ki: Röportaj bir olayı, bir durumu, bir sorunu ortaya koyma amacıyla oluşturulan öğretici boyutlu gazete yazısıdır. Ayırıcı ve belirleyici özelliklerinin başında sözellikle görselliğin iç içeliği gelir. Söylenenler görsel öğelerle pekiştirilerek verilir. Dil, herkesin anlayabileceği, yalın ve kıvrak, terimsel ya da bilimsellikten uzak bir doku taşımalı.”⁹

Röportaj kavramı açısından Türkiye basınında röportaj türünde yazılar kaleme almış olan yazarlar röportajın tanımı şu şekilde dile getirmektedirler:

Halit Çapın: “Okur toplumunun ilgi duyduğu konuları, sorunları, kişileri, yerleri ve olayları tanıtmaya amacıyla ve de içeriğine girerek oluşturulan bir yazı türü olarak tanımlayacağım ben. Bir başka deyişle, bunlarla ilgili gözlemler. Sadece bakarak değil ama... Baktığını görerek kaleme alınan ve doğrudan tanıklık...” (MvD, 1975: 4)

Yılmaz Çetiner: “Röportaj bir olayı, bir konuyu okuyucuya en anlaşılır şekilde hatta ona görüyor, duyuyor ve beraberce yaşıyormuşçasına yazıyla anlatma sanatıdır. Kişi de anlatılabilir, konuşurulabilir röportajda... Olaylar, konular dile getirilebilir... Bence röportajcılığın sırrı, sadece en iyi dille, en güzel şekilde bir konuyu tanımlamak, anlatabilmek değil, olayı veya konuyu en canlı taraflarıyla okuyucuya gösterebilmektir” (MvD, 1975: 4)

---

⁹ Emin Özdemir, Kişisel Görüşme: 4 Mayıs 2012.

Hikmet Çetinkaya: Röportaj, haberin vurucu güçlülüğünü pekiştiren, sağlam boyutlar getiren, belgesel ağırlığı fotoğrafla bütünleşen resmi verilere dayalı bir yazı türüdür bence. Ancak, röportajın öyküsel bir ağırlığı olduğunu savunanlardanım. Ama gerçek öyküsel bir ağırlık olarak” (MvD,1975: 6)

Hikmet Feridun Es: “Haber dediğimiz nesnenin “olmuştur”, “bulmuştur”, gibi tel örgüleri ile sınırlandığı alanın öbür yanında ise röportaj başlar. Ve “olmuştur”, “bulmuştur” diye anlatılandan da daha “insan ilgisi” ve ayrıntılara girerek...” (MvD, 1975: 6)

Nail Güreli: “Yaşamın bir kesitini edebiyatla belgeleme sanatıdır bence röportaj. Yaşamadan muradım, elbet yalnız insan yaşamı, daha öte, yalnız canlılar yaşamı değil. Tüm doğanın, tüm evrenin yaşamasından, başka bir deyimle, varlığından bir bölüm, bir kesintidir röportaj demek istiyorum.” (MvD, 1975: 7)

Yaşar Kemal: “Haber gerçeğin kaba yansıması; röportajsa yaşamın özüne, gerçeğin özüne doğru inıştır. (...) Röportaj bir edebiyat sayılabilir mi? Bu soruyla çok karşılaştım. Röportaj bir edebiyat dalı sayılmak ne, röportaj bal gibi edebiyattır. Onu haberden ayıran nitelik, onun edebiyat gücüdür.” (MvD, 1975: 8)

Fikret Otyam: “Yüreğinde katıksız insan sevgisi taşıyan, yalandan-dolandan, laf edebiliğinden kendini yüzde yüz ırak tutan; renk, dil, din, mezhep, cinsiyet, ırk farkı kollamadan sorunlarına eğilen, salt onların

çıkarmı gözeten; olaylara, konulara bu açıdan, bu anlayış ve tanımla yaklaşan eli kalem tutanların yaptığı bir anlatım biçimidir röportaj da, özetle...” (MvD, 1975:10)

Naci Sadullah: “Röportaj tanımının yapılmasına gerek duyulmadan bol bol denenmiş bir yazı türüdür. Aslında röportajla ilişkisi olmayan bir yazı türü hemen hemen yok gibidir. Örneğin, Nazım Hikmet’in “Taranta Babu’ya Mektuplar”ı ya da “Simavna Kadısı Şeyh Bedrettin”i, şiir biçimine sokulmuş birer halis röportaj değildir de nedir?” (MvD, 1975: 11)

Röportaj için halkın dili olmak, halkın gözü kulağı olmak ve ezmeye ve sömürüye karşı röportajın gücünden yararlanmak gerektiğini düşünenler vardır. Bunlardan biride Fikret Otyam’dır: “Röportaj eşitsizliğe karşı durma, başkaldırmadır.” (1982: 12) demektedir. Genel olarak birçok görüşe baktıktan sonra diyebiliriz ki, röportaj; tanıklık/gözlem sonucu elde edilen verinin edebi güçten destek alarak, geniş bir anlatım olağanından yararlanarak ve gerçeklikten ayrılmayarak okura yansıtılmasıdır.

1.2. Röportajın Özellikleri

Röportaj gerçekte olan şeylerin bir anlatım biçimidir. Anlatım içinde yer alan gerçeklere ya tanıklık edilmekte ya da bu gerçekler röportaj yazarı tarafından yaşanarak elde edilmektedir. Röportaj yazarı, röportajını yazarken öykülemenin, betimlemenin, açıklamanın avantajlarından yararlanmaktadır; edebiyatın olanaklarını isteğine göre kullanmaktadır. Röportaj yazarı toplumsal bir kesiti vermek isterken objektif bir tavır

sergilemek istemelidir, fakat kimi nedenlerden dolayı naklettiği realite, subjektif olarak değerlendirilmiş bir realite olmaktadır. (Güven, 1993: 95)

Röportajın özelliklerini genel hatlarıyla sıralamak gerekirse; gerçeklikten yola çıkan bir anlatım biçimidir, tanıklıktan yararlanmaktadır, öznel bir doğruluğu sunmaktadır ve edebiyattan beslenmektedir.

1.2.1. Gerçeklerden Yola Çıkan Bir Anlatım Biçimidir

Herman Schalpp röportajın gerçeklikten yola çıkılan bir anlatım biçimi olduğunu şöyle dile getirmektedir:

“Röportaj gerçekleri, öznel yaşantılarla harmanlar. Yalın biçimde kaleme alınmış basit haberden, gerçekleri yansıtan karmaşık haberden daha ayrıntılı, daha canlı bir anlatım biçimine sahiptir.”
(2002: 36)

Örneğin Yaşar Kemal’in “*Neden Göç Ediyorlar?*”¹⁰ adlı röportajındaki anlatılanlar birebir yaşamın içindeki olgu ve olaylardan kaynaklanmaktadır. Göç olgusunu ve birebir somut olayları kaleme alan Yaşar Kemal, sorunları dile getirmekte ve neden göç ediyorlar, sorusuna yanıt ararken, göç edenlerin gerçeklerini anlatım biçimlerinden yararlanarak sunmaktadır. Röportaj yazımı ile haber yazımı arasında örtüşen noktalar bulunmaktadır; haberde verilemeyen ayrıntıları kaleme almak röportajı daha boyutlu bir yazım tarzına çevirmektedir. Fakat her ikisinin de yazım tekniği farklılık arz etmektedir.

---

¹⁰ Yaşar Kemal, *Peri Bacaları Bu Diyar Baştanbaşa* 3. s. 139. Yapı Kredi Yayınları.

Röportajda gerçeklerle yüzleştirme ve ayrıntıları yansıtmada bağlamında okuyucuları, gerçeklerin içine çekebilmek ve yaşatarak öğretmek esastır. Bunun için röportajlarda kullanılan fotoğraflar belge niteliği taşımaktadır. (Bülbül, 2000: 72) Röportajın gerçeklikle bağlantısı hakkında röportajdaki olaylar röportaj yazarlarının bir kurgusu değildir, röportajda aranması gereken röportaj yazarının anlattıklarının somut bir durum ve gerçekle örtüşmesi gerekliliğidir, bu gerçeklikten asla ayrılmamalıdır. (Güven, 1993: 7) Edebiyattan beslenen bir yazı türü olması, röportajda gerçeklikten ayrılma manasını taşımamaktadır. Röportajın olmazsa olmaz koşulu gerçek olmasıdır. Röportaj yazarı edebiyatın gerçeği ezmesini önlemesi için, röportajın en belirgin özelliği olan gerçek olmasını, gerçeğe katkıda bulunmasını, olmayanı eklememesini esas almalıdır. Diyebiliriz ki, röportajın en temel özelliği gerçeklikten kopmaması ve kurgusal olmamasıdır.¹¹

1.2.2. Yaşanılanının Tanıklığıdır

Röportaj birebir gözleme dayanan bir yazı türüdür; bizzat röportaj yazarının tanıklık sonucu gözleminden kaynaklıdır; röportaj yazarı bizzat kendisi olayın içinde olmalı ve birebir yaşayarak bilgiyi elde etmelidir. (Bülbül, 2000: 72) Bu yüzden röportaj yazarının röportajı yazabilmesinin için en önemli çıkış noktası tanıklığıdır. Fakat röportaj yazarının olayın kimi ayrıntılarını ya da bölümlerini başka kaynaklardan da edinebilme durumu vardır. (Güven, 1993: 74) Örneğin herhangi bir mekânda rastlantı sonucu

---

¹¹ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012.

karşılaşma ile röportaj yazarı yaşamlara tanıklık ederek gözlemlerini yazıya dökülebilmektedir. Amerikalı röportaj yazarı John Redd'in, "*Dünyayı Sarsan On Gün*" adlı eserinde, yazar, Ekim-Kasım 1917'de, "Ekim Devrimi"nde, Petrograd'ta Smolny Enstitüsü'ne gidildiğini birebir izlemiştir. Burada enstitüde rejimi yıkmak için oturumlar yapılmaktadır. Bu toplantılarda, özel mülkiyetin kaldırılmasını ve fabrikaların denetiminin işçilere verilmesini kabul etmişlerdir. İşte Redd'in röportajları, haber değeri taşımasına rağmen bu yönüyle okuru aydınlatmasına karşın, gerçek albenisini yazarın yaşadıklarından almaktadır. (aktaran Güven, 1993: 75) Bununla birlikte Aydın Engin'in Almanya'da birlikte çalışma fırsatı bulduğu Alman röportaj yazarı, Günter Wallraff¹² röportajlarını yaparken kendini gizleyerek yaşadıkları sonucu oluşan tanıklıklarını yazmıştır. Örneğin Türk işçi kılığına girip, saçını siyaha boyamış, bıyık bırakmış, gözlerine koyu renk lensler takmış, Almancasını bozuk bir Almancaya çevirmek için çaba harcamış, aynen bir Türk gibi davranarak, bir fabrikada çalışıp patronun özel şoförlüğünü yapmıştır. Böylelikle Almanya'da bir Türk işçinin neler yaşadığının tanıklığını yazabilmiştir. Almanya'da bu röportaj büyük yankı uyandırmış ve yabancı düşmanlığını ifşa etmiştir. Ancak şu unutulmamalıdır ki, röportaj yazarı, röportaj yapılacak konu ya da kişiyle ilgili ön bir fikir ya da bir yargı ile konu ya da kişiye yaklaşmamalıdır. Röportaj yazarı gördüğünü, yaşadığını, tanık olduğunu anlatan kişidir. Tanık olunurken röportaj yazarı sadece hayatın akışı içinde iyi bir gözlemci ve iyi bir tanık

---

¹² *En Alttakiler* adlı röportaj kitabına bakılabilir.

olmalıdır; önceden konu ya da kişiyle ilgili bir yargı oluşturmak röportaj yazarının gözlem/tanık durumunu ortadan kaldıracaktır.¹³

1.2.3. Öznel Bir Doğruluğu Sunmaktadır

Zaman değerini yitirmiş bir olay haber değerini yitirmektedir. Oysa röportajda olmuş olayların geniş şekilde sunulması, ayrıntıların verilmesi söz konusu olduğundan güncellikten soyutlanabilmekte, ayrıca haberde öznel bir yapı olmadığından, röportajda gazeteci kendi görüşlerini ve düşüncülerini röportajda yansıtabilmektedir. (Bülbül, 2000: 72-73) Ayrıca röportajda, gazeteci, olayların basit bir çözümlemesini aktarmakla yetinmemektedir. Tanıklık yaptığı olguların anlamını ortaya çıkarmak ve kendi gözlem ve değerlendirmelerini de katacağı bir metin kaleme alacaktır. (Gaillard, 1994: 57-58)

Elbette gazetecinin olan biteni okuyucuya ulaştırabilmesi için seçtiği en önemli araçlardan biri haberdur. Biraz evvel belirttiğimiz gibi haber, objektifliği amaçlayan bir gazete yazı türüdür. Röportaj yazarının yaptığı gibi muhabirin öznel bir bakış açısına sahip olması mümkün değildir. Yazdığı haberde kendi 'ben'ini dışarıda bırakması ve kişisel görüşten uzak durması gerekecektir. Tek amacı vardır; bu amacı, güncel olana ilişkin tartışmasız enformasyon vermektir. Haber yazısının objektif olması için gazetecinin kimi teknik kurallara uyması beklenmektedir. Oysa röportaj yazı türü, haber veren, yorum taşımayan gazete yazı türleri içinde en subjektif yazı türü olarak gösterilmektedir, çünkü röportaj yazarı tanıklık ettiği ve

---

¹³ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012.

gözlemlediği bir olaya belli bir perspektiften yaklaşmaktadır. Bu perspektif, onun konuya nasıl yaklaştığı konusunda ipuçları taşıyabilmektedir. Röportaj yazarından beklenen onun her durumda konu karşısında tarafsız bir tavır takınmasıdır, fakat röportaj yazarı fotoğraf makinesinin objektifi gibidir; bir olayı anlatırken seçmeci davranmak zorunda kalmaktadır. Ancak şu da unutulmamalıdır ki, röportaj yazarının ve yazdığı yazının sübjektif oluşu röportaja girecek olan bilgilerin seçiminde sonsuz bir özgürlük, giderek, bilgilerin manipüle edilmesi değildir. Gazetecinin röportajı yazarken sonsuz bir özgürlük alanı yoktur. Gazeteci bir ifadeyle “sübjektif bir doğruluk” peşinde, belli bir olgu, olay, atmosfer hakkında okurun fikir sahibi olması için koşmalıdır. Röportaj önünde sonunda haber veren gazete yazı türlerinden biridir ve kamuoyunun aydınlatması, bilgilendirilmesi, görevlerine sahiptir. (Güven, 1993: 79-80)

Bununla birlikte röportajın öznel yapısı röportajı yapanın neyi nasıl algıladığıyla çok ilgilidir. Burada röportaj yazarının hüneri devreye girmektedir; hüner odur ki, öznellik çok ağır basıp röportajı yapanı gazeteciliğin algılamasından öte gerçek neyse onu iyi çizmesini bilmektir. Bir örnekle bu daha iyi anlaşılacaktır. Gazeteci/Yazar Aydın Engin’in de katıldığı, 1980’li yılların sonunda birçok ülkeden, bir araya gelen gazetecilere, 18 saniyelik bir video izletilmiştir. Bir anne ve bebeğinin gösterildiği bu videonun, sanal bir röportajının, gazeteciler tarafından yazılması istenmiştir. Sonra röportajlar üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Bir İtalyan gazeteci anneyi tarif ederken kara gözlü diye yazmıştır. Hâlbuki videodaki kadın mavi gözlüdür. İtalyan röportaj yazarı

sonradan videoyu tekrar izlediğinde kadının gözüne dikkat etmediğini anlamıştır. Bu örnekten anlaşılacağı üzere buradaki öznellik okuru yanıltan bir öznelliğe dönüşmektedir. Herkes kendi algısına göre röportajı yazmıştır. Bu eleştiri konusu olmuştur. Röportajda öznellik çok ince bir ayardır; mümkün olduğu kadar nesnel olmak gerekmektedir. Öznelliğin daha çok üslupta ortaya çıkması gerekmektedir.¹⁴

1.2.4. Edebiyattan Beslenmektedir

1885-1948 yılları arasında yaşamış olan ünlü Alman röportaj yazarı Egon Erwin Ksich röportaja ilişkin görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Roman mı? Hayır. Röportaj! Röportajdan ne bekliyorsunuz? Öyle sanıyorum ki, gelecekte röportaj edebiyatı besleyecek. Ama iyi kalitede bir röportajdan söz ediyorum. Romanın bir geleceği yoktur. Kurguya dayanan eylemleri içeren kitaplar gelecekte olmayacaktır. Roman geçmiş yüzyılların edebiyatıdır. Röportaj artık güncel bir meseledir. Öyle sanıyorum ki, insanlar gelecekte hakikaten başka bir şey okumak istemeyeceklerdir.” (Güven, 2007: 19)

Betimlemelere başvurulması, tasvirlerin yoğunluklu olması röportajın edebiyata sırtını dayadığını belirleyen özelliklerinden olduğu için Kisch, röportaj yazı türünü romana rakip olarak görmektedir. Ancak şu unutulmamalıdır ki, röportaj romandaki kurgulama gibi bir yapı sunmamaktadır. Röportaj yazarı, röportajını edebî bir dil becerisiyle

---

¹⁴ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012.

harmanlamaktadır. Röportaj-romanlar 20. yüzyılın tipik olgularından birisidir; edebiyat ile röportajın öğeleri bir yerde kesişmektedir.

Bunlar:

- a) Gerçek olaylar, aslına sadık biçimde yansıtılmıştır; gerçek olmayanlar bile zamandaş gerçek gibi verilmiştir.
  - b) Anlatıcı, anlattığı şeylere bir yakınlık içindedir; o, olayları gözlemlemişçesine bir tavır takınmaktadır.
  - c) Ele aldığı malzeme kişisel değildir.
  - d) Yazar kendi fikrini açık-açık söylemekten kaçınmaktadır, ama dolaylı olarak yine de okurun etkilenmesinin amaçlandığı sezilenmektedir.
  - e) Yazarın kendine özgü röportajcı tavrı göze çarpmaktadır.
  - f) Yazılanların kamusal bir karakteri vardır. Detaylarda zamandaş ve somut durumlara gönderme yapılmakta ki bu tutumla olayın kendisel özelliği öne çıkarılmakta, sanatın genelliğine bağlanmamaktadır.
- (aktaran Güven, 1993: 89)

Röportaj ister bir insanla, ister bir ağaçla, ister bir denizle yapılsın, konusu ne olursa olsun, röportaj sadece fikirlerin aktarımı değildir; onun rengi, kokusu, tavrı, edası, bulunduğu çevre, bütün bunları okurun gözünde canlandırabileceği bir zenginlikte olması gerekmektedir. Röportajda bu

olmadığı zaman röportaj eksik kalacaktır. Canlandırmayı var edebilmek için betimlemelerin olması gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse “Yoksul bir oda” diye başlayan bir cümlede herkes kendi yoksul odasını zihninde çizmektedir. Neden o odaya yoksul dendiğinin ayrıntılarla anlatılması önem arz etmektedir.¹⁵

Röportajda edebiyat gibi öyküsel öğelerden yararlanmaktadır. Metin içinde farklı anlatım biçimlerine başvurması belirgin bir özellik taşımaktadır. Röportaj, öyküde olduğu gibi anlatı yöntemi olarak kullanılabilir. (Özdemir, 1999: 151) Ayrıca metin içinde kompozisyon ve farklı anlatım biçimlerine başvurulması bir ölçüde yaratı olduğunu düşündürmektedir. Röportajın edebiyatla ilişkisi bağlamında kesin bir kural konamayacağı açıktır. (Kemal, MvD, 1975: 12)

1.3.Röportajın Çeşitleri

Röportajın çok yönlü bir gazetecilik yazı türü oluşundan kaynaklı birçok röportaj çeşidine rastlanabilmektedir. Ancak röportaj çeşitlerini sıralamak gerekirse “Portre röportaj”, “Konu/haber röportaj” ve “Gezi/izlenim röportajı” adı altında üç ana başlıkta sıralamak mümkündür.

1.3.1. Portre Röportajı

Görüşülen kimsenin kişiliğini tanıtmaya yönelik yapılan röportajlara “portre röportaj” denmektedir. (2003: 284) Portre röportajlarında, röportajı yazanın anlatımı, yorumları ve gözlemleri ön plana çıkmaktadır. Portre

---

¹⁵ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012.

röportajlarında söyleşiden farklı olarak kişiyle yüz yüze konuşmak zorunluluğu yoktur. Röportaj teknikleri açısından görüşme olmadan da röportaj yapılabileceğini söyleyen Aydın Engin bu konuda yapmış olduğu bir röportajdan örnek vermektedir:

“Burgaz Adası’nda bir meyhane vardır. Sait Faik’in, insan boyunda tahtadan oyulmuş ve masada oturan bir heykeli vardır. Bende kafaya koymuştum. Foto-muhabiri arkadaşım ile gittim. Masayı kurduk, rakı sofrasını oturduk Sait Faik’in eline sigarayı yerleştirdik, foto-muhabiri arkadaşına, ‘dumanı görünsün’, dedim. Fotoğrafsız olmayacak bir röportajdı. Sait Faik’e sorular sordum, sorduğum soruların cevaplarının tümünü Sait Faik’e ait kitaplarından seçtim. İlginç bir tarz olmuştu. Nail Güreli’nin Necip Fazıl Kısakürek ile görüşmeden yaptığı röportaj gibi de yapılabilir. Görüşmeden gayette güzel bir röportaj yapılabilir. Zeki bir röportaj türü aslında...”¹⁶

Aydın Engin’inde söylediği gibi portre röportaj için birebir görüşmelere gerek yoktur, görüşmeden de portre röportaj yapmak mümkündür. Ayrıca portre röportajda görüşme olacaksa o kişinin hayatına dair bilgiler farklı kaynaklardan toplanabilir. İş ve özel hayatındaki arkadaşları, ailesi, çevresinde, onu tanıyan diğer kişilerle konuşulacaktır, arşivler taranıp hakkında çıkan gazete, dergi haberleri incelenebilecektir ve kitaplar okunabilecektir. (Kabaş, 2009: 53) Gazetelerde biyografik

---

¹⁶ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012.

röportajların çıkması yerleşmiş olmakla beraber, kişiliğin araştırılması daha çok dergilere bırakılmıştır Bu tür röportajlara gazetelerin hafta sonu eklerinde ve haftalık dergilerde sık sık yer verilmektedir. Amaç, kişinin yaşamını, başarılarını, iç dünyasını, hayallerini, çelişkilerini, kişilik özelliklerini, bilinmeyen yönlerini ortaya çıkarmaktır. (Kabaş, 2009: 54)

1.3.2.Gezi/İzlenim Röportajı

Gezi türü ile röportajın iç içe geçmişliğinin altını çizmemiz gerekmektedir. Gezi bir işlevse, röportajda bu geziyi belgeleyen çabalar bütünüdür. Gezen kişi hem değişik yerleri görecektir hem de değişik insanlarla tanışacak böylece yeni sorunları dile getirme gereksinimi duyacaktır. Bunun için röportaj yönteminden yararlanması gerekecektir. Bu anlamda, denebilir ki, bütün gezginler aslında birer röportajcıdır, önemli bir gazetecilik görevini gezen kişi yerine getirmektedir. (Binyazar, MvD, 1975: 14)

Gezi/izlenim röportajları, insanların başından geçen çeşitli maceraları, seyahatleri, yolculukları sırasında yaşadıklarını, anılarını ve gözlemlerini içermektedir. Yeni yerleri, kültürleri, yaşayışları ve varsa sorunları ortaya koymaktadır. Gezi/izlenim röportajlarında gazetecinin gözü, özellikle bir konu/sorun üzerinde değildir. O, bakışlarını bir kamera gibi gezdirmekte gördüklerini önyargısız bir şekilde yazmaya çalışmaktadır. Bu tür röportajların amacı uzağı ve bilinmeyeni yakına getirmektir. Örneğin Himalaya Dağları'na yapılan bir keşif gezisinin kampında olması gerekmemekte, röportaj okura, sanki o dağlardaymış gibi, olayı adım adım

izleme şansı sunmaktadır. Böyle bir röportajda muhabir, okurun olayı kendisiyle birlikte izlenmesine olanak sağlamaktadır. (Güven, 1993: 90)

1.3.3. Konu/Haber Röportajı

Bir konuyu kapsamlı şekilde ele almak ya da ağırlıklı olarak bir sorunu gündeme getirmek için yapılan röportajlara “haber röportajı” denmektedir. Renkli haber röportajı olarak da bilinen bu tür röportajlarda bir konu uzun uzun geçmişi, geleceği ve yan unsurlarıyla ele alınarak incelenmektedir. Bu tür röportajlarda, röportaj yazarı, günlük haberden daha çok bilgi ve detay vermeyi amaçlamaktadır. (Kaptan, 1999: 84-85) Röportaj öğretici, bilgilendirici bir işlevde de olduğu için röportaj yazarı röportajda yaşam gerçeğini aktarmakla kalmamaktadır. Bununla birlikte ardında yatanı ortaya koymaya çalışmaktadır. (Aslan, 2005: 186) Ayrıca bu tür röportajlar, araştırmacı gazeteciliğin bir parçası olarak kabul görmektedir. Ancak bazen bir röportaj için soruşturma ve araştırma yapma zorunluluğu olmadığını düşünenler olmuştur:

“Bir uçak kazası sonrası tanıklık edilerek, röportajın yapısal öğeleri kullanılarak kaleme alınmış yazı, röportaj sayılmayacak mıdır? Tabii ki sayılacaktır. Röportajın açık olarak dillendirilmiş bir savı yoktur; röportajı okuyan kişi değişik yargılara varabilir. Soruşturmaya, araştırmaya dayanan yazıda, bir “kanıtlama mantığı” vardır; araştırmadaki varsayım, elde edilen bilgilerle kanıtlanmaya çalışır. Oysa röportaj, büyük soruşturmalar, araştırmalar sonucu,

baştan belirlenmiş bir sav çerçevesinde kaleme alınan bir gazete yazı türü değildir.” (Güven, 1995: 16-17)

1.4. Röportajda Anlatım Biçimleri

Röportajda anlatım biçimi önemlidir. Röportaj yazarı röportaj yazısında hangi anlatım biçimini kullanacağına elindeki verilerle karar verebilmektedir. Böylece röportaj yazısında uyumluluk sağlanabilecek ve hangi anlatım biçimini kullanacağına karar verecektir. Dört türlü anlatım biçimi kullanılabilir. Bunlar: “Öyküleyici anlatım biçimi”, “Betimleyici anlatım biçimi”, “Açıklamalı anlatım biçimi”, “Tartışmacı anlatım biçimi”dir.

1.4.1. Öyküleyici Anlatım Biçimi

Öyküleyici anlatım biçimi anlatılanı, eylem içinde verme ve gösterme biçimidir. Her eylemin bir ortaya çıkışı, gelişimi ve sonucu varsa öyküleyici anlatımda da aynen bu şekilde bir yazım biçimi görülmektedir. (Özdemir, 1999: 31) Bunun için üç öğeye gereksinim vardır. Bunlar; olay, kişi, yer ve zamandır. Bir olayı öykülemek için bir çekirdek olaya ihtiyaç vardır. Bu olay çevresinde değişik küçük olaylardan da yararlanılmaktadır. Bu olay ve yardımcı olaylar, yazıda, giriş, gövde, sonuç bölümlerinden oluşacaktır. Anlatılacak olayı giriş bölümünde ortaya konulacak, olayın geçtiği yer, zaman ve kişiler bu bölümde belirtilecektir. Gövde bölümüne ise daha çok ayrıntılara girilecektir ve yardımcı olaylardan faydalanarak okuyucunun merakı daha da arttırılacaktır. Çözüm bölümüne geçildiğinde,

metindeki gövde bölümünde okuyucuda uyandırılan merakın giderildiği ve okuyucunun yazıyla ilgili aklında kalan sorulara verilecek cevaplar bulunacaktır. Öyküleyici anlatım biçiminde öykülenen olaylar kişi veya kişilerin başından geçtiği için karşılıklı konuşmalara yer verilmesi önem arz etmektedir. Bu önemli karşılıklı konuşmaların geçtiği yerler, mekânlar bulunduğundan, ayrıca zaman dilimi içinde geçtiğinden, bu unsurlara yazıda yer verilmesi gerekliliktir. (Bülbül, 2000: 47) Öyküleyici anlatım biçimi, bir durumdan bir duruma geçmeyi ve bir aşamadan bir aşamaya dönüşmeyi, gerektiren bir anlatım biçimi olduğu içindir ki, bu anlatım biçiminin en belirgin özelliğidir. Bu özelliğinden dolayı okuyucu anlatımda eylem içinde yaşamakta ve sürekli bir devinim içinde kendini bulmaktadır. (Özdemir, 1999: 31)

Böylelikle röportaj yazarı öyküleyici anlatımı kullanarak okuyucunun röportajdaki eylem biçimini birebir yaşatmayı amaçlarken yer, zaman, kişi ve olaylar içinde okuyucuda yaşanılanın içinde sanki kendi yaşıyormuş hissine girmektedir.

1.4.2. Betimleyici Anlatım Biçimi

Röportaj yazarı bir gözlemci olması gerektiğinden iyi bir betimlemeyi ortaya çıkarabilmek için yine gözlem gücünden yararlanacaktır. Betimlemede insan dışındaki canlıların ve cansızların ayırıcı özelliklerini ortaya çıkarma esastır. (Bülbül, 2000: 47) Röportaj yazarı varlıklarla ilgili izlenimlerini okuyucuya aktarmak için betimleyici anlatımı kullanarak, bilinçli bir şekilde gözlemlediği ayrıntıları seçmektedir.

Seçtiği ayrıntıları imge oluşturacak biçimde düzenlemektedir. Bu tür betimlemeye izlenimsel betimleme adı verilmektedir. (Özdemir, 1999: 33) Betimleyici anlatım biçimi için sözlerle resim çizme sanatı da denmektedir; röportaj yazarı röportaj metninde betimlemeci anlatım biçimini bağımsız bir şekilde kullanabileceği gibi diğer yazı türleri ile birlikte kullanılabilen, onlarla bir bütün içerisinde anlatım metninde yer alabilmektedir. (Bülbül, 2000: 47) Bazı betimlemeler, genel ve nesnel bir tarzdadır. Özel ve öznelikten ayırılır. Bu tür betimlemelerde varlıkların belirleyici özelliklerini belirtme yerine onların genel yanları gösterilmektedir. Bunu yaparken röportaj yazarı ayrıca bir yorumda bulunmamaktadır. Nesnel bir tavır takınmaktadır. Bunu yapma nedeni okuyucuya bilgi vermektir, izlenim kazandırmak değildir. Bu tür betimlemeye açıklayıcı betimleme denmektedir. (Özdemir, 1999: 33)

1.4.3 Açıklamalı Anlatım Biçimi

Bir konuyu açıklığa kavuşturmak, aydınlatmak ve anlaşılır kılmak için açıklayıcı anlatım biçimi kullanılmaktadır. Yazı metninde yazar bir konuyu ele aldığı anda konuya geniş bir boyut kazandırmak için bir takım sorular sormaları gerekmektedir. (Özdemir, 1999: 40) Açıklamalı anlatım biçiminin önceliği konuyu iyi kavramak ve elde ettiği verileri mantıksal bir şekilde sıralamak yazarı başarıya götürecektir. Bir konuyu anlaşılır duruma getirebilmek için ve açıklayıcı bir dil kullanabilmek için zengin bir sözcük dağarcığına gereksinim vardır. Bununla birlikte dikkat isteyen bir anlatım tarzıdır; kullanılan sözcük, terim, deyim, özdeyiş ve tamlamaları iyi bir

şekilde değerlendirmek gerekmektedir. (Bülbül, 2000: 45-50) Bu yüzdende ilk başta sorulara vereceği cevapları iyi düşünmesi gerekmektedir. Örneğin işlediği konunun nasıl bir konu olduğuna, nasıl bir anlam ve değer taşıdığına, bir bütünlüğü olup olmadığına, konunun gelişiminin nasıl olduğuna, ne denli önem arz ettiğine ve ne zaman, nerede, nasıl ortaya çıktığına dair sorulara verilecek cevaplar, yazarın yazım aşamasına geçmeden evvel konuya ilgisini ortaya çıkaracaktır. Ancak her konu bu tür soruların hepsinin sorulmasını gerektirmemektedir. Böylece yazıda açıklamanın en yalın yolu olan tanımlamalar zinciri oluşacaktır; yalın bir biçimde anlatım sağlanacaktır. (Özdemir, 2012: 79-180)

1.4.4 Tartışmacı Anlatım Biçimi

Tartışmalı anlatım biçiminde okuyucunun istenilen düşünceye yöneltme maksadıyla uygulanan bir anlatım biçimidir. Bu anlatım biçimiyle amaçlanan okuyucunun etkilenmesini sağlamaktır. Tartışmacı anlatım genelde anlayış farklılıklarından dolayı kullanılmaktadır. Herhangi bir konu üzerinde farklı bir düşünüş içinde olanı yazar, kendi düşünüş biçimine yönlendirme maksadıyla bu yolu seçmektedir. Bundan dolayı diğer yazı biçimlerinden ayrılmaktadır. Fakat tartışmacı anlatım biçimi yazıda tek başına kullanılmamakta, diğer yazı türleriyle birlikte kullanılması daha uygun olmaktadır. (Özdemir, 2012: 197) Bu yazı biçiminin kullanılabilmesi için illâ bir düşünce, görüş ya da yargının ortaya atılması gerekmektedir. Eğer bir görüş, düşünce ya da yargı yoksa bu anlatım tarzının kullanılması gereksiz olacaktır. (Bülbül, 2000: 47)

Tartışmacı anlatım biçimi; bir yargıyı, bir düşünceyi ya da bir öneriyi, çürütme ve değiştirme amacı güdülmekte, sonra ele alınan düşüncenin yargı ve önerisini yazıda açıklayarak neden doğru olmadığını, neden geçerliliği olamayacağını, neden yanlış olduğunu ve bu yanlışlarının nedenlerinin neler olduğunu göstermektedir. Ancak örnek vermek gerekirse, “İstanbul çok güzeldir” cümlesindeki yargı, beğeni içerdiğinden, bu düşüncenin kişiden kişiye değişme gösterecek olduğundan, sağlıklı bir tartışmacı anlatım biçimi kullanabilmek için beğenilerin payının sınırlı olması gerekmektedir. Amaçlardan biride gerçeğe ulaşma olduğu için bir sonuca varma isteği vardır. Bunun içinde yazıda tanımlama, örneklendirme, karşılaştırma, tanıklama kullanılmaktadır. (Özdemir, 1999: 37)

2.RÖPORTAJIN TARİHİ GELİŞİMİ

2.1.Dünyada Röportajın Tarihi

Matbaanın bulunması büyük bir çığır açmıştır. Bu buluş haberleşme açısından bir devrim niteliği taşımaktadır. On yedinci yüzyılda ticari kapitalizmin ürünü olarak ortaya çıkan gazeteler, geleneksel medyanın en eski aracıdır. Kökleri on dördüncü yüzyıldaki, aristokrasi hakkında bilginin taşındığı “haber kâğıtları” ile burjuvazinin ticari sorunlarını çözmek için kullandığı “haber mektuplarına” kadar giden gazetenin, bunlardan farkı düzenli aralıklarla yayınlanmasıdır. (Tokgöz, 1987: 58) Ayrıca gazetenin üstlendiği faaliyetler çerçevesinde, tarihi sürece bakıldığında görülecektir ki, özellikle Roma İmparatorluğu döneminde de iletişim adına ortaya konmuş haber levhalarına rastlanmaktadır. Bunlar; “Acta Senatus”, “Acta Diurna”, “Acta Publica”, “Acta Urbis” adını alan haber levhalarıdır. Ancak modern anlamdaki ilk gazete örneklerinin Avrupa’daki “haber kâğıtlarının” olduğunun altını çizmek yerinde olacaktır. (Özgen, 2000: 4)

Anthony Giddens, Sosyoloji adlı eserinde, “Fransız İhtilâli sırasında tarihte ilk kez evrensel özgürlük ve eşitlik gibi tümüyle dünyevi ideallerin rehberliğindeki bir hareketin, bir toplum düzenini alt üst ettiği görülmüştür” (2000: 14) demektedir. Burada, demokratik toplumlarda gazeteciliğin her yere ulaşan bir lokomotif görevi gördüğü vurgulanmaktadır. Bir örnekle yinelemede yarar vardır; demokratikleşme sürecindeki ülkelerde ortaya çıkan gazetelerin ilk örnekler olmadığını vurgulamak gereklidir. Örneğin, Çin’de, devrim yıllarından yüzyıllar önce resmi bilgilendirme sayfaları olan

tipao'lar bulunmaktadır ki, özellikle Hong Kong'daki bu girişimler yeterli bir gazetecilik çalışması olarak değerlendirilebilmektedir. (Hargreaves, 2006: 39- 40)

Bugünkü anlamda ilk gazetenin 1609'da Almanya'da yayımlanmasının ardından, bu gelişmeleri Fransa-İngiltere'de takip etmiştir. Özellikle Fransa'da Kral 17. Louis'in bizzat destekleyip makaleler yazdığı yarı resmi nitelikli gazete olan La Gazette, basın tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. (İnuğur, 2002: 57-59) 20. yüzyıla gelindiğinde dizgi makinelerinin icadı, rotatiflerin işletilmesi, bugünkü modern gazeteciliği doğurmuş, basın bu yüzyılda büyük bir aşama kaydetmiştir. Ancak ne var ki, haberleşme tüm bu aşamalardan sonra bireysel değil, toplumun bütün kesimlerini ilgilendiren bir konuma gelmiştir. Kitle basınının birçok okura ulaşmasında bu değişimin büyük payı vardır. Bu teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak yeni yapılmış röportajlar güncelliklerini yitirmeden yazı işlerine ulaşabilmektedir. Avrupa'da sanayileşmenin hız kazanması ve şehirlerin büyümesi sonucu yeni insanın yeni enformasyon ve eğlence gereksinimlerinin karşılanması sorunuyla baş başa kalınmıştır. İşte Berlin'de bugünün magazin dergilerinin öncüsü olan "Berliner Illustrierten Zeitung" yayımlanmaya başlamıştır. Derginin amacı haftanın olaylarını fotoğraflı röportajlarla vermektir. Dergi 1914 yılında 1 milyon, 1931 yılında ise 2 milyonluk bir baskı sayısına ulaşmıştır. (Güven, 1995: 54)

Batı'da önceki yüzyılın sonunda röportajın gelişmesinin bir nedeni de gazetecilik mesleğinin artık iyiden iyiye yerleşen profesyonelleşmesidir.

Önceleri küçümsenen gazeteciler, kamuoyu oluşturmadaki konumunu gerçek manada ele almaya başlamıştır. Gazetelerde çalışan edebiyatçı ve sosyal bilimci gazeteciler olgusu değişmiş, gazetelere meslekten insanlar alınmaya başlanmıştır. Türkiye'deki gelişmelerde o dönemdeki başlangıçla aynı seyretmiştir; düşün insanları ve edebiyatçılar Türkiye basınının öncüleri olmuşlardır. Örnek vermek gerekirse; Şinasi, Namık Kemal, Ali Suavi, Ziya Bey gibi önemli düşünce insanlarına rastlanmaktadır. 1875 yılında yayınlanan Sabah Gazetesi'nin sahibi Şemsettin Sami'dir; gazete Hüseyin Cahit Yalçın, Adnan Adıvar gibi gazeteciliği meslek edinmiş yazarları çalıştırmıştır. (İnuğur, 2002: 275)

Bu gelişmelerle birlikte, gazetelerde yazımsal türlerden biri olan röportaj yer almaya başlamıştır. Türkçe Sözlükteki röportaj tanımına göre, “Bir olayın yakınına gidilerek atmosferin verilmesiyle gerçekleştirilen bir tanıklıktır. Röportaj yeni bir yazım türüdür, 19. yüzyıldan itibaren modern gazetecilikteki yerini bulmuştur”¹⁷ denilmektedir. Ancak Gazeteci ve akademisyen Kayıhan Güven, “Röportaj kategorisine belirli bir ‘iletişim biçimi’ olarak da bakabilir ve onu anlatıma dayanan çok eski bir iletişim kalıbı içinde değerlendirebiliriz. Bu çerçevede röportajın eski Yunan’da gördüğümüz anlatımayla yakın bir ilişkisi vardır”, (Güven, 1993: 4) demektedir. Bu açıdan bakanlar, İ.Ö. 484-425 yılları arasında yaşayan tarihçi Herodotos bir anlatıcıdır, gittiği ülkelerde gördüklerini tanıklıklarını ve kültürlerini tanıtmıştır.

---

¹⁷ Türk Dil Kurumu, (1992) *Türkçe Sözlük*. s. 1229. Türk Dil Kurumu Yayınları.

“Herodot’un gerçekteki uğraşısı hikâye anlatmacılığıydı; anlattıklarının uydurma olması yerine bilinmeyen, duyulmayan ülkeler ve uluslar üzerine oluşu daha ilgi çekiciydi; yazdıklarında ve anlattıklarında gerçek insanların başlarından geçen serüvenler, gerçek olayları hikâye ediyordu.” (Dursun, 1969: 11)

Röportaj tanımlamasında olduğu gibi Herodotos, tıpkı bir röportaj yazarının tanıklık ettiği olayları, gözlemleri sonucunda yazıya betimleyerek dökmesi sonucu okuyucuya, uzağı yakın etmesi gibi Herodotos da aynen röportaj yazarının yaptığını yapmaktadır. Herodotos, kendi üslubu ve anlatım becerisiyle tanıklıklarının anlatmaktadır. Bir başka Yunan tarihçi Thukydides (İ.Ö. 460-395) ise tıpkı bugünün gazetecileri gibi dönemin çok önemli bir olayına tanıklık etmiştir. Bu olay Sparta ile Atina arasında çıkan ve Yunanistan’ı parçalayan Peleponnesos Savaşı’dır. Thukydides, günümüzdeki bir röportaj ustası gibi yaşananları anlatılarla ve konuşmalarla zenginleştirmiştir, betimleme kullanarak, eserlerini, gerçekten ayrılmadan yazmıştır. (Kabaş, 2009: 57)

Bu görüşü savunanlar seyahatnamelerin röportaj geleneğinin köklerini oluşturduğunu düşünmektedir. Örneğin Faslı Gezgin El İdrisi’nin, Kuzey Afrika’yı, İspanya’yı, Avrupa’yı ve Anadolu’yu gezdikten sonra 1154 yılında yazdığı, “*Dünyayı Görmek İsteyenler İçin Keşif Gezileri*” adlı kitabını gezi/izlenim röportajının ilk örneklerinden biri olarak kabul etmektedirler. Bir başka örnek vermek gerekirse, Papa’nın elçisi olarak 1246 yılında Moğolistan’a giden Giovanni Del Carpine ise Moğalları

Hristiyanlaştırma görevinde başarısız olmuştur, ama gezip gördüklerini *Tatarların Kitabı* adlı eserinde yayımladığı yazılar, bir nevi gezi/izlenim röportajıdır. 1254-1324 yıllarında yaşayan Venedikli gezgin Marco Polo doğu yolculuğunu *Il Millione* adlı eserinde anlatmıştır. Bir röportaj yazarının yaptığı gibi tanıklıklarını, yaşadıklarını ve gözlemlerini yazıya dökmüştür. 1304-1368 yıllarında yaşayan Arap gezgin İbn-i Battuta'nın *İbn-i Battuta Seyahatnamesi* adındaki eserinde gittiği birçok ülkenin kültür, yaşam, coğrafya ve yörelerin gelenek görenekleri aktarılmaktadır. (Kabaş, 2009: 57-58)

Diğer açıdan bakacak olursak röportaj türünün 19. yüzyılda ortaya çıktığı yukarıda belirtilmiştir; ilk olarak Amerika'da bu yazım türüne rastlanmaktadır. Bu bakış açısıyla bakanlar, röportajın araştırmacı gazeteciliğe yakın duran, yerinde gözlemlerle toplumsal sorunların ele alındığını söylemektedirler. Hatta haber röportajın araştırmacı gazeteciliğin yan kolu olarak geliştiğini iddia etmektedirler. Bu türün ilk örnekleri Amerika'daki gazetecilerin verdiği düşünülmektedir. Bunun sebebini Amerika'daki toplumsal değişime bağlamaktadırlar. Amerika'da pislik kazıyıcı denilen gazeteciler tarafından, bu toplumsal değişimin getirdiği sorunlar, ele alınmaya başlanmıştır. Bu gazeteciler, haksızlıkların, yolsuzlukların ve üstü örtülmeye çalışılanların üzerine giderek araştırmakta ve kamunun ilgisini çekecek şekilde bu haberleri yazıya dökmektedirler. Avrupa'ya gelindiğindeyse röportajların toplumsal sorunların yaşandığı I. Dünya Savaşı ve sonrasına denk düştüğü söylenmektedir. O dönemim

röportaj örneklerini, Alman Egon Erwin Kisch, Avusturyalı Victor Adler ve Max Winter'in röportajları örnek gösterilmektedir. (Güven, 2003: 6-7)

Bugünkü savaş muhabirliğinin ilk tohumlarını atanların röportajcılar olduğu söylenebilmektedir. Bir savaş muhabiri aynen bir röportaj yazarı gibi tanıklıktan, gözlemden, izlenimden yararlanmaktadırlar. Bu türe ilk örnek olarak, dünyanın ilk savaş muhabiri kabul edilen William Howard Russell'dır. İngiliz *Times* gazetesi gazeteciyi Kırım Savaşı'na göndermiştir; William Howard Russell bu türde ilk röportaj örneklerini yazmıştır. Bu yazdığı röportajlar çok fazla etkili olmuştur. Hatta İngiltere'deki Lord Aberdeen hükümetinin düşmesine neden olmuştur. Russell, Kırım'da Ruslara karşı savaşan İngiliz ordusunu gözlemlemiştir ve İngiliz askerlerinin intihar edercesine Rus cephelerine saldırışını anlatmıştır. Bu röportajda İngiltere'yi allak bullak etmiştir. (Kabaş, 2009: 61)

Bir diğer savaş gözlemcisi Amerikalı gazeteci John Reed'tir. Önemli bir röportaj ustası kabul edilen Reed, 1917'nin sonlarında Ekim Devrimi sırasında, Bolşeviklerin St. Petersburg'da yönetime el koyulmasına tanıklık etmiştir. Olayları yerinde yaşayarak yazmıştır. 1919 yılında yayınlanan *Dünyayı Sarsan On Gün* adlı kitabı röportaj tarihinin önemli bir kaynağıdır. İkinci Dünya Savaşı öncesi, Asya, Avrupa ve Afrika'da *London Times* ve *New York Times* muhabiri olarak çalışan George Steer ise yazdığı röportajlar ile İspanya İç Savaşı sırasında Guernica'nın Almanlar tarafından bombalanmasını dünyaya duyuran ilk kişi olmuştur. Mussolini'nin Etiyopya'da sivillere karşı hardal gazı kullanarak büyük bir katliam

gerçekleştirdiğine tanıklık etmiştir ve bu tanıklıklarını röportaj yazılarıyla dünyaya duyurmuştur. (Kabaş, 2009: 62)

1920’li yılların sonuna doğru, *The New Yorker*, “Profiller” başlığı altında bir dizi halinde kişilerin hayatlarını konu alan röportajları, sadece kişiyle görüşerek değil, kişilerin hayatlarının derinine inebilmek adına kişilerin dostları ve düşmanları ile de görüşmüşlerdir. Böylece özel hayatlarını iyi ve kötü yanlarıyla ortaya koyarak röportajları yayımlamışlardır. Alva Johnston, Margaret Chase Harriman, Wolcott Gibbs, St. Clair McKelway, Geoffrey Hellman gibi gazetecilerin yaptığı bu röportajlar, pek çok gazeteye ve dergiye öncülük etmiştir. (Kabaş, 2009: 62)

26 Nisan 1937 yılında İspanya İç Savaşı sırasında Bask şehri Guernica’ya yapılan hava bombardımanında pek çok sivil öldürülmüştür. İspanya İç Savaşı’yla ilgili Guernica şehrine yapılan bu hava saldırısını New York Time için çalışan ve İspanyol İç Savaşı’na dair haberleri ülke içinden bildiren muhabir George Steer duyurmuştur. Böylece dünyaya Guernica’daki tüm olayları yazan ilk muhabir olmuştur. Steer’in haberi, olaydan sonra yapılmış bir röportaj havasındadır ve şehrin bombardımanı ile ilgili Almanlar’ın rolünü oldukça açık belirtmektedir. Üzerinde Alman İmparatorluk Kartalı’nın bulunduğu üç bomba kasasının ortaya çıkarılması, iç savaş karşısında Almanya’nın tarafsızlığının ve imzaladığı müdahil olmama antlaşmasının sahte olduğunu kanıtlamıştır. Ayrıca bütün dünya

basınında da daha sonra yeniden yayınlanan George Steer'in röportajları dünyada büyük ses getirmiştir.¹⁸

Bir örnek daha vermek gerekirse Vietnam Savaşı'nda yaşanan katliamları ortaya çıkaran ve bunu röportajlarıyla dünyaya duyuran Seymour Hersh'tir. 1959 yılında gazeteciliğe polis muhabiri olarak başlayan Hersh, 1969 yılında Amerikan ordusundan bir teğmenin sivilleri Vietnam'da katlettiği ihbarı kendisine ulaşmasının ardından ABD'nin Vietnam'da yaptığı katliamı araştırıp sonrada bu katliamın detaylarını röportajlarla öyküleyerek anlattığı yazıları birçok gazeteye servis etmiştir. Bu, röportajlar yayınladıktan sonra dünya kamuoyunda büyük ses getirmiştir. Vietnam'daki katliamlardan biri olan My Lai katliamı haberinden dolayı 1970 yılında da kendisine Pulitzer Ödülü verilmiştir. Dünya, ABD ordusunun My Lai vahşetini Amerikalı bir gazeteci sayesinde öğrenmiştir.¹⁹

Genel olarak diyebiliriz ki; çağdaş röportaj iki büyük geleneği birleştirmiştir. Bir tarafta seyahatnameler durmaktadır, öte tarafta ise tanıklık sonucu yazılmış haber yazıları vardır. Bu birleşmenin öncülüğünü ise Honore de Balzac ve Emile Zola gibi yazarlar çekmiştir ve yüzyıllarını Alman röportaj kuramcısı Egon Erwin Kisch'e göre bir röportaj yazarı gibi anlatmışlardır.

---

¹⁸ George Steer. "Guernica Bombardımanı" Wikipedia Özgür Ansiklopedi http://tr.wikipedia.org/wiki/Guernica_Bombardımanı

¹⁹ Seymour Hersh. "Seymour Hersh" Wikipedia Özgür Ansiklopedi http://en.wikipedia.org/wiki/Seymour_Hersh

Bu iki geleneğin ortak noktası, yazılanların okurla paylaşılma isteğidir. Bugün için de mesafe ve engel röportajcı için üstesinden gelinmesi gerekli önemli unsurlardır. Röportaj yazarı, bugün vatandaşların tek başlarına aşamadıkları “sosyal mesafeleri” ve “günümüz kurumlarının koydukları engelleri” onlar adına aşmak durumundadır. (Güven, 2007: 25)

2.2.Türkiye’de Röportajın Tarihi

Türkiye’de röportajın tarihine baktığımızda, başlangıçta mülakat kavramının dar sınırları içinde düşünüldüğü görülecektir, ilk mülakatçımız olan Ruşen Eşref Ünaydın’ın *Diyorlar ki* (1918) adlı eseri edebî röportaj (portre röportaj) olarak adlandırılmaktadır. (Sağlam, 2004: 85)

Ruşen Eşref Ünaydın, mülakatçılık için şunları söylemektedir:

“Bir konuşmayı, renklerini ve vasıflarını belirterek canlandırmak için konuyla ilgi, konuşanın kişiliğini biliş, eserini tanıyış, görüş tarzını kavrayış, konuşma tarzındaki özelliği seziş gibi âdeta ressam meziyetleri diyebileceğim birtakım tasvir kabiliyeti bir araya getirilmezse, mülakatçılığın ne demek olduğunu denememişlerce başkaları ağzından ziyafet çekme hükmüne bağlanıverecek derecede basit görünür de sanılan başarılı bir sonuç elde edilemez.” (2009: 127)

Ruşen Eşref Ünaydın’ın yaptığı mülakatlardan birkaçı “edebî ziyaretler ve mülakatlar” başlığı altında ‘Servet-i Fünûn’ ve ‘Türk Yurdu’ dergilerinde yayınlanmıştır. Sonra o dönemin en büyük gazetelerinden

‘Vakit Gazetesi’nde devam etmiştir. (Binyazar, MvD, 1975: 13) Ünaydın, 1918 yılında bu mülakatlarını *Diyorlar ki* adını verdiği kitap ile bir araya getirmiştir; mülakat yaptığı yazarlardan bazılarının isimleri şunlardır: Abdülhak Hâmid Tarhan, Nigâr Hanım, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Emin Yurdakul, Halide Edip Adivar, Ömer Seyfettin, Ahmet Haşim. Örneğin Nigâr Hanım ile yaptığı mülakat metninin giriş bölümünde yazarın bulunduğu ortamla ilgili gözlemlerine tasvirlerle yer vermekte, bir süre sonrada soru-cevap şekline dönmektedir. (1972: 17-28) Diğer mülakatlarından bazılarında ise sadece soru sorup cevap alma yöntemini uyguladığı görülmektedir. Bundan dolayı Ruşen Eşref Ünaydın’ın mülakatlarına ‘edebî röportaj’ tanımlaması yapmak yerine edebî mülakat/söyleşi tanımlaması daha uygun olacaktır. Gazeteci Aydın Engin’de bu konuda aynı düşüncededir: “Ünaydın’ın Şair Nigar Hanım’la yaptığı, röportaj gibi başlayıp söyleşiye dönüşen ve öyle noktalanmış "mülakat"ı.”²⁰ demektedir.

Ancak röportajın toplumsal ve siyasal bir içerik kazanması, “*Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat*” başlıklı yazı dizisinin, 1918 yılında “*Yeni Mecmua*”da yayınlanmasıyla, yazınsal alanın toplumsal alanla buluşmasına öncülük etmesine neden olmuştur. Bir kamuoyu yaratma gücünü var etmiştir; yazarlar, düşünürler ve sanatçılarla konuşmaların daha çok mülakatla sınırlanması; araştırma, soruşturma ve incelemeye dayanan röportajın doğması yönünden de önemli bir başlangıç

---

²⁰ Aydın Engin, (2012) “Sunuş”. *Röportaj Seçkisi*. Yayınlanmamış Eser. Gazeteci/Yazardan alınan e-posta. [23 Nisan 2012]

teşkil etmektedir. Artık söz konusu görüşmeyle, görüşme yazı türünün kapsamının genişletildiği, bu ilgi alanının çeşitlenmesiyle birlikte, görüşme türünün röportaj türüne evrilmesinde, belki de, en önemli itici güçlerden biri olduğu düşünülmektedir. (Şenyapılı, 1981: 175-176)

Asıl röportaj, mülakatın özelliklerini de barındırmaktadır, ama daha çok araştırmayı, incelemeyi, soruşturmayı gerektiren bir gazetecilik faaliyetidir; mülakat ve röportaj ayrımı konusunda günümüzde olduğu gibi röportaj tarihimizde de kafa karışıklığı olduğu aşikârdır. Ayrıca gezi izlenimleri için yapılan tartışmalarda gezi yazılarının bir nevi röportaj türünün içinde ele alındığı, toplumun merak duygusunu yenmek için yapılan dış gezilerde uygulanan yöntemin de röportajın alanına girdiği, bu nedenle, gezi yazısının röportajlardan oluştuğunu düşünenler olmuştur. (Binyazar, MvD, 1975: 13)

Adnan Binyazar, bu konuyla ilgili şöyle demektedir:

“Gezi bir işlevse, röportaj da bu geziyi belgeleyen çabalardır. Gezen adam bir takım notlar tutacak, gerçekleri yansıtma yolunda çabalar gösterecektir. Değişik yerleri, değişik insanları, yeni sorunları dile getirmek gereksinimi duyacaktır. Bunlar için, hep röportaj yönteminden yararlanmak zorundadır. Bu anlamda ele alınırsa, bütün gezginler, aslında birer röportajcıdır, önemli bir gazetecilik görevini yerine getirmektedirler.” (MvD, 1975: 14)

Bu açıdan bakılacak olursa bu tür bir geleneğin çok köklü olduğu görülecektir; Osmanlı'dan Türkiye'ye uzanan bu geleneğin temsilcilerine değinmekte yarar vardır. Örneğin Seydi Ali Reis 1498-1563 yılları arasında yaşamış bir denizcidir. Komuta ettiği Osmanlı donanmasının kötü hava koşulları nedeniyle güzergâhını değiştirmesi neticesinde; Hindistan, Afganistan, Irak ve İran'dan geçerek İstanbul'a geldiğinde, yaşadıklarını, gördüğü şehirleri, karşılaştığı ilginç olayları ve çektiği zorlukları *Mirat'ül Memalik* (Ülkelerin Aynası) adlı eserinde anlatmıştır. Türkçe yazılmış ilk gezi kitabı olarak kabul edilmektedir. Bir başka örnek ise ünlü gezgin Evliya Çelebi'dir; 1611-1648 yılları arasında yaşamıştır. *Seyahatnamesi*, Türk yazın dünyasının ilk röportaj örneği olarak kabul edilmektedir. (Kabaş, 2009: 63-64) Gidip gördüğü yerlerdeki toplumsal sorunlara ve toplumsal yaşantılara dair bilgileri içeren yazıları röportaj türünün özelliklerini taşımaktadır. (Şenyapılı, 1981: 176)

Bu konuda bir röportaj yazarı şöyle demektedir:

“Röportajın kökenine inmek gerekirse, ta İbni Battuta'ya ya da en azından Evliya Çelebi'ye inmek gerekir. Evliya Çelebi bence baldırı çakşırılı ve beli divitli bir röportaj yazarıdır. Nitekim bugün Anadolu'yu yer yer canlandırmak isteyen her yazar, Evliya Çelebi'nin bıraktığı dokümanlardan esinlenmek gereğini duyar.”
(Sadullah, MvD, 1975: 11)

Bununla birlikte siyasî görevlerinden dolayı dış ülkelere elçi olarak gönderilen kişiler görevleri bittikten sonra yazdıkları sefaretnameler de tıpkı seyahatnameler gibi röportaj türünün özelliklerini taşıyan eserler arasında sayılmaktadır. (Kabaş, 2009: 64) Mesela Sultan III. Ahmed'in sefiri Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin 1721'de gittiği Paris'i anlatan *Sefaretnamesi*, bu türün ilk örneğidir; bilimsel, tiyatro ve opera gibi kültürel kurumları, Fransız saray ve bahçe mimarisini, Fransız askeri hakkında detaylı bilgileri ve kışlalara dair bilgiler vermektedir. (Tanpınar, 2006: 43-44)

II. Mahmud devrinde Viyana sefiri olan Sadık Rifat Paşa'nın Avrupa Ahvaline Dair Risale adlı eseri ise Batıdaki toplum hayatının canlılığını anlatmaktadır, bu hayata bilinç ve yön veren sistemi sorgulayarak anlamaya çalışmıştır. (Tanpınar, 2006: 119-124) Ayrıca gazetecilikle birlikte 'mahallî röportaj' diye adlandırılan bir yazı türü ortaya çıkmıştır. Sedef Kabaş, mahallî röportajla ilgili şu bilgileri aktarmaktadır:

“19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişen gazetecilikle birlikte “mahallî röportaj” diye adlandırılan ve şehir hayatını konu edinen bir yazı türü daha ortaya çıkar. Bu yazı türünün ilk örneği Namık Kemal'in Tasvir-i Efkâr gazetesinde 1866 yılında yayımladığı “Ramazan Mektupları”dır. Bu yeni tür, Basiretçi Ali Efendi'nin 1870-1878 yılları arasında Basiret gazetesinde “Şehir Mektubu” başlığı altında haftalık olarak yayımladığı toplam 304 yazıyla asıl kimliğini bulur. Ahmet Rasim'in Malûmat gazetesinde

yayımlayıp 1912-1914 yılları arasında dört cilt halinde kitaplaştırdığı Şehir Mektupları adlı eseriyle zirve noktasına ulaşan mahalli röportajların son örneğini ise Mustafa Kutlu Şehir Mektupları adlı eseri ile verir.” (2009: 64-65)

Gezi türündeki röportaj örnekleri açısından daha yakın zamana gelirsek ilk örneği Cenap Şahabeddin vermiştir. Gezi türündeki röportajları 1896 yılında *Servet-i Fünûn* dergisinde yayımlandığını, seneler sonra 1909’da da *Hac Yolunda* adıyla basılmıştır. Cenap Şahabeddin, *Suriye Mektupları* (1917) ve *Avrupa Mektupları* (1919) adlı kitaplarıyla iki ayrı eser daha yayımlamıştır. Sonraki yıllarda, Falih Rıfkı Atay gezi türünde röportajlar yapmıştır. Bunlar: *Faşist Roma*, *Kemalist Tiran*, *Kaybolmuş Makedonya* (1930), *Deniz Aşırı* (1931), *Moskova-Roma* (1932), *Yeni Rusya* (1931), *Bizim Akdeniz* (1934), *Taymis Kıyıları* (1934), *Tuna Kıyıları* (1938), *Hint* (1944). Bu geleneği Hikmet Feridun Es, Kore’den Avustralya’ya, Amerika’dan Afrika’ya uzanan dergi ve gazetelerde çıkan röportajları ile sürdürmüştür. (Kabaş, 2009: 70-71)

Bu türün diğer örnekleri arasında şu isimler yer almaktadır:

Ahmet Haşim, *Frankfurt Seyahatnamesi* (1933); Faik Sabri Duran, *İstanbul’dan Londra’ya Şileple Yolculuk* (1934), *Akdeniz’de Bir Yaz Gezintisi* (1938); İsmail Habib Sevük, *Tuna’dan Batıya* (1935); Bedii Faik Akın, *Sam Amcanın Evinde* (1954), *Bir Garip Ada* (1957), *Rusya’dan* (1968); Abdi İpekçi, *Afrika* (1955), *Dünyanın Dört Bucağından* (1971); Burhan Arpad, *Gezi Günlüğü* (1962), *Avusturya Günlüğü* (1963); Yılmaz

Çetiner, *Bilinmeyen Arnavutluk* (1966), *Şu Bizim Rumeli* (1967), *Mao'ya Tapanlar* (1969), *Rusya Seferi* (1969), *El Fateh* (1970); Necmi Onur, *İnsan Emeği Bekleyen Ülke: Avustralya* (1968), *Kanlı Kerbela* (1968); Fikret Otyam, *Ne Biçim Amerika, Ne Biçim Rusya* (1970); Nevzat Üstün, *Almanya Beyleri ile Portekiz'in Bahçeleri* (1975). (Kabaş, 2009: 71)

Ayrıca Melih Cevdet Anday, Çetin Altan, İlhan Selçuk gibi yazarların gezi izlenimleri de röportaj yönteminden faydalanmıştır. (Binyazar, MvD, 1975: 15-16)

Türkiye'de çağdaş röportaja geçiş 1950'den sonra gerçekleşmiştir. Türkiye siyasi tarihinde çok partili döneme geçilmesi ve toplumdaki hızlı değişim sonucu yaşanan sorunlar neticesinde röportaj da bir değişim görülmektedir. Artık halkın sorunları ve yaşadıkları röportajlarda yer almaya başlamıştır. Anadolu gerçeğini göstermek için uzağı yakın etmek için röportaj yazarları Anadolu'ya gitmeye başlamıştır. Tanıklıklarını ve gözlemlerini edebî bir dille röportajlarına yansıtmışlardır. Kimi yazarların röportajları gazetelerde dizi röportaj olarak yayınlanmıştır. Yaşar Kemal, Fikret Otyam gibi gazeteciler ABD'deki muck raker'lar gibi toplumsal sorunları "kazımaya" başlamışlardır. 1960'tan sonra Türkiyeli röportajcılar Anadolu'nun gerçeklerini, toplumsal çelişkileri kamuoyunun gündemine getirmişlerdir. Halit Çapın, Yılmaz Çetiner, Nail Güreli, Cengiz Tuncer, Mete Akyol, Necmi Onur, Mustafa Ekmekçi, Dursun Akçam, Erol Toy, Kerim Korcan gibi yazarlar, önemli toplumsal sorunları röportajlarıyla yansıtmışlardır. Bu röportajcılarının birçoğu, röportajın edebiyatın bir dalı

olduğunu ileri sürmüşlerdir. (Güven, 2007: 21) Birçok yazarın röportajları daha sonra kitaplaşmıştır.

Bunlar:

Yaşar Kemal, “Çukurova Yana Yana” (1955), “Peri Bacaları” (1957), “Bu Diyar Baştan Başa” (1971), “Bir Bulut Kaynıyor” (1974); Fikret Otyam, “Ha Bu Diyar” (1959), “Doğu’dan Gezi Notları” (1960), “Harran, Hoyrat İrip ve Mayın” (1961), “Uy Babo” (1962), “Topraksızlar” (1963), “Hu Dost” (1964), “Bir Karış Toprak İçin” (1965), “Oy Fırat Asi Fırat” (1966), “Can Pazarı, Vay Kurban, Hayvanlar ve İnsanlar” (1969), “Gide Gide 10” (1969) Tahir Kutsi, “İç Göç” (1964); Halil AYTEKİN, “Doğuda Kıtık Vardı” (1965); Necmi Onur, “Mezarlarında Yaşayanlar” (1963), “Telsiz Duvaksız Anadolu” (1965); Yılmaz ÇETİNER, “İnanç Sömürücüleri Nurcular Arasında Bir Ay” (1964); Hikmet ÇETİNKAYA, “Toprak Bizim Canımız” (1973); Halit ÇAPIN, “Bay Alkolü Takdimimdir” (1982), “Bay Alkolsüz Zamanlar” (1984); Celalettin ÇETİN, röportaj ve incelemelerini “Büyük Göç” (1962), “Nasıl Milyoner Oldular” (1964), “Yarım Kalan Kin” (1974), “Bir Pot Daha” (1978), “Bir Gazetecinin Not Defteri” (1980) adlı kitaplarında toplamıştır. (Kabaş, 2009: 68)

Yukarıda adı geçen isimlerin yanı sıra Ümit Deniz, Mete Akyol, Nail Güreli, Cengiz Tuncer, Yahya Benekay, Mustafa Ekmekçi, Oktay Verel, Sadun Tanju röportajları ile Türkiye basın tarihinde yer edinmiş diğer önemli röportaj yazarlarıdır. (Kabaş, 2009: 70)

3. YAŞAR KEMAL VE RÖPORTAJ

3.1.Yaşar Kemal'in Hayatı ve Edebî Şahsiyeti

Yaşar Kemal'in ailesi Nigâr Hanım ile çiftçi Sadık Efendi Van gölünün kıyısındaki Ernis köyü, Ernis iskelesinde ikame etmektedir. Şimdiki adı Muradiye ilçesine bağlı Günseli kasabasıdır. (Kemal, 2011e: 15) Yaşar Kemal'in ailesi Birinci Dünya Savaşı'ndaki Rus işgalinden dolayı Adana'nın Osmaniye ilçesine bağlı Hemite köyüne göç edip oraya yerleşmiştir. 1926 yılında Hemite köyünde Yaşar Kemal dünyaya gelmiştir. (Kemal, 2011d: 1) Doğum tarihinin nüfus cüzdanında 1926 yazdığını söyleyen Yaşar Kemal, nüfus cüzdanını ilkokulu bitirdikten sonra aldığını, kendi hesaplarına göre doğum tarihinin 1923 olduğunu ifade etmektedir. (Kemal, 2011e: 32) Yaşar Kemal'in asıl adı Kemal Sadık Gökçeli'dir. (Kemal, 2011c: 1) Varlıklı bir adam olan Sadık Efendi, Yaşar Kemal üç buçuk yaşlarında iken bir kurban kesimi sırasında halasının kocasının elindeki bıçağın kayarak gözüne saplanması sonucu sağ gözü kör olmuştur. Bu olaydan bir yıl sonra babası, Van'dan gelirken camide namaz kıldığı anda bıçaklanarak öldürülmüştür. Bu sırada orada olan henüz dört buçuk yaşındaki Yaşar Kemal, on iki yaşına kadar kekemeliğe tutulmuştur. (Kabacalı, 1997: 43) Babasının ölümünden sonra annesi Nigâr Hanım amcası Tahir Efendi ile evlenmiştir. Amcasının annesiyle evlenmesi üzerine annesiyle amcasının ilk hanımı arasında çekişmeler başlayınca Yaşar Kemal, evde fazla vakit geçirmeyip arkadaşlarıyla dağlarda dolaşmaya tercih etmektedir. Sekiz yaşına geldiğinde babası ölmeden önceki maddi

halleri değişmiş ve köyün en fakir ailelerinden olmuşlardır, küçük Yaşar Kemal'in ayakkabıları yırtılmış, diğer köy çocukları gibi yalınayak dolaşmaya başlamıştır. (Kemal, 2011e: 35)

Evin içinde anlatılan efsanelerden ve yöredeki halk şairlerinden etkilenerak şiirler söyleyen Yaşar Kemal'in ünü kısa sürede, çevre köylere bile yayılmıştır. Küçük yaşta olmasına rağmen bu ünden dolayı adı Âşık Kemal'e çıkmıştır. İlk başlarda annesi Yaşar Kemal'in şiirler okumasına karşı çıkmıştır. Daha sonraları babasının koruyucusu olan Zalanınoğlu adındaki eşkıyanın öldürüldüğünü duyan Yaşar Kemal, sabahlara kadar ağıt yakmıştır. Yaktığı ağıtı annesi dinlemiştir ve annesi onun bu ağıtını beğenmiştir. Yaşar Kemal'in ifadesiyle artık annesini de yenmiştir ve bir halk aşığı olma yolunda hiçbir engel kalmamıştır. (Kabacalı, 1997: 51-52)

Ortaokula devam etme ile âşıklık yapma arasında kalan Yaşar Kemal, Adana'ya giderek okula devam etmeye karar vermiştir. (Kemal, 2011e: 37-38)

Ortaokuldan ayrılmak zorunda kaldıktan sonra birçok işte çalışmıştır. Bunlar; ırgat kâtipliği, ırgatbaşılık, öğretmen vekilliği, kütüphane memurluğu, traktör sürücülüğü, çeltik tarlalarında kontrolörlük yapmıştır. (Kemal, 2011a: 1)

1940'larda Adana'da çıkan *Çiğ* dergisi çevresinde çeşitli yazar ve aydınlarla tanışmıştır. Bunların arasında Pertev Naili Boratav, Nurullah Ataç, Güzin Dino gibi isimler de vardır. Özellikle, ressam Abidin Dino'nun ağabeyi Arif Dino'yla kurduğu yakınlık onun düşün ve yazın dünyasının gelişimini önemli bir ölçüde etkilemiştir. (Andaç, 2003: 311)

1943'te bir folklor derlemesi olan ilk kitabı *Ağıtlar'ı* yayınlamıştır. Askerliğini yaptıktan sonra 1946'da gittiği İstanbul'da Fransızlara ait

Havagazı Şirketi'nde gaz kontrol memuru olarak çalışmıştır. 1948'de Kadirli'ye dönerek bir süre çeltik tarlaların da kontrolörlük, bir süre sonrada arzuhalcilik yapmıştır. 1950'de komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla tutuklanıp Kozan cezaevinde bir sene boyunca tutulmuştur. 1951 yılında serbest bırakıldıktan sonra İstanbul'a gitmiştir. (Kemal, 2011d: 1) 1951-1963 yılları arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde Yaşar Kemal imzası ile fıkra ve röportaj yazarı olarak çalışmıştır. Bu arada 1952 yılında ilk öykü kitabı *Sarı Sıcak'ı*, 1955 yılında *İnce Memed* adlı romanını yayınlamıştır. (2011d: 1)

Fethi Naci'nin Yaşar Kemal ile yaptığı söyleşide kırkı aşkın dile çevrilen *İnce Memed* eseriyle ilgili Yaşar Kemal şöyle demektedir: “İnce Memede 1947'de başlamış, yarım bırakmıştım. Bu romanı 1953-54'te bitirdim. Aynı yılda, İnce Memed'i bitirdikten bir ay sonra Tenekeye başladım. Onu da bitirdim. İki romanı arka arkaya okursak, o romanları ayrı ayrı yazarların yazdığını sanırız.”²¹

Yaşar Kemal, 1962 yılında Türkiye İşçi Partisi'nde genel yönetim kurulu üyeliği ve merkez yürütme kurulu üyeliği görevlerinde bulunmuştur. Yazıları ve siyasi etkinlikleri dolayısıyla birçok kez kovuşturmayaya uğramıştır. Yaşar Kemal'in Ahmet Taner Kışlalı'ya verdiği bir söyleşisinde nasıl bir sol modelden yana olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir: “Her ülke

---

²¹ Yaşar Kemal, (1993) “Yaşar Kemalle Edebiyat ve Politika”. *Aydınlık*. <http://www.yasarkemal.net/soylesi/docs/fethinaci.html>

sosyalist modelini kendisi kurar. Sovyetlerin 70 yıldır yaşama geçmiş modelini kabul edemeyiz. Yüzde yüz bağımsızlıktır sosyalizm. Kişi bağımsızlığı, ülke bağımsızlığı, politik bağımsızlık, ekonomik bağımsızlık, özellikle de kültürel bağımsızlık. Sosyalizmin başka bir anlamı yok benim için. Bu çağa gelinceye kadar kültürler birbirlerini beslemişlerdir, yok etmemişlerdir. Oysa çağımızda, kültürler kültürleri yok etmek için, bilinçli olarak kullanılmışlardır, emperyalistler tarafından. Benim için dünya bin çiçekli bir kültür bahçesidir; bir çiçeğin bile yok olmasını, dünya için büyük bir kayıp sayarım.”²²

Türkiye İşçi Partisi’nden ayrılan Yaşar Kemal, bunun nedenini partinin niteliğini yitirmesine, bürokratların eline geçmesine ve emekçilerden kopmasına bağlamıştır.²³ Sovyetler Birliğinin çökmesinin, sosyalizmin de çökmesi değil, tam tersine dünya sosyalizminin zaferi olduğunu 1993’teki bir söyleşisinde dile getirmiştir.²⁴

1973 yılında Türkiye Yazarlar Sendikası’nın kuruluşuna katılmıştır. 1974-75 arasında ilk genel başkanlığını da Yaşar Kemal üstlenmiştir. 1988 yılında kurulan PEN Yazarlar Derneği’nin ilk başkanlığını yapmıştır. 1995 yılında *Der Spiegel*’de yayınlanan bir yazısından dolayı İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi’nde yargılanmış ve beraat etmiştir. Yine aynı yıl

---

²² Yaşar Kemal, (1987)“Demokrasi, Roman, Dil, Eğitim, Sanat, Politika Üzerine” *Haftaya Bakış*.

<http://www.yasarkemal.net/soylesi/docs/tanerkislali.html>

²³ Yaşar Kemal, (1971) “Edebiyat ve Politika”. *Milliyet Gazetesi*.

<http://www.yasarkemal.net/soylesi/docs/abdiipekci.html>

²⁴ Yaşar Kemal, (1993) “Yaşar Kemalle Edebiyat ve Politika”. *Aydınlık*.

<http://www.yasarkemal.net/soylesi/docs/fethinaci.html>

Index on Censorship'te yayımlanan bir yazısından ötürü 1 yıl 8 ay hapis cezasına mahkûm edilmiş ve cezası ertelenmiştir. (Kemal, 2004: 1)

Türkiye'de aldığı çok sayıda ödülün yanı sıra yurtdışında, Uluslararası Cino del Duca ödülü, Légion d'Honneur nişanı, Commandeur payesi, Fransız Kültür Bakanlığı Commandeur des Arts et des Lettres nişanı, Premi Internacional Catalunya, Fransa Cumhuriyeti tarafından Légion d'Honneur Grand Officier rütbesi, Alman Kitapçılar Birliği Frankfurt Kitap Fuarı Barış Ödülü'nün de bulunduğu yirmiye aşkın ödül, ikisi yurtdışında beşi Türkiye'de olmak üzere, yedi fahri doktorluk payesi almıştır. (Kemal, 2011c: 1) Yaşar Kemal, Nobel edebiyat ödülüne aday gösterilen ilk Türkiyeli yazardır. Bir demecinde Nobel'e 1973'ten beri aday olduğunu ve ölene kadar da aday olacağını belirtmiştir.²⁵

Şaşırtıcı imgelemi, insan ruhunun derinliklerini kavrayışı, anlatımının şiirselliğiyle yalnızca Türkiye romanının değil dünya edebiyatının da önde gelen isimlerinden biri olan Yaşar Kemal'in yapıtları kırkı aşkın dile çevrilmiştir. (Kemal, 2011d: 1) Yaşar Kemal'in edebi çalışmalarında halka dönük bir düşünce hâkim olmuştur ve bunu, bir yerde politik düşünce ile birleştirerek yürütmüştür. Yapıtları da halk şiirinde olduğu gibi insan değerlerinden kopmamaya çalışmıştır.²⁶ Yaşar Kemal, siyasi görüşü ile sanatının paralel olduğunu, 'halk ve doğa'ya inandığını,

---

²⁵ Yaşar Kemal, (2007) "Ölene Kadar Nobel Adayı Olacağım" *Hürriyet Gazetesi*.

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5621617&tarih=2007-07-02>

²⁶ Yaşar Kemal, (1978) "Tekin Sönmez'in Yaşar Kemal ile Uzun Bir Söyleşi" <http://www.yasarkemal.net/soylesi/docs/tekinsonmez.html>

sanatının proletaryanın çıkarlarının emrinde olduğunu dile getirmiştir.²⁷ Yaşar Kemal, özellikle bölgesel kalıplaşmış sözleri roman diliyle işlemektedir. Kimi zaman sayfalarca süren ayrıntılı tasvirleriyle anlatıyı görsel bir şekle sokmuştur. Halk kültürü ve edebiyatı eserlerinin vazgeçilmez yapı taşlarıdır. Çocuk yaşlarda merak salarak başladığı folklor derlemeciliğinde topladığı materyaller, yaşadığı kültürel zenginliklerle dolu çevrede öğrendikleri ve yaptığı okumalardan edindiği edebiyata dair tecrübeler, zamanla büyük bir birikime dönüşmüştür. Bu birikimini çok iyi değerlendirmiştir; efsaneler, masallar, halk hikâyeleri ve halk şiiri onun yapıtlarında önemli bir yer tutmaktadır. Olay örgüsünü işlerken anlatım üslubunu değiştirerek halk hikâyecilerinin üslubunu kullanmıştır. Okura yakınlaşıp, okuru karşısına alarak onunla sohbet ettiği gibi, bir destancı üslubuyla coşkulu bir anlatım tarzı da sergileyebilmiştir. Sosyal konuları ele aldığı eserlerinde tarafsız davranmamıştır. Asım Bezirci, halk yazarının, yalnızca halkın kendisini kolay anlayıp benimsemesi için değil, sanatını güçlendirip geliştirmek için de halkın diline başvurması gerektiğini söylemektedir. Çünkü halk dili uzun bir tarihsel gelişim ve birikimle beslenerek belirli bir tada, güzelliğe, sıcaklığa, diriliğe, doğallığa, kıvraklığa, yaratıcılığa ve yaygınlığa ulaşmıştır. Yaşar Kemal bu olanakları öğrenip değerlendiren bir yazardır. (Bezirci, 1997: 33)

Türkiye ve dünya edebiyatının usta yazarlarından biri olan Yaşar Kemal, yöresel dil ile yazı dilini birlikte kullanarak anlatıya dilsel bir

---

²⁷ Yaşar Kemal, (1971) “Edebiyat ve Politika”. *Milliyet Gazetesi*.
<http://www.yasarkemal.net/soylesi/docs/abdiipekci.html>

zenginlik katmıştır; yaptığı tasvirlerle eserlerine görsel bir boyut kazandırarak okurun farklı bakış açılarına sahip olmasını sağlamıştır. Bir ressamın yaklaşımıyla oluşturduğu tasvirler adeta bir tablo niteliğindedir ve bu özelliğiyle Yaşar Kemal'in fırçası kalemidir. Altan Gökalp, tek gözüyle bile Yaşar Kemal'in olağanüstü bir imge ve renk yaratıcısı olmayı başardığını söylemektedir (1998: 11)

Kültürün kaynağı olarak halkı gösteren Yaşar Kemal, sanatçının bu kaynağa yönelmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. 2008 yılında “*Der Spiegel*” dergisinde yayımlanan, “*Edebiyatın Gücü*” adlı yazısında, onun halkla sanatın ayrılmaz bir bütün olduğu görüşünü ne kadar benimsediği anlaşılmaktadır:

“Ve ben bir geleneğin yazarıyım. Ben etle kemik nasıl birbirinden ayrılmazsa, sanatımın halktan ayrılmamasını isterim. Bu çağda halktan kopmuş bir sanata inanmıyorum.” (Kemal, 2009: 170) demektedir.

3.1.1 Yaşar Kemal'in Röportaj Yazarlığına Başlaması ve

Röportaj Kitapları

Yaşar Kemal 1950'de komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla tutuklanıp Kozan Cezaevi'nde bir sene boyunca tutulmuştur. 1951 yılında serbest bırakıldıktan sonra İstanbul'a gitmiştir. (Kemal, 2011d: 1) İstanbul'da ilk başta bir otelde yaşamaya başlamış, fakat bir süre sonra parası bitince Gülhane Parkı'nın denize bakan yüzünde, Topkapı Sarayı'nın

büyük kapısının önündeki bir sütunun altında kendine bir mekân hazırlamıştır, orada yaşamaya başlamıştır. Bu süre zarfında arzuhalcilik yapamayacağını anlayınca aç kalmamak için son parasıyla olta takımları alarak Sarayburnu'nda balık tutmaya başlamıştır; tuttuğu balıkların bir kısmını kendine ayırmış, geri kalan balıkları da köprüde satmaya başlamış ve geçimini böyle sağlamıştır. (Kemal, 2011e: 58) Bir süre sonra Arif Dino'nun İstanbul'a geldiğini öğrenen Yaşar Kemal, Arif Dino'nun yanına gitmiştir. Yaşar Kemal o günü şöyle anlatmaktadır:

“Arif Bey, ‘Seninle Nadir Nadi’ye gideceğiz. Daha öncede senin için ona mektup yazdım, sana birini getireceğim ki, çifte kavrulmuş heykel gibi,’ dediğini söyledi. Ben bunun ne demek olduğunu anlamamıştım.”²⁸

Yaşar Kemal, bir gün sonra Arif Dino ile Lebon Pastanesi'nde Nadir Nadi'nin yanına gitmek için buluşmuş, kısa bir süre sonra pastaneye Behçet Kemal Çağlar gelmiştir. Her ikisini de tanıyan Behçet Kemal'e Arif Dino, neden buluştuklarını anlatmıştır. O esnada Behçet Kemal sesini yükselterek, “Arif, sen komünisttin, yeni sürgünden döndün, Bu hergele de komünist yeni hapisten çıktı, adamı ürkütmenin âlemi var mı?” diye çıkışmıştır. Bunun üzerine Arif Dino Nadir Nadi'yi savunmuş ve demokrat bir insan olduğunu belirtmiştir, ama Behçet Kemal'i ikna edememiştir. Behçet Kemal ve Arif Dino, Yaşar Kemal'in *Bebek* adlı hikâyesini yanlarına alıp, Yaşar Kemal'i anlatmak için Cumhuriyet Gazetesi'ne Nadir Nadi'nin yanına

---

²⁸ Yaşar Kemal, Kişisel Görüşme: 12 Mayıs 2012.

gitmişlerdir. Yaşar Kemal'i anlatıp hikâyesini Nadir Nadi'ye göstermişlerdir. Bir süre sonra sözleştikleri gibi Kristal Kahvesi'nde Yaşar Kemal ile Behçet Kemal buluşmuşlar ve Behçet Kemal, işin tamam olduğunu ve Nadir Bey'in Maya Galerisi'ne bir mektup yazıp göndereceğini Yaşar Kemal'e söylemiştir. Yaşar Kemal, haftada bir, haftada iki kez galeriye uğramakta ve Nadir Nadi'nin mektubunu heyecanla beklemektedir; o zamanlar İstanbul'un tek sanat galerisi olan Maya Galerisi'ne gidip gelen Sait Faik, Kuzgun Acar, Mengü Ertel, Sabahattin Eyüpoğlu ve birçok kişiyle tanışmış ve arkadaş olmuşlardır. Nadir Nadi'nin mektubunu bir süre sonra Yaşar Kemal'e ulaşmıştır; Nadir Nadi, görüşme için Cumhuriyet Gazetesi'ne Yaşar Kemal'i çağırılmaktadır. (Kemal, 2011e: 60) Yaşar Kemal'in Nadir Nadi ile buluşması epey zahmetli olmuştur.

Yaşar Kemal, bir ay boyunca kapıdan nasıl geri çevrildiğini şöyle anlatmaktadır:

“Cumhuriyet Gazetesi'ne Nadir Nadi'nin yanına gitmeye gittiğimde kapı görevlisi bana şöyle bir baktı ve sonra ‘Nadir Nadi yok’, dedi. Bir ay boyunca Cumhuriyet Gazetesi'ne ısrarla gittim, ama her seferinde kapı görevlisi beni geri çevirdi.”²⁹

En son gazeteye gidişinde kapı görevlisi sert bir sesle, “yok kardeşim Nadir Nadi Bey, hiç gelmeyecek,” diyince Yaşar Kemal neden geri çevriliğini anlamıştır. Yaşar Kemal, İstanbul'a geldiği kıyafetleriyle durmaktadır, saç sakalı da pek düzgün değildir. Bunun üzerine Yaşar

---

²⁹ Yaşar Kemal, Kişisel Görüşme: 12 Mayıs 2012.

Kemal, gazetenin karşısındaki dükkânlardan birinden Cumhuriyet Gazetesi'ni telefonla arayarak Nadir Nadi ile görüşmüş ve durumu anlatmıştır. Kapı görevlisinin suçu olmadığını, saç sakalının birbirine girdiğini, kıyafetinin uygun olmadığını söylemiştir. Bunun üzerine Nadir Nadi, hemen gazeteye gelmesini belirtmiştir. Yaşar Kemal, hemen gazeteye gitmiş ve Nadir Nadi ile görüşebilmiştir. Nadir Nadi, Yaşar Kemal'in Türkçesini ve Bebek hikâyesini çok beğendiğini, çok güzel ve zengin bir dilinin olduğunu övgüyle söz ettikten sonra Cumhuriyet Gazetesi'ne röportajlar yapması konusunda Yaşar Kemal'e iş teklifinde bulunmuştur ve şöyle demiştir:

“Kabul etmelisiniz, sizin gibi iyi Türkçe yazarlar gazeteciliğe girmeli ki, Türkçede zenginleşsin. Lütfen kabul edin. Bu Türkçeyle ülkemizde çok şey yapacaksınız. Hikâyenizde yakında yayımlanacak”

Yaşar Kemal, çok şaşırdığını ve bu teklifi hiç beklemediğini belirtmiştir, ama Nadir Nadi elindeki kâğıdı Yaşar Kemal'e uzatıp aşağı kata Ziya Bey'e gitmesini bu kâğıdı ona vermesini ve sonra yanına geri gelmesini söylemiştir. Yaşar Kemal, Ziya Bey ile birlikte kasaya gidip, mesleki anlamda edindiği ilk parayı almıştır. Tekrar Nadir Nadi'nin yanına gitmiştir. (Kemal, 2011e: 62) Nadir Nadi'nin odasında röportaj konusunda konuşmaya başlamışlardır:

“Nadir Bey, Diyarbakır'a git, dedi. Diyarbakır'da sınıf arkadaşının olduğundan söz etti. Beni arkadaşına anlattığını ve

Diyarbakır'da bana yardımcı olacağını söyledi. Ama benim aklım röportajdaydı. Bir röportaj ne demektir?"³⁰

Nadir Nadi, Yaşar Kemal'i Doğan Nadi'ye konuşması için göndermiş, Yaşar Kemal ve Doğan Nadi röportaj üzerine konuşmuşlardır. Doğan Nadi, Yaşar Kemal'e yola çıkmadan önce iki tavsiyede bulunmuştur. Birincisi dizi röportajları pek uzatmamasını, dizideki her röportajın ayrı bir konusu olmasını ve her röportajın bağımsız olmasını ve röportajın romana, hikâyeye, habere benzemediğini, röportajı okutmanın zor iş olduğunu söylemiştir. İkinci olarak Anadolu'dan göndereceği röportajları kendi adına yollamasını, yazı işlerine kendisinin vereceğini belirtmiştir. (Kemal, 2011e: 63)

Yaşar Kemal, ertesi gün Diyarbakır'a gitmeden evvel Ankara'ya gitmek için Haydarpaşa tren istasyonundan Ankara'ya doğru yola çıkmıştır:

“Ankara'da indim. Abidin Dino'nun yanına gittim. Türk Elin'de yazdığım yazılar yüzünden hapiste yatmış adamın... Abidin Bey, Sadık Gökçe adıyla yazarsan üç günde seni atarlar, Adana'da adın neydi, dedi. Ben de, Sadık Gökçeli değildi, dedim. Adım Yaşar Kemal'di, beni kimselerde bulamadı, dedim. Abidin Bey, peki o zaman Yaşar Kemal adıyla yazmaya başlarsın, dedi. Bende tabii röportajcılık ne? Romancı olacağım, hikâyeci olacağım, bu isimle yazarım, dedim. Sonra Abidin Bey, bana bir kitap gösterdi. Bir adamdan söz etti, müthiş bir iş yaptığını söyledi. Ruslarda yeni

---

³⁰ Yaşar Kemal, Kişisel Görüşme: 12 Mayıs 2012.

ihtilal olmuş, bu adamı Amerika'ya göndermişler, röportaj yaz demişler, dedi. İki tane roman yazmıştır. Dünyanın en meşhur adamıydı. Paris Düşerken'in yazarı; İlya Erenburg... Amerika'nın en büyük şehrine gitmiş, bu arada Fransızca'yı çok iyi biliyor, müthiş bir dehadır, Moskova'da onunla sonra tanıştım. Amerika'ya gittiğinde tabii bir dostu yok, arkadaşı yok. Oraya en büyük gazete için gidiyor; adam ne yapacağını bilemiyor, Newyork'ta hiçbir şey yok, kimseyle konuşmuyor. Bir şeyler yazmadan dönerse yok olacak; hiçbir şey yapamıyor. Lenin'in övgüsünü almış bir genç adam, müthiş bir parlaklığı var, o yüzden Newyork'ta kalmaya devam ediyor. Orada yazdığı röportajlarını kitaplaştırmış, Sovyetlerdeki en parlak yazarlardan, yazacak bir şey bulamayınca birden bire adamın gözü etraftaki afişlere takılıyor, durmuş durmuş Amerika'nın her şeyi bu afişlerin içinde demiş. Öyle yazmaya başlamış. Çok zeki bir adam, yazıları büyük bir olay olmuş. Abidin Bey kitaptan söz ettikten sonra düşünüyorum, röportaj nedir? Röportaj benim için sanattır. O zamanlar; romancıyım, hikâyeciğim, bir romanda yazmışım. Hâlâ en iyi romanımın İnce Memed olduğunu söylüyorlar, ama Höyükteki Nar Ağacı romanım bence en iyi romanımdır.³¹

Yaşar Kemal, trenle Ankara'dan Diyarbakır'a yola koyulup, Diyarbakır tren istasyonuna vardıktan sonra bir otele yerleşmiştir. Nadir Nadi'nin söz ettiği kişiyi aramış, ama şehir dışında olduğu bilgisi almıştır, ancak aradığı kişinin ağabeyi Yaşar Kemal'e Diyarbakır'da gerekeni

---

³¹ Yaşar Kemal, Kişisel Görüşme: 12 Mayıs 2012.

yapacağını söylemiştir. Ertesi gün gazeteci Tahsin Cahit Çubukçu ile birlikte Diyarbakır'ı, Diyarbakır surlarını dolaşmaya başlamışlardır. Gezinti bittikten sonra kaldığı otele dönüp, arzuhalcilik daktilosunu önüne almış ve Diyarbakır'ı, Diyarbakır'da menekşe satanları, şimdiye kadar bu kadar menekşeyi bir arada görmeyen Yaşar Kemal, Diyarbakır menekşe şehri, gül şehridir, diyerek röportaj yazısına başlamıştır:

“Nadir Nadi Bey bana, senin Türkçen iyidir, demişti ya...

Ben de dört sayfalık ilk röportajı dört günde döndüre çevire, yaza yırtı yazdım, gazeteye postaladım. Sonra surları, bu surlar Çin Şeddinden sonra dünyada ikinci uzun surlardı, surların dibindeki insanları yazdım... Kaç röportaj yazdığımı, bilmiyorum. Ardından da daktilomu, bavulumu otelde bırakarak yaya köylere düştüm.”

(Kemal, 2011e: 66)

İlk röportajlarını posta ile gazeteye gönderen Yaşar Kemal, röportajlarının yayınlanıp yayınlanmadığından habersizdir. Büyük bir merak içindedir. Diyarbakır'daki işi biter bitmez, Van'a geçmek için Tuğdan vapura binmiştir. Vapur yolculuğunda iki kişi karşısında oturmaktadır ve birinin yanında bir tomar Cumhuriyet Gazetesi bulunmaktadır. Yolcu, gazetelerden birini açmış okumaktadır. Yaşar Kemal, heyecanla yanına gidip gazetelere bakabilir miyim, demiştir. Gazetelere baktığında tüm röportajlarının Anadolu Notları başlığıyla yayımlandığını görmüştür. Van'da birçok yeri gezmiş, yeraltındaki köyler ve Van ile ilgili röportajlar

yazmıştır. İstanbul'a döndükten sonra röportajlarının ses getirdiğini, birçok kişinin artık onu tanıdığını öğrenmiştir:

“Cevat Fehmi Başkutla çok dost oldum. On beş gün sonra olacak Gaziantep, kaçakçılık röportajına gönderdi. Sonra başka röportajlar yaptım. Gazetecilik ünüm her geçen gün artıyor, öbür gazetelerden Cumhuriyet'in bana verdiği birkaç katı para öneriyorlar, ben de hepsini geri çeviriyordum.” (Kemal, 2011e: 66-70)

Yaşar Kemal, 50'li yıllar boyunca röportajlar yapmak için Anadolu'yu gezmiştir. İstanbul'da kaldığı zamanlarda da röportaj yazılarına devam etmiştir. Daha sonra bu röportajlarını kitaplaştırarak bir araya getirmiştir.

Röportaj kitapları:³²

- 1) Yanan Ormanlarda 50 Gün, İstanbul: Türkiye Ormanlılar Cemiyeti, 1955.
- 2) Çukurova Yana Yana, İstanbul: Yenitepe, 1955.
- 3) Peribacaları, İstanbul: Varlık, 1957.
- 4) Bu Diyar Baştan Başa, İstanbul: Cem, 1971.
- 5) Bir Bulut Kaynıyor, İstanbul: Cem, 1974.
- 6) Röportaj Yazarlığında 60 Yıl, İstanbul: YKY, 2011.

---

³²Yaşar Kemal Biyografya. <http://www.yasarkemal.net/bibli/index.html>

Yaşar Kemal, daha sonra tüm röportajlarını 1985 yılında *Bu Diyar Baştanbaşa* başlığıyla dört kitap halinde bir araya getirerek yayımlamıştır. En son derleme bir kitap olan *Röportaj Yazarlığında 60 Yıl* adlı röportaj kitabında, daha önce yayımlanmamış ve kitaplarında yer almayan bir röportajı da bulunmaktadır.

Röportajlarının bir araya geldiği dörtlü kitap ve derleme kitapların içeriğindeki röportajlar; kitap adı, röportaj adı, kaç sayfa olduğu ve hangi yılda yayımlandıkları, kitaptaki sıralamaya göre şöyledir:³³

- 1) Bu Diyar Baştanbaşa 1, Nuhun Gemisi: Diyarbakır, 9-25, (17.5.1951-20.7.1951); Dünyada Van, 26-47, (7.6.1951-12.7.1951); Kaçakçılar Arasında 25 Gün, 48-97, (22.8.1951-2.9.1951); Erzurum Dağları Kar ile Boran, 98-119, (11.1.1952-20.1.1952); Üçüncü Mevki Yolcuları, 120-123, (17.2.1952); Otobüsle Anadolu, 124-148, (28.2.1952-5.3.1952); Amasya Sular Altında, 149-154, (7 Nisan 1952); Görülmemiş Lüfer Akını, 155-158, (29.4.1952); Ambar Yolcuları ile Seyahat, 159-176, (29.5.1952); Nuhun Gemisi Peşinde, 177-202, (Ağustos 1952); Sait Faikle Görüşme, 203-205, (17.5.1953).

---

³³ Yaşar Kemal'in Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan kitapları baz alınmıştır.

2) Bu Diyar Baştanbaşa 2, Yanan Ormanlarda Elli Gün: Doğuda İnanılmaz Şeyler Gördüm, 9-48 (Ağustos 1953); Mağara İnsanları, 49-73, (25.8.1953); Mağaralarda Demokrasi Dersi, 74-85, (2.9.1953); Köylü Ressam Balaban, 86-89, (8.11.1953); Dost Elif Naci Ressam Elif Naci, 90-93, (4.1.1954); Sahaflar arşısı, 94-97, (5.1.1954); Freyanın ini Cenneti, 98-100 (23.5.1954); Yanan Ormanlarda Elli Gün, 101-173, (16.12.1954); Kutsal Balıklar ve Ceylanlar Şehri Urfa, 174-200 (Temmuz 1955); Kanını Vererek Gazi Unvanını Alan Antep, 201-210, (Ağustos 1955); İnsanı Selçuk Devrine Götüren Şehir: Kayseri, 211-218, (Ağustos 1955); Orta Anadoluda En Sağlıklı İnsanların Şehri: Yozgat, 219-221, (8.8.1955).

3) Bu Diyar Baştanbaşa 3, Peri Bacaları: ukurova Yana Yana, 9-31, (1955); Dünyanın En Büyük ifliğinde Yedi Gün, 32-55, (1955); Peri Bacaları, 56-90, (1957); Süngerciler, 91-125, (1957); Van Glnden, 126-133, (1957); Bir Sabahı Kahvesi, 134-138, (1958); Neden Geliyorlar?, 139-173, (14.2.1960-23.2.1960); İstanbul ocuğunun Gözüyle Anadolu Köyleri, 174-216, (15.2.1961-28.2.1961).

4) Bu Diyar Baştanbaşa 4, Bir Bulut Kaynıyor: Karanlıkta Yol Aanlar, 9-38, (4.3.1962-13.3.1962); etin Altan ile Bir Konuşma, 39-46, (5.3.1965); Bir Gecekonduyu Yıktilar, 47-

53, (1966); Fakir Evleri, Zengin Mezarları, 53-70, (21.2.1967-7.3.1967); Proleter Şoförle Konuştum!, 71-80, (15.8.1967); Bu Kanın Hesabı Er Geç Sorulacak!, 81-89, (23.7.1968); Abidin Dino 18 Yıl Sonra İstanbul'da, 90-97, (27.5.1969); Denizler Kurudu, 98-176, (11.9.1972-20.9.1972); Bir Bulut Kaynıyor, 177-183, (6.6.1973); Menekşenin Balıkçısı, 184-194, (1982).

5) Yaşar Kemal Röportaj Yazarlığında 60 Yıl: Diyarbakır, 13-29, (17.5.1951-20.7.1951); Kaçakçılar Arasında 25 Gün, 31-81, (22.8.1951-2.9.1951); Hasankale Yerle Bir³⁴, 83-109, (9-20 Ocak 1952); Görülmemiş Lüfer Akımı, 111-113, (29.4.1952); Sait Faikle Görüşme, 115-117, (17.5.1953); Mağara İnsanları, 119-142, (Tarih belirtilmemiş); Sahaflar Çarşısı, 143-146, (5.1.1954); Füreyanın Çini Cenneti, 147-149, (23.5.1954); Yanan Ormanlarda Elli Gün, 151-223, (16.12.1954); Peri Bacaları, 225-260, (1957); Neden Geliyorlar?, 261-298, (14.2.1960-23.2.1960); Bir Bulut Kaynıyor, 299-306, (6.6.1973).

---

³⁴ Yaşar Kemal'in daha önce kitaplaşmamış röportajıdır.

3.2.2.Yaşar Kemal'in Röportajlarından Örnekler: Röportaj Tarzında Yazmak

Röportaj yazarı, röportaj konusunu yaşamın içinde olan her şeyden edinebilmektedir; toplantılar, olaylar, olgular, ortamlar, toplumsal yaşamdaki değişikliklerin getirdiği konular, siyasal olaylar, nesnelere ve bireyler. Röportaj yazarı istediği konuyu ister geniş bir şekilde ister konuyu daha daraltarak ele alabilmektedir. Ancak röportaj yazarının röportaja başlamadan önce röportaj hakkında kendine bazı soruları yöneltmesi gerekmektedir. Örneğin röportaj konusuyla ilgili kiminle görüşeceğini, görüşeceği kişiyi nereden bulabileceğini ve ne zaman kimi bulabileceğini iyi ayarlaması gerekmektedir. Bu sorulara vereceği cevaplarla röportajın konusu ve yazacağı röportaj hakkında genel bir çerçeve çizebilecektir.

Ayrıca röportaj yazarı yazacağı röportajın iyi bir röportaj olmasını istiyorsa şu sorulara yanıt araması gerekmektedir: Röportajda yansıtacağım konunun okurca bilinmeyen yönleri nelerdir? Okurun konuyla bağlantısı nelerdir? Okur konuya hangi yönleriyle biliyor ya da bilmiyor? Röportajı yazdığımda, okura yeni bir şey verecek miyim? Hangi yolları, araçları ve yöntemleri kullanayım ki, tanıklık yapacağım olayın yakınına gelebileyim? (Güven, 1993: 126-145)

İyi düşünülmüş bir röportaj yazısı için yazar ön hazırlık sorularına vereceği cevaplarla röportaja iyi bir başlangıç yapmış olacaktır. Hemen akla şu soru gelmektedir: Peki röportaj öncesi röportaj yazarı nasıl bir araştırma yapmalıdır? Yazacağı röportaj yazısı açısından röportaj yazarının aklındaki

sorulara cevaplar araması gerekmektedir. Bunu tek bir kişiden edineceği bilgiyle cevaplaması olanaksız olabilmektedir. Bunun için geniş bir tarama yapması gerekmektedir. Kapsamlı bir biçimde araştırma, inceleme, gözlem ve soruşturma sonucunda elde edeceği veriler gerçeklikle ortaya konacaktır. Röportaj yazarı normal bir muhabir gibi davranmaması gerektiğinden sadece bildirici rolü yoktur. Bu yüzden hazırlık aşaması şarttır. (Şenyapılı, 1993: 174) Ancak röportaj için her zaman ön hazırlığa gerek yoktur: Bazı konularda ön hazırlık yapmak şarttır. Genelde kişi röportajları, siyasal içerikli röportajlar ve ortam röportajları için ön hazırlık yapılmalıdır. Bu tür konulu röportajlar için gerekli bilgiler edinilmelidir, böylece röportajlardaki konuların ayrıntılarına girilebilecektir. Örneğin ön hazırlık için tarama yapmak açısından arşivler bağlamında kütüphanelere başvurularak daha önce röportaj yazacağı konular hakkında neler yapıldığını öğrenebilecektir. Ayrıca röportaj yazarının yazacağı konu üzerine özel ve kamu kuruluşlarından bilgi alınması ve belge temin etmesi röportaj yazarı için yararlı olacaktır. Bununla birlikte kişi röportajları için görüşeceği kişi hakkında internet ve başka kaynaklardan biyografileri hakkında bilgi edinilmesi röportaj yazarının anlatacağı kişi hakkında daha çok veriye ulaşmasını sağlayacaktır.

Röportaj yazarı, yeterli bilgiyi elde ettiğini, röportaj konusu içindeki kişilerin rollerini saptadığını, olayın benzerlerini yurt içinde ya da yurt dışında bulduğunu, röportajında yer vereceği ünlü kişilerin biyografilerini ulaştığını, ele aldığı ve yazacağı konunun önemini anladığını düşünüyorsa,

röportaj yazarı ön araştırmasını bitirmesi gerektiği kanısına varacaktır.
(Güven, 1993: 146)

Röportaja başlama aşamasına geçildiğinde, röportaj yazısı için yerinde tanıklık etmek çok önemlidir. Bir röportaj yazarı bakan, gören ve yansıtan bir bakış açısıyla röportajını yazacağı için işleyeceği konunun tamamen içinde olmalıdır. Böylece okuyucu, yazıyı okuyup bitirdiğinde sanki kendisi gidip görmüş ve o anları kendisi yaşamış/tanıklık etmiş intibası hissine girecektir. (Kayayerli, 2007: 12)

Röportaj yazarının tanıklık eyleminde iki tutum çok önem teşkil etmektedir. Bunlar: “Merak ve Israr”dır. Bu özellikler röportaj yazarını iyi bir röportaj yazabilmesi için başarıya götürecektir. Ancak röportaj yazarı tanıklığı esnasında sadece görsel verilerle yetinmemelidir. (Güven, 1993: 146) Peki görsel dışında röportajda neler aktarılmalıdır? Bu konuyla ilgili Aydın Engin, yaşamındaki bir anısından yola çıkarak şunları söylemektedir:

“İstanbul Kazlıçeşme’de toplanmış olan deri işleme atölyelerindeki işçilerle bir röportaj yaptım. Yaptığımı pek beğendim. Biraz da kasılarak ustamın (Kemal Bisalman) önüne koydum. Dikkatle okudu. Keyifli ve küfürlü konuşur. Kâğıtları önüme fırlattı. “Ulan hıyar” dedi, “Birinci sınıf iş yapacakken, berbat etmişsin. Kokusu eksik bu röportajın oğlum kokusu...” Bir dergi röportajında “koku eksikliğini” pek kavrayamadan yüzüne baktım. Masanın üstündeki kâğıtları toplayıp çöp sepetine attı. Bana dönüp “Bir daha yaz şunu. Deri işçilerinin acısını, çalışma koşullarının

berbatlığını anlatırken, röportajında o katlanılmaz kokudan, çürümüş deriden yayılan, insanda yaşama sevincinin kırıntısını bile yok eden kokudan söz etmeyen gazeteciye aslında kapıyı göstermem lazım ama sana bir şans daha vereceğim...” Haklıydı. Röportajın eksik olan “kokusunu” da tamamladım. Yayınlandı. O yıl, o röportajla ödül aldım.”³⁵

Aydın Engin’in de söz ettiği gibi bir röportaj yazarı görsel öğelerin dışında gittiği mekândaki her şeye duyarlı olmasını bilmelidir; seslere kulak vermeli, koklamalı, dokunmalı, hatta tatmalıdır. Tanıklığını geniş bir perspektiften yapmasını bilmelidir. Röportaj yazarının başarısını etkileyecek en önemli etkenlerse şunlardır:

- a) Röportaj yazarı, insanları dinlemesini bilmelidir.
- b) Röportaj yazarının iletişim kurmadaki becerisi en üst düzeyde olmalıdır.

Röportaj yazarının hem dinlemedeki becerisi hem de iletişim kurmadaki becerisi sorularına da yansımaktadır. Ancak röportaj yazarı sorularını sorarken söyleşinin çerçevesi içinde hareket etmelidir; teknik olarak söyleşinin kurallarını hiçbir zaman unutmamalıdır. Fakat bununla birlikte röportaj yazarı farklı soru sorma tarzı da geliştirmelidir. Çünkü röportaj yazarı sadece salt bilgiye yönelmemektedir. Birebir görüştüğü kişilerin yaklaşım tarzları röportaj yazarının soru biçimlerini değiştirmesine

---

³⁵ Aydın Engin, (2012) “Sunuş”. *Röportaj Seçkisi*. Yayınlanmamış Eser. Gazeteci/Yazardan alınan e-posta. [23 Nisan 2012]

neden olacaktır. (Güven, 1993: 146-147) Bu çok yönlü yaklaşımın dışında başarılı bir görüşme için esaslar neler olmalıdır?

Bunlar:

- a) Röportaj yazarı, hangi soruların cevaplarını aradığını iyi bilmelidir.
- b) Röportaj yazarı, sorularını iyi planlamalıdır.
- c) Röportaj yazarı, görüşme esnasında not tutmalı ya da görüşmeyi kaydetmelidir.
- d) Röportaj yazarı, görüştüğü kişiyi iyi tanıması gerekmektedir.
- e) Röportaj yazarının yönelteceği sorular açık ve seçik bir şekilde sorulmalıdır.
- f) Röportaj yazarı, röportaj yazısını renklendirecek özellikleri yakalamaya gayret etmelidir.
- g) Röportaj yazarının değil, görüşülenin daha çok konuşması önemlidir.
- h) Röportaj yazarı gerektiğinde espri yeteneğini kullanabilmelidir. (Şenyapılı, 1981: 189-192)

Röportaj yazarı tanıklığını ve görüşmelerini bitirdikten sonra yazma evresine geçecektir. Röportaj; çok yönlü ve değişik yazı olanaklarından oluşan bir yazı türüdür. Bu da röportaj yazısına büyük bir zenginlik katmaktadır. Anlatım biçimlerinin hepsini röportaj yazarı; açıklamalı, öykülemeli, betimlemeli ve tartışmacı yazım türlerini kullanabilmektedir.

(Özdemir, 2012: 275-276) Röportaj yazarı, röportaj yazısındaki amacını belirledikten sonra dört anlatım biçimini kullanacaktır. Röportaj yazarı, yazısında okur açısından nasıl bir etki bırakmak istemektedir? Röportaj yazarının amacı nedir? Röportaj yazarı, eğer okura bilgi vermek istiyorsa açıklayıcı anlatım biçimini, okura bir konu hakkında bir kanı oluşturmasını ya da davranışını etkileyip değişim sağlamak istiyorsa tartışmacı anlatım biçimini, birtakım görüntüler yardımıyla izlenimlerini/tanıklıklarını zenginleştirmek için betimlemeci anlatım biçimini, bir olayın içerisinde yer alarak onun gelişimindeki izlenimini okura aktaracaksa öykülemeci anlatım biçimini kullanabilmektedir. (Güven, 1993: 167) Röportaj metninde bir uyumluluk gerektiğinden amacına göre anlatım yolunu iyi seçmelidir. Başarılı bir röportaj yazısı için toplanan malzeme, röportaj yazarının yazmadaki amacı ve tabii ki röportajda kullanılan dili arasında bir uyumluluk kurulacaktır. (Güven, 1993: 155) Şu da bir gerçektir ki, edebiyata komşu bir yazım türü olduğu için röportaj yazımını katı kurallara bağlamak imkânsızdır. Katı kuralları olursa da o röportaj yapaylaşmaktadır. Röportaj gerçeklikten ayrılmadığı sürece röportaj yazarı istediği gibi, zamanı alt üst ederek, röportajın önünü sonuna getirerek ‘gerçek kurgusal’ faktörlerden yararlanmasının hiçbir sakıncası olmayacaktır. Yazımda önemli olan röportaj yazarının, hüneri, edebiyat zevki, dili kullanımı, dil cambazlıkları, kelime oyunları ve dilin sesinden doğan melodilerdir.³⁶

Röportaj bir yerde canlandırma olduğundan, röportaj yazarı, okurun dikkatini çekmek için giriş bölümüne bir sahne girişiyle başlaması en doğru

---

³⁶ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012.

seçim olacaktır. Böylelikle okurun röportaja ilgi sağlaması sağlanabilecek ve anlatım hissettirile bilecektir. Ancak her zaman kullanılacak çeşitli giriş şekilleri de olabilmektedir. Örneğin röportajdan bir ayrıntının, röportaj konusundaki sorunun ya da betimlemelerle de giriş bölümüne başlanabilmektedir. Giriş bölümü okurun yazıyla karşılaştığı ilk bölüm olduğu için okurun yazının bütününe sürüklenmesi için röportaj yazarı giriş bölümü üzerine çok düşünmelidir. Şu unutulmamalıdır ki, kötü yazılmış bir giriş, röportaj iyi bir röportaj olsa da geri kalan metnin okunmamasını sağlayabilmektedir. Giriş bölümü bittikten sonra yukarıda da belirtildiği gibi röportaj yazarı metinde, hangi amacı gözetiyorsa o amaç doğrultusunda bir anlatım biçimi seçecektir. (Güven, 1993: 172)

Röportaj metninde röportaj yazarının amacı tabii ki de röportajın okur tarafından okunabilirliğini sağlamaktır. Bunun için röportaj yazısında metin içi karşıtlıklar kullanılabilir. Gözlemleri/tanıklıkları sonucu yaşanmışlığı metne aktarırken zıtlıklardan, iniş-çıkışlardan yararlanması uygun olacaktır. Örnek vermek gerekirse bir röportajın konusu varoşlarsa zengin fakir zıtlığı metinde karşıtlığı oluşturabilecektir. (Güven, 1993: 173)

Röportaj yazarı röportaj yazısını ilginç kılmak adına metinde bir gerilim oluşturması yazıya hareketlilik katması açısından önemlidir; içerikten, anlatımdan, biçimden gelen olanakları röportaj yazarının kullanması yararlı olacaktır. Röportaj yazarının anlatım açısından olanakları çok fazladır; betimsel bir anlatım kullanılabilen hatta gündelik dilde kullanabilmektedir. Ayrıca röportaj yazarının tanıklığını yazıya dökerken

röportaj yazısına kendini çok fazla katmaması da önem arz etmektedir. Röportaj yazarı birebir tanıklık ederken bir yaşanmışlık içine de girmiş olacaktır. Elbette yaşanmışlığını yazıya aktarması doğal bir sonuçtur. Ancak yansıtıcı özelliğini unutmamalıdır; birebir kendi iç dünyasını yazıya aktarmamalıdır. Ayriyeten röportajı yazarken röportaj yazarı ek bilgi ihtiyacı duyarsa bu bilgileri temin etmelidir. Fakat bunu yazıya iyi yerleştirmesi gerekmektedir. Yoksa yazının bütünlüğündeki o canlılık ortadan kalkabilecektir. (Güven, 1993: 175-184)

Son olarak röportaj yazarı, röportaj yazısını bitirdikten sonra şu soruları cevaplamalıdır:

- a) Yazı amacına ulaşmış mı, yansıtmak istediğimi yansıtabilmiş miyim?
- b) Elimdeki malzemeyi, röportajın amacı çerçevesinde yazı bütünlüğüne yayabilmiş miyim?
- c) Röportaj dilinde gereksiz uzatmalar ve bölümler var mı? Metin anlaşılıyor mu?
- d) Okurun gözünde konuyu canlandırabilmiş miyim?
- e) Daha iyi nasıl canlandırabilirdim?
- f) Konuyu ilginç bir biçimde dile getirebilmiş miyim?

(Güven, 1993: 185)

Ayrıca bir röportaj yazısında sözel ile görselliğin birlikteliği de önem arz etmektedir; fotoğraflar söylenenlerin inandırıcılığını artırmaktadır. Röportaj yazarının, uzun uzun anlatacaklarını bir fotoğraf karesi çok daha

çarpıcı biçimde verebilmektedir. Bu açıdan görsel öğelerin kullanımı önemlidir.³⁷ Ama şunu da akıldan çıkarmamak gerekmektedir. Fotoğraf sadece röportajın gerçeklik kanıtı ya da süsü değildir. Fikret Otyam, “fotoğraf röportajın ortağıdır, yüreğinin yarısıdır. Yalnız objektifini nereye çevirene bilene” demektedir. Halit Çapın, fotoğrafın röportaja katkısını, “yazıyı inandırıcı kılmak bakımından” fotoğrafın katkı sunduğunu düşünmektedir. Yılmaz Çetiner, “fotoğraf, röportajı değerlendirecek, kanıtlayacak önemli bir belgedir” diye belirtmektedir. Nail Güleri, “fotoğrafın röportaja katkısı, yazının karikatüre katkısına benzer bir şeydir” diye düşünmektedir. (MvD, 1975: 5-10) Röportaj ve fotoğraf bütünlüğü içerisinde artık röportaj yazısı gazetede yayıma hazırdır.

3.2.2.1. Portre Röportaj Örneği

Yaşar Kemal’in röportaj kitaplarında yer alan röportajlarından biri ‘*Köylü Ressam Balaban*’ başlıklı portre röportajıdır; röportajın başlığı okuyucunun ilgisini çekecek şekilde seçilmiştir. *Bu Diyar Baştanbaş*a 2/*Yanan Ormanlarda Elli Gün* adlı kitabında bulunan bu portre röportajın giriş bölümünde ressamın sergisi hakkında bilgi verilmektedir:

“Bursanın Seç köyünden İbrahim Balabanın resim sergisi geçenlerde dolup taştı. Sergiyi her türlü insan gezdi. Hamalı, köylüsü, tüccarı, ressamı, şairi, zengini, fakiri, talebesi, her türlü insan. Bu kadar kalabalık hiçbir resim sergisine nasip olmamıştır.”

(Kemal, 2011b: 86)

---

³⁷ Emin Özdemir, Kişisel Görüşme: 4 Mayıs 2012.

Yaşar Kemal, röportaj metninde sanatçının resimlerinin içeriğine anlatmakta, sanatçı ve eserleri hakkında portre röportajlarda yapıldığı gibi yorum ve gözlemlerine yer vermektedir:

“...Resimlerde insan yüzleri var: Dertli, solgun, bitkin, dünyasından vazgeçmiş... Bu yüzleri bir tablonun içine yerleştirmiş Balaban. İnsan bu yüzlere teker teker bakınca içine bir karamsarlıktır çöküyor. Ama resimden şöyle azıcık uzaklaşıp, topuna birden bakınca iş değişiyor. Bir umut ışığıdır sarıveriyor insanın içini. Yuyor, temizliyor cümle karanlığı. İşte bu, Balabanın kuvvetidir. Balaban söylemek istediğini kestirmeden söylemesini biliyor.”
(Kemal, 2011b: 86)

Görüldüğü üzere Yaşar Kemal, portre röportajların belirgin özelliklerinden olan görüşülen kişinin başarısını anlatmayı, yorumlayıcı bir şekilde okuyucuya sade bir şekilde yansıtmaktadır. Ayrıca kişisel yorumları ve gözlemleri ön plana çıkmaktadır. Ama asıl amacı sanatçının başarısını anlatmak olduğu kadar, sanatçının nereden beslendiğini okuyucuya vermektir:

“Bu kestirmeden söylemeyi, bu ustalıkla söylemeyi Balaban nereden öğrenmiştir? Asıl iş burada işte. Nakış var, oya var, kilim var, çorap var. Yüz yıldır Anadolu halkı renkle haşır neşir olmuş. Balabanda söyledi, dedi ki: ‘Ben bugünlerde öğrendim bunu. Büyük batı ressamlarının tablolarına bakınca öğrendim. Bizim köydeki

kadınlar, batılı büyük ustalar nasıl renk değerlendiriyorlarsa, onlar da öyle renk değerlendiriyorlar’.” (Kemal, 2011b: 86)

Yaşar Kemal, portre röportajda sanatçının beslendiği Anadoluluğa vurgu yaptıktan sonra ressamında fikrini birebir aktarmaktadır ve daha sonra ressamın tablolarının hikâyelerini okuyucuya anlatabilme adına Anadolu'nun türkülerine değinmekte, her türkünün bir hikâyesi olduğunu belirtip, ressamın tablolarının hikâyelerine bağlamaktadır. Portre röportajlarda olan sanatçının iç dünyasına, yaşamına girişte bu bölümde başlamaktadır:

“...İşte Bursanın Seç köyünden Balabanın her tablosunun bir hikâyesi var. Ve hayatından bir parça her tablosu... Rengi ile, ışığı ile, bir parça... Bir doğum tablosu var, doğum tablosunda bütün sancısı, belası, yokluğu ile köy doğumunu görüyoruz. Öğrendim ki Balabanın karısı çocuk doğururken ölmüş. Bir de gelin tablosu var, o da İbrahimin evlenmesi... İbrahim öyle söyledi, sonra hasat tablosu var. Bir sarı sıcak çökmüş, dünyaya, adamlar bir terliyorlar. Kadınlar, çocuklar, köpek, çekirge, devedikenleri... Devedikeni batacakmış gibi. Aslında, hasat yaparken, devedikeni batar da. Hem de ne batar! Bunu Balaban bilir. Daha doğrusu bilen bilir! Bu “Hasat” tablosunda olan şey, yani çalışan insanı vermek, bütün sanatlarımızda, resmimizde, şiirlerimizde, hikâyelerimizde, romanımızda yalnız Balabanın bu tablosuyla mümkün olabilmiştir. Anadolu'nun nakışı, renk ustalığı ile Anadolu insanı, Anadolu

hasadı, Anadolu sıcığı, teri, otu b6ceği, suyu s6ylenmiştir.” (Kemal, 2011b: 87)

Yaşar Kemal, K6yl6 Ressay Balaban r6portajında ressamın resme merak saldığı d6neme girerek portre r6portajlarda olan kişinin yaşamına yolculuğa diyalog şeklinde devam etmektedir:

“...Birden, bir:

“Merhaba,” duydum.

Ben de:

“Merhaba,” dedim ve kendime geldim.

“Sergi ağılalı iki g6n oldu,” dedi.

“Boşver bunu da, eskiden anlat bana, çocukluğundan,” dedim.

“Resim yapmaya nasıl başladım, onu mu? Herkesin ilk sorduğu bu zaten.”

“Sen anlat.”

“Ben ilk olarak anamı nakış yaparken g6rd6m. Nakış beni bir sardı ki deme gitsin. Her g6n akşamlara dek anamın karşısında oturur, onu seyrederdim. Çocuklarla oyunu her şeyi bırakmıştım. İşim g6c6m nakış seyretmektir. (...) 6 yıllık okulu bitirince her ocuk gibi tarlada çalışmaya başladım. Ama elimde de bir defter, nereye

gittimse ne gördümse, kurdu, kuşu, bulutu, ağacı, atı, eşeği, saban süren adamı, yunak yunan kadını, ne gördümse hepsini defterime geçirdim.” (Kemal, 2011b: 88)

Yaşar Kemal, bu portre röportajda diyalog kısmında sanatçının ağzından resme başlayışını aldıktan sonra geleceğe dair sanatçının hayallerini, “Bu sergiden sonra Balaban?” diye sorarak ve diyalog tarzını kullanarak okuyucuya aktarmaktadır. Bu röportaj portre röportajın tipik bir örneğini teşkil etmektedir. Röportajın sonunu, “Ellerin dert görmesin, Bursanın Seç köyünden İbrahim Balaban!” diye bitirmektedir. (Kemal, 2011b: 89)

3.2.2.2. Konu/Haber Röportaj Örneği

Yaşar Kemal’in röportaj kitaplarında yer alan konu/haber röportajlarından biri “*Yanan Ormanlarda Elli Gün*” adlı dizi röportajdır. *Bu Diyar Baştanbaşa 2/Yanan Ormanlarda Elli Gün* adlı kitabında bulunan konu/haber röportajın giriş bölümünde Ormancılar ve Orman Yaygınları’nı anlatmak için esen rüzgâr ile bağlantılı bir giriş sahnesi kullanmaktadır; esen rüzgâr ağaçlar arasında bir uğultular sahnelenmektedir. Doğanın esintili havası ve ağaç girişinin ardından Yaşar Kemal, Orman İşletme Müdürü’nden söz etmeye başlamaktadır:

“Orman İşletme Müdür gençten bir adam. Zayıf, ince yüzlü, durmadan sigara içiyor. Sinirli. Yalnız bir tepenin üstündeki Bucak evinin önüne oturmuşuz. Ötede birkaç bakım memuru kederli,

yorgun dolaşıyorlar. Herkes tetikte. Bekliyoruz. Tecrübeyle sabittir. Bu yel böyle eser de... Böyle boşu boşuna estirmezler. “Az sonra ya telefon gelecek yangın kulesinden, ya da bir yerlerden ateşin patladığını göreceğiz. Şimdiye kadar böyle esen bir yelin boşa salındığı görülmemiştir.”

Gün battı. Karanlık kavuştu. Derken bir telefon, bir telefon daha.

“İki yerden bastılar ateşi ama, bekleyelim. Çok uzaklarda. Az sonra birkaç yerden gene ateş verirler,” dedi demedi, alt sağımızda uzanan yassı dağın yamaçlarından beşr onar kilometre aralıkla ateşler parladı.” (Kemal, 2011b: 101)

Yaşar Kemal bu röportajında orman konusunu kapsamlı bir şekilde ele almakta ve orman yangınları sorununa gündeme getirmektedir. Ormanları, ormanda çalışanları ve yaşananları birebir yaşayarak ve tanıklık ederek sunmaktadır; konu/haber röportajlarında olması gerektiği gibi yapmaktadır. Diyaloglar bu röportajında da birçok kez görülmektedir:

“Müdür:

“Gördünüz ya işte, önceki yangın burayı söndüremeyelim diyedir. Yürüyün söndürmeye.”

Ben:

“Peki, öteki yangınlar ne olacak?”

Müdür:

“Onlarıda Allah’a havale ettik. Onu da o söndürsün.”

Sesinde bir ölüm kederi vardı. Bu seste binlerce ağıdı bir arada duydum.

Sonra gene içi götürmedi, Orman Bölge Şefine:

“Bari sen de oraya git. Köylülere yalvar yakar. Ayaklarının altını öp. Götür yangına.”

Sonra, bir “Ooof, of.” Çekti. “Bütün yazımız böyle geçti işte. Ne uyku, ne dünek!” (Kemal, 2011b: 102)

Konu/haber röportajlarının özelliğini taşıyan bu röportajda, büyük bir ön hazırlık yapılarak ve birebir yaşanarak konu/sorun hakkında detaylı bilgi verilmesi sağlanmaktadır. Daha öncede söz ettiğimiz gibi bu tür röportajlar araştırmacı gazeteciliğinde bir parçası mahiyetinde görülebilmektedir. Yaşar Kemal, yangınlara gidişlerini ve yangın bölümlerini röportajında bilgi vererek aktarmaktadır:

“Cipe atladık. Yangın arabaları köylere, adam getirmeye gittiler. Cipte ben, bir köylü, iki bakım memuru, bir de on beşinde bir çocuk var. Bucaktan. Yangına meraklı. Bütün yangıncıların yanından ayrılmamış. Onlar nerede, o da orda. O yangın senin, bu yangın benim.

Yollardan mı geçiyoruz, kayalardan, hendeklerden mi atlıyoruz belli değil. İşletme Müdürü makineyi delicesine sürüyor. Ne yol belli, ne iz. Yassı dağdaki yangın gittikçe büyüyor. Daha şimdiden bir ateş harmanı oldu. Harmanın solundaki ateş, on bir on iki kilometre gelip, bir şerit gibi doruğa doğru uzanıyor. Yılan gibi kıvrıla kıvrıla, incecik, yukarı doğru kayıyor. (...) Yangın üç türdür. Dip yangını, gövde yangını, baş yangını. En çok vuku bulan yangın dip yangınıdır. Bu yangında yere dökülmüş kuru yapraklar yanar gider. Baş, yani yapraklar yanmaz. Bu, ağacı seyrek ormanlara has bir yangındır. Baş yangını ise ağaçları sık, genç ormanların yangınıdır. Bir de orman sık olup, dip yaprakları da bol olursa gövdeyle birlikte bütün orman yanar. Bu enderdir.

Benim gördüklerimde yangınları hiçbir zaman bölümlere ayıramadım. Dağı taşı ateş almış, yanıyordu babam yanıyordu. Ben bu kadarlığını gördüm.” (Kemal, 2011b: 102)

Görüldüğü üzere Yaşar Kemal, bu röportajında sadece yaşanmışlığını anlatmamaktadır. Orman ve yangınlar hakkındaki araştırmalarından edindiği bilgileri röportaj metnine aktarmaktadır. Ciddi bir soruna eğilen Yaşar Kemal, orman bakım memurlarının, köylülerin yardım etmemesini anlatan şikâyetlerine diyalog şeklinde aktardıktan ve yangını çıkaranlara değindikten ve yangının durumuna aktardıktan sonra röportajını sonlandırmaktadır:

“Ve yangın devam ediyor karşıda. Şimdi İzmirde, Kemalpaşada, Karacağağaçta, İçelde, Silifkede, Anamurda, Antalyada, Manavgatta, Gündoğmuşta, Alanyada, Korkutelinde, Elmalıda, Kaşta, Muğlada, (...) Velhasıl yedi iklim dört bucakta... bir memleket ormanları tutuşmuş yanıyor” (Kemal, 2011b: 106-107)

Yaşar Kemal, bu konu/haber röportajda orman sorunu, yangın çıkarıcıları, Orman İşletme Müdürlüğü'nün elemanlarını, köylüleri hem kendi ağzından hem de onların ağzından anlattıktan sonra ormanların geleceği hakkındaki endişesini dile getirerek bu röportajı sonlandırmaktadır.

Şunu da belirtmek gerekir ki, *Yanan Ormanlarda Elli Gün* adlı röportajı dizi röportajdır; “İnsan ve Orman”, “Orman Kemirenler ve Kemirilen Ormanlar”, “Dağların Onmazları”, “Ağaç Boğucular ve Boğulan Ağaçlar”, “Doğranan Ormanlar”, “Orman İçinde Yaşayanlar”, “Yanan Ormanların Yerinde Eşinenler”, “Orman Yangınlarının Sebepleri”, “Keçiye ve Açmaya Karşı”, “Ormanı Bizden Değil Bizi Ormandan Kurtarın!..”, “Yaylaların Masalı”, “Tapulu Kesimler”, “Tahtacılar”, “Bir Orman Dertlisi”, “Bitmek Tükenmez Davalar”, “Sanki Çaresiz Dertler!”, “Orman Dertlerinin Biricik Çaresi”, başlıklarıyla röportaj çeşitleri açısından farklı çeşitlerden oluşan röportajlardan oluşmaktadır.

3.2.2.3. Gezi/İzlenim Röportaj Örneği

Yaşar Kemal'in röportaj kitaplarında yer alan gezi/izlenim röportajlarından biri *Van Gölünden* adlı röportajdır. Daha önce de

değinildiği gibi, gezi/izlenim röportajı insanların başından geçen çeşitli maceraları, seyahatleri, yolculukları sırasında yaşadıklarını anlatan bir röportajdır.

Yaşar Kemal'in *Bu Diyar Baştanbaşa 3/Peri Bacaları* kitabında *Van Gölünden* adlı gezi/izlenim röportajının girişinde gördüklerini birebir aktardığı görülmektedir:

“Aylardan mayıs. Kar kalkmış. Ova yemyeşil. Küçük dağlar ala karlı. Süphan dağı sütbeyaz. Bu ova Patnos ovasıdır. Dümdüz. Otlar diz boyu. Eksiksiz, kesiksiz. Kadife gibi. Yeşil bir halı gibi. Ovayı gün ışığı doldurmuş. Yağmur sonu güneş gibi. Islak ıslak... Düz ovada, karşına bütün haşmetiyle Süphan dağı çıkıveriyor. Tam tepende durup duruyor. Başını kaldırıp doruğuna bakamıyor, korkuyorsun... Süphan dağı şöyle uzaktan bakınca Ağrıdan daha heybetli gözüküyor, birkaç Ağrı büyüklüğünde gözüküyor. Bir yanı Van gölü, bir yanı da Patnos ovası... Düzlüğün ortasından fişkırmış bir haşmet.” (Kemal, 2011c: 126)

Anılarını ve gözlemlerini içeren bu röportajında, Yaşar Kemal'in gözü konu ya da sorunda değildir. Gördüklerini gezi/izlenim röportajında yazmaktadır. Röportajda gözlemlerini aktarmaya devam ettikten sonra arkadaşıyla arasında geçen sohbetlerine de yer vermektedir:

“Üstümüzden bir turna katarı gidiyordu. Bir turna katarı değil, birkaç turna katarı... Her katarda sayılamayacak kadar turna var.

Yanımdaki arkadaşın adı Mustafaydı. Ağrılıydı kendisi. Buraları da çok iyi biliyordu.

“Bu turnalar,” dedi. “Van gölüne gidiyorlar. Orada, bir adaya, kimsesiz bir kıyıya yumurtlayacaklar. Van gölü dolayları turna mahşeri. Belki yeryüzünün hiçbir yerinde bu kadar turna yok. Bir yere varırsın ki turnalar, bütün ovayı kaplamışlar. Koyun gibi üst üsteler.

Ovayı gösterdim:

İşte burada da üst üste. Bundan daha çok turna olur mu?
Bütün ova silme turna”

“Hey bre arkadaşım,” dedi, “bunlar da mı turna! Bunlar tek tük. Bir karşılaştık da, bir ovada onları görsen. Dilini yutarsın.”
(Kemal, 2011c: 127)

Yaşar Kemal, röportaja yolculuk esnasında arkadaşının anlattığı bir türkünün acıklı hikâyesini anlatarak devam etmektedir. Röportajın sonunda, “Türkü yanık. Deniz dalgası gibi. Üstümüzden, Van gölüne doğru katar katar turnalar gidiyor. Katarın bir ucu Süphan Dağının eteğinde, bir ucu Van gölünde...” (Kemal, 2011c: 130) diyerek bitirmektedir.

3.3.Yaşar Kemal'in Röportaj Yazımı Tarzı

1950'li yıllar ülkenin bir değişim sürecine girdiği yıllardır. Bu değişim hem yazarların kökeninde görülmektedir, hem de onların yaratıların görülmektedir. Bunun en somut örneğini röportaj yazı türünde yaşadığına şahit olunmaktadır. Hiçbir sanatçının, siyasetçinin uğramadığı yerlere giden, yazarlar ortaya çıkmıştır. O gidilmeyen yerlerdeki dertlerin ve sorunların içinde tükenen insanlarımızı anlatan yazarların başında da Yaşar Kemal gelmektedir. Yaşar Kemal'in, "*Bu Diyar Baştan Başa*" dörtlü kitabında, insana dair birçok sorun yer almaktadır; açlık, sağlık, topraksızlık, işsizlik, göç, köy boşalımı gibi sorunlar röportajın sağladığı anlatımsal olanaklar içinde çarpıcı, gerçekçi bir biçimde dile getirilmektedir. Hatta Yaşar Kemal'in Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanan röportajları büyük bir yankı uyandırmıştır; hem edebiyat dünyasında, hem siyaset alanında bir tür deprem etkisi yaratmıştır. Yaşar Kemal'i, Fikret Otyam, Orhan Kemal gibi yazarlar da izlemiştir.³⁸

Yaşar Kemal, insana dair birçok konuyu röportajlarında konu edinmiş ve bu sorunları çarpıcı bir şekilde dile getirmiştir. Röportaj yazı türünün gazetecilik açısından ve edebiyat açısından önemli bir yazı türüdür. Emin Özdemir, röportajın edebiyat ve gazetecilik açısından önemi için, "kolay okunurluk, yazınsallık açısından, bir de her konuya kucağını açması yönünden önemli olduğu söylenebilir"³⁹ demektedir. Gidilmeyen yerlere

---

³⁸ Emin Özdemir, Kişisel Görüşme: 4 Mayıs 2012.

³⁹ Emin Özdemir, Kişisel Görüşme: 4 Mayıs 2012.

giden Yaşar Kemal, röportaja büyük bir önem vermektedir. Yaptığı röportajlarla ilgili şunları söylemektedir:

“Röportaj bir sanattır. Röportajın bir sanat olduğunu Avrupa bile konuşmadı. Ben röportajlarımı yaptıktan sonra Fransa’da konuşuldu. O dönem, Yaşar Kemal röportajı yeniden yarattı, diyorlardı. Fransızlarda bunlar yoktu. Fransızlar yaptıkları röportaja sanat demiyorlar, ama onların bir kısmının yaptıkları sanat oluyordu. Benim için röportaj bir sanattır. Sanat! Kitapta röportajlarım var, ama daha çok röportaj yazdım. Benim için röportaj bir yaratma eylemidir. Röportajlarıma romanlarımdan daha çok önem verdim, çünkü yeni bir şey yapıyordum ben. Batı için de benim röportajlarım önemlidir.”⁴⁰

Yaşar Kemal’in röportaja bakış açısı ve röportajın onun için ifade ettiği anlam çok önemlidir. Kendisinin belirttiği gibi onun için röportaj bir sanat, bir yaratı, hatta romanlarından daha çok önem verdiği yeni bir yazım tarzıdır. Bu yeni yazıma Yaşar Kemal’in usta kalem oluşunun etkisi elbette görmezden gelinmemektedir. Peki, röportaj yazarının dikkat etmesi gereken hususlar nelerdir? Emin Özdemir, bu konuda şunları söylemektedir:

“Öncelikle yaptığı işin salt bir haber verme, sorun yansıtma olmadığını, yaratıcı bir yanının olduğunu bilmeli, bunun bilincinde olmalıdır Neyi, niçin, kimler için anlatacağını, nasıl anlatacağını önceden planlayarak oturmalıdır yazı masasına. Okunurluğun,

---

⁴⁰ Yaşar Kemal, Kişisel Görüşme: 12 Mayıs 2012.

gizinin dilde olduğunu unutmamalıdır. Bütün yazınsal yaratılar gibi röportajın da ana özdeği dildir. Öyleyse dilin kullanımına özen göstermelidir. Çale kale, daha doğrusu bilgisayara aktararak söyleyeyim bu deyim, çala tuş yazmamalıdır. Yazdıklarını dinlendirip yeniden, yeniden okunmalıdır.”⁴¹

Yaşar Kemal, röportajı bir yaratı, bir sanat ve yeni bir yazım tarzı, olarak görse de röportaj yazılarında en çok sakındığı şey gerçeklikten ayrılmamak olmuştur. Röportaj yazarının neye dikkat etmesi ve neden sakınması gerektiği konusunda şunları söylemektedir:

“Röportaj yazarı hiç yalan söylemeyecek! Örneğin gazeteden birisi bir Halep röportajım için, “Bir şeyler yap, bu yazı uzasın,” dedi. Ben de karşı çıktım. “Ama seni kovarlar,” dedi. Ben de, “Hemen çıkayım,” dedim. Röportaj gerçek olandan ayrılmamalıdır, gözlem olmalıdır.”⁴²

Ayrıca Yaşar Kemal’in röportaj tarzında ön hazırlık önemli bir yer tutmaktadır. Bir yaratı, bir sanat, yeni bir yazım tarzı olarak gördüğü röportajı en iyi şekilde yazabilmek için ön hazırlığa çok önem vermiştir. Bununla ilgili Yaşar Kemal, en iyi röportajım dediği, “*Yanan Ormanlarda Elli Gün*” adlı röportajından yola çıkarak şunları söylemektedir:

“En iyi röportajım, “*Yanan Ormanlarda Elli Gün*”dür. O röportajı yapmak için İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi’ne

---

⁴¹ Emin Özdemir, Kişisel Görüşme: 4 Mayıs 2012.

⁴² Yaşar Kemal, Kişisel Görüşme: 12 Mayıs 2012.

gittim. O fakültede 5-6 ay kadar çalıştım; okumalar yaptım. Orman için ne diyorlar, diye araştırdım. Ne kadar yazı varsa, kitap varsa okudum. Hatta Almanya'dan büyük bir ormancı gelmişti, dil bilmediğim halde, dil bilen bir arkadaşına konuşmayı tercüme ettirdim. Şu an hâlâ müthiş bir orman kültürüm var. Röportaj için yaptım bunları ben... Röportaj için ön hazırlık yapmadan hiçbir hazırlığımı yapmadan röportaj yapmadım. Yani bir de yaratımı var bunun... O kültürü aldığın zaman büyük bir kültür birikimi oluyor, bir şey öğreniyorsun, orman nedir? Röportaj süreci boyunca da bir öğrenme aşaması oluyor. İnsanoğlu zaten doğada yaşar, bu doğayı ben zaten bilenlerdendim. Röportajdan gelen var, çocukluktan gelen var; gelen var, gelen var, gelen var; kültür... Tüm dünyada bilinme nedenim, ben doğu adamıyım. Toros dağlarında geçmiş gençliğim, Vanlı bir ailedenim, Kürtlerin tüm destanları gelirdi bana babamın sağlığında... Ondan sonra ben destan adamı oldum.”⁴³

Yaşar Kemal, gittiği yerleri o canlı haliyle anlatabilmek, okuyucuya bunu aktara bilmek için nasıl bir üslup, nasıl bir tarz tercih etmektedir? Bunun için Yaşar Kemal şunları söylemektedir:

“Nasıl diye bir şeyi yok. Bir şey bir şeye karşıdır. Bir ağacı görürken başka bir dili vardır bunun, bir ateşi görürken başka bir dili vardır bunun... Yani gürüldeyen bir ateşe, “Aa ne güzel”, diyemezsin. Onu tasvir etmek betimlemek gerekir. O doğadan, o

---

⁴³ Yaşar Kemal, Kişisel Görüşme: 12 Mayıs 2012.

destanlardan, âşıklıktan gelen birikimle olan bir şey. Hâlâ Karacaoğlan ezberimdedir benim. Röportajın kurgulaması şu, Röportajı biliyorsan, (yani röportaj konusunu biliyorsan) yanan ormanları biliyorsan, yanan ormanları gittiğin yerde öğreniyorsun; başka türlü hangi ağaç vardı? Torosların Adana tarafında müthiş bir şey, eski büyük bir orman vardı. Şimdi kalmadı. Ben hâlâ ormancıyım, müthişte bir kavga verdim. Görmek müthiştir, ben görüyordum, ormanların yok edildiğini, bir ülkenin nasıl yok edildiğini görüyordum.”⁴⁴

Yaşar Kemal, röportajlarını betimlemeler ve tasvirlerle yapmıştır. Ayrıca röportaj konusuna hâkim olmayı çok önemsemiştir. Eğer bir konu hakkında bir bilgi eksikliği varsa yaşarken öğrenmeyi bilmiştir. Onun için röportaj yazarı yaşama karşı sorumluluk hisseden kişidir. Kendisinde röportajlarını yazarken bu sorumluluğu hissetmiştir. Bildiği ve yaşadığı şeyleri kaleme almıştır. Bilmediklerini yaşayarak öğrenmiştir:

“Söylediğim gibi ormanlar için çok çalıştım. Konuyu çok iyi biliyordum. Örneğin kaçakçılıklarla ilgili yazdığım röportajımda da bilgiliydim. Kaçakçılığı çok iyi biliyordum. Adana’daki evimize kaçakçılar gelip gidiyorlardı. Antep’i de çok iyi biliyordum, çok gidip gelmişim duyuluyor bu... Kaçakçıları tanıyordum, Kürtler vardı, bizim eve geliyordu, Kürtlerin de faydası oldu. Röportajda mecbursunuz bilmeğe, onu bir kere bilerek gideceksiniz.

---

⁴⁴ Yaşar Kemal, Kişisel Görüşme: 12 Mayıs 2012.

Bilmediğiniz zamanda onunla beraber öğreniyorsunuz, öğrenerek yazıyorsunuz.”⁴⁵

Çağdaş röportajın kurucusu olarak görülen Yaşar Kemal, röportaj tarzıyla ilgili biçim açısından ve anlatım teknikleri açısından şunları eklemektedir:

“Ben hep şunu söyledim, her bir romanım ayrı olur, her bir röportaj da ayrı olur. Benim yaratma dediğim budur işte... Bir ormanı yazarken bir dağı yazarken bir dağın yanına gidince dağ ile ova aynı şey olur mu? Dağ başka bir şey ova ayrı bir şey... İkisini bir anlatabilir misin? Anlatılmaz, işte bu... Romanım ne kadar iyiyse röportajımda o kadar iyidir. Romanlarımdaki dil ayrıdır, röportajlarımdaki ayrı şey... Zaten bir romanım diğer romanıma benzemez. Her romanın kendi dili vardır, röportajda da öyledir.”⁴⁶

Yaşar Kemal’in söylediği gibi röportajlarında ayrı bir dil kullanımı vardır. Bir röportajı diğerine benzememektedir. Röportajlarında, romanlarında olduğu gibi uzun betimlemelere yer verilmemektedir. Zaten röportaj yazı türü çok yönlü bir anlatım biçimi sunmaktadır. Emin Özdemir, “Yazınsal anlatılar içinde yazara en geniş anlatım olanaklarını sunan bir türdür röportaj. Ele aldığı konunun doğasına göre dört ana anlatım biçiminin dördünü de seçip kullanabilir röportaj yazarı. Yerine göre “öyküleme”, yerine göre “açıklama”, yerine göre de “tartışma”, “betimleme”yi yeğler.

---

⁴⁵ Yaşar Kemal, Kişisel Görüşme: 12 Mayıs 2012.

⁴⁶ Yaşar Kemal, Kişisel Görüşme: 12 Mayıs 2012.

Bu, onun vurgulamak, öne çıkarmak istediği düşünce ve duyguya göre değişir. Gerekinde bunları kendi yorumlarıyla, öznel ve nesnel ayrıntılarla zenginleştirir. Anlatım örgüsü ya da örüntüsündeki uyumu yazarın, yazarlık bilinci ve yetisi belirler.”⁴⁷ demektedir. Yaşar Kemal’in röportajlarına baktığımızda da Emin Özdemir’in belirttiği öğeler görünmektedir. Yaşar Kemal’in yazı biçemi hakkında Emin Özdemir şunları belirtmektedir.

“Yaşar Kemal’in biçemi halk edebiyatı geleneğinden beslenen, doğanın ve dilin toprağını sıkı bir taramadan geçirerek oluşturulmuş bir biçemdir. Damarlarında Türkçenin ve şiirselliğin kanı dolaşan bir biçem.”⁴⁸

Yaşar Kemal’in röportajı bir öykü yapısı taşımaktadır. Röportaja özgü niteliklerin çoğunu röportajlarında bulunmaktadır. Örneğin “*Neden Geliyorlar?*” adlı röportajında konu, toplumsal bir sorun, toplumsal bir gerçek üzerine temellenmektedir. Köyden kente gelenlere, kentlinin nasıl baktığı vurgulanmaktadır. Köyden kente gelenlerin neden geldikleri, onların köylerinden koparan etkenlerin neler olduğunu çarpıcı bir anlatımla sergilemektedir. Yaşar Kemal, öykülemeye özgü yollardan yararlanarak bunu yapmaktadır. Röportajında okuru köyden kente gelenlerin yaşamının içine sokmaktadır. Okura sadece sorunu göstermemiştir. Ayrıca sorunun ardında yatan dramatik gerçeği röportaj metninde sezdirmektedir. Yaşar Kemal, söyleyeceklerini görüştüğü kişilerin ağızından söyletmektedir. Gerçeği sunarken yere ve özel adlara bağlayarak inandırıcılığını

---

⁴⁷ Emin Özdemir, Kişisel Görüşme: 4 Mayıs 2012.

⁴⁸ Emin Özdemir, Kişisel Görüşme: 4 Mayıs 2012.

perçinlemektedir. Röportajlarında öyküsel ağırlık vardır, ancak röportajın çok yönlü bir yazım türü olmasından dolayı, öyküden ayrılmaktadır. Bundan dolayı da Yaşar Kemal, anlattıklarına değişik açılardan bakabilmek durumdadır. Örnek olarak verilen “*Neden Geliyorlar?*” adlı röportaj metninde de röportajın değişik açılardan bakabilme ve çok yönlülük hali görülmektedir. (Özdemir, 1999: 160-170)

“*Neden Geliyorlar?*” adlı dizi röportaj yazısından bir bölüm sunmakta yarar vardır:

“Neden Geliyorlar?”⁴⁹

Otobüs ardına kadar hınca hınç doldu. Taksim alanındaki duraktan dört kişi daha bindi. Arka yere bir iyice sıkıştık. Otobüs, Levent-Tünel otobüsü. Taksimden binen dört kişinin köylü oldukları kılıklarından belli. Dördü de genç. Dördünün de gözleri yeşil. Dördü de kavrulmuş. Ayakkabıları çamur içinde. Onların otobüse binmesi bizi biraz daha sıkıştırdı.

Arka köşede bir adam var, posbıyıklı. Elinde filesi. Öfkeli. Burnundan soluyor. Yeni binenlere ters ters, öfkeli bakıyor. Baktıkça da öfkesinden burnu, kulakları ha babam kızarıyor. Sonra kendi kendine söylenmeye başladı. Sonra da nutuk atmaya başladı bütün otobüse.

---

⁴⁹ Yaşar Kemal, (2011) *Peri Bacaları Bu Diyar Baştanbaşa* 3. s. 139-143. Yapı Kredi Yayınları.

Posbıyıklı, binenlere gözlerini çivilemiş, söylüyor. Dört yeşil gözlünün yüzleri, çocuksu yüzleri kızardıkça kızarıyor. Bir utangaçlık içindeler. Otobüste büzülecek köşe arıyorlar. Öteki de bastırdıkça bastırıyor:

“Eskiden böyle miydi İstanbul? Yaa, böyle miydi efendim? Hepiniz bilirsiniz. Böyle kıyafetli adamlar değil Taksim meydanına gelip otobüse binmeyi, Taksim meydanına yaklaşamazlardı bile. Şimdi tam Beyoğlu çarşısının ortasında volta atıyorlar...” (...)

Derken köşedekilerden biri kalabalığı açtı. Adama doğru yürüdü. Uzun kirpikleri yanaklarını gölgelemişti. Uzun boyluydu. Yüzü sapsarı kesilmişti.

Ağır, okkalı, öfkeli:

“Sen namussuzun birisin. Sen yalancısın amca. Taksimden ber, hep yalan söylersin. Hem de yalanın büyüğünü. İstanbul senin başına yıkılsın. Sustuk diye, ne söyler durursun. Bizim babamız kan dökmedi mi bu topraklar için? İstanbul babanın malı mı?” (...)

Levente gelmiştik. Delikanlı:

“Keyfimizden geliyoruz, keyfimizden geliyoruz hayvan... Sana öyle gelir,” diye söylenerek indi. Büyük asfalta doğru yürüdü.

Dört kişiydiler. Bir de ben, beş. Delikanlıya:

“Çok öfkelendin,” dedim.

“Aaah,” dedi, “gurbet. Yoksa o söylediklerini ben onun yanına kor muydum! Herif durmadan sövdü. İt oğlu. Ama zoru görünce nasıl indirdi. Köpoğlu.”

“Ne iş görürsünüz?”

Uzakta bir tuğla ocağı bacası gösterdi:

“İşte o tuğla ocağında çalışırım. Tam yedi yıl oldu. Tam yedi yıldır gurbetteyim. Tam yedi yıldır, kızgın yalım karşısında pişirim. Bak ellerime. Yanmış odun gibi değil mi bu eller? Kömür gibi, bak!”

Tuğla ocağına doğru yürüdük. Ocakta billur kırmızısı yalımlar. Sonra boz duman. Sonra kömür kokusu. Sonra delikanlı, kavrulmuş, elleri kocaman, elleri belalı insanlar. Burunlarında sıla kokusu...”

“*Neden Geliyorlar?*” adlı röportajdaki değişik açılardan bakabilme durumunu gösterebilme adına bölümlerse, röportajda, Yaşar Kemal’in röportajda izlediği tarzı ve yolu görülmektedir:

- a) Gerçek kişileri bir öykü havası içinde ele almaktadır.
- b) Gerçek kişilerin dramlarını dışlaştırmak için kişileri bir gerilim içine sokmaktadır.
- c) Gerçek kişileri gerilimden kurtarmak için ise onları konuşturur.
- d) Gerçek kişilerin sorunlarının köküne inmektedir.

- e) Sonuç olarak gerçek kişilerin sorunu olan yoksulluğun köylerinden nasıl koparıldığı gerçeğiyle okuyucu yüzleştirmektedir. (Özdemir, 1999: 170)

Yaşar Kemal'in röportajlarında gözlem gücü büyük ölçüde yer almaktadır; gerçeği saptırmadan, değiştirmeden yaşamın içindeki sorunları, dramları, olay ve olguları bütün yönleriyle okuyucunun algılamasına sunan bir tarzı vardır. Feridun Andaç, Yaşar Kemal'in röportajlarıyla ilgili yaptığı yorumda, Yaşar Kemal'in, gerçeği yakalamada görme eylemini önemsemekte olduğunu, bu bilinçle görmenin dilini, görmenin anlamını ve görmenin yordamını kurmada dilin ne denli anlamlı olduğunu bilincinde olduğunu vurgu yapmaktadır. Bu bilinç halinin sadece sezgisel bir bilme olmadığını, onun için esas olan gözlem ve görmenin dili olduğunu, Yaşar Kemal'in röportajlarına kendini vermiş, tutkuyla bağlı bir yazar olduğuna değinmektedir. Bu röportaj/görme yolculuğunun sadece bir uzaktan bakışı bir uzaktan gözleyişi ifade etmediğini, onun röportajlarındaki bu görme biçimi sahici bir tarzda anlatmasıyla ortaya çıktığını yazmaktadır. Ayrıca röportaj için gözlemlerinin yeni bir dilde var olmasının ve gerçeği usta bir kalemle dönüştürmesinin onun gerçeğe varma hali olduğunu düşünmektedir. Bütün röportajlarının tanıklıkları ve gözlemleri insan gerçeğine bakma çabasıyla açıklanabileceğini, yaşam duygusunu önceleyerek gittiği her yerde bir röportaj yazarı olarak değil de, bir görme ustası olarak davrandığını söylemektedir. Röportajlarını diğer röportaj yazarlarından farklı kılan şeyi şöyle anlatmaktadır: “Yaşar Kemal yazısını ya da anlatımını denetlemektedir. Örneğin Fikret Otyam'ın röportajlarında olduğu öfke,

kendine has dili ve bakışı, ayrıca abartısını politik söylemiyle yansıtmaktadır. Ancak Yaşar Kemal ayıklayıcı bir gözle yazmaktadır. Böylelikle röportajlarında türsel açıdan yeni bir bakış açısı ve zenginlik getirmektedir⁵⁰ demektir. Bu açıdan bakıldığında cidden Yaşar Kemal'in röportajlarında ayıklayıcı bir yapının olduğu görülmektedir. O politik bir duruş ile değil, daha bütüncül bir yaklaşımla, röportajlarını, doğa/insan bağlamında ele almaktadır.

Yaşar Kemal'in röportajlarında röportaj çeşitleri açısından baktığımızda da röportajlarında büyük bir zenginlik olduğu görülmektedir. Röportajlarda, röportaj çeşitleri açısından baktığımızda hangi röportaj çeşitlerinin hâkim olacağına yazarın amacı yön vermektedir. Emin Özdemir bu konuda, "hangisinin egemen olacağını yazarın amacı daha doğrusu röportajın hedef kitlesi belirler. Neyi, niçin, kimin için anlatacağım üçgeni içinde yazarın yerleşmesi belirler"⁵¹ demektir.

Yaşar Kemal'in röportajlarına sanat düzeyini yükselten iki şey hâkimdir. Bir yandan onun yaratıcı yazar nitelikleri hâkimdir, diğer yandan metine başarıyla yansıttığı moral derinlik hâkimdir. Ayrıca kararlılıkla bağlanma yeteneği vardır. Yaşar Kemal'in bağlılığı ve insana/çevreye yönelik bir bakış taşımaktadır. Bu bütüncül bakış içerisinde yoksul Güney önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin, Çukurova ve Suriye sınırına uzanan bir plato olan Harran'ın geri kalmışlığı üzerine yazdığı röportaj metinleri

---

⁵⁰ Feridun Andaç, (2012) "Taşıyan Bir Dilin Ustası". *Birgün Gazetesi*.
http://www.birgun.net/cultures_index.php?news_code=1327328581&year=2012&month=01&day=23

⁵¹ Emin Özdemir, Kişisel Görüşme: 4 Mayıs 2012.

gazeteciler cemiyeti ödülüne layık görülmüştür. Ayrıca Güney ve Orta Anadolu'daki dört şehrin gezi/izlenim röportajları önem arz etmektedir, bu röportajlar değerlendirilmelidir. Bu şehirler: Urfa, Gaziantep, Kayseri ve Yozgat'tır. Örneğin Yozgat röportajının betimlemesi çok başarılıdır. (Muhidine, 1998: 97)

Orta Anadoluda En Sağlıklı İnsanların Şehri: Yozgat adlı röportajı üç sayfalık bir röportaj olmasına rağmen Yozgat'a giriş bölümünden başlayarak, Yozgat'ı anlatışı ve doğadan insana yolculuğu dil ustalığıyla verişi ve aynı şekilde sade bir dil kullanışı, çok başarılıdır:

“Bozkır ıssız. Uzakta bir göl görüldü. Bozkıra elışı kâğıdı gibi yapıştırılmış. Yanında Malya Devlet Çiftliği var. Uzun bir yol gidiyor. Toprak damlı köyler geçtik. Nakışlı önlüklü kadınlar evlerin önünde idiler. Otobüsün üstü rüzgârlı. Toz duman da yok. Yani şu düşmek, parçalanmak tehlikesi de olmasa otobüsün üstü bir âlem. (...) Üstümüzde çam dalları hışırdıyordu. Çam ormanında dünyanın en güzel havasını alıyorduk. Oturduğumuz yer bir pınarın başı. Çimenlerin üstü. Yeşil çimen halı gibi. Saçakları bizde. Pınarın yanını yönünü yosun bağlamış.” (Kemal, 2011b: 219-220)

Bu röportaj yazısında görüldüğü üzere bir şiirsel dil görülmektedir. Yozgat'ı anlatırken bir bütünlük içinde tasvir etmektedir. Yozgat röportajıyla ilgili bir inceleme/araştırma yazısında, Timour Muhidine şunları söylemektedir:

“Bu kısacık metin neredeyse bir düzyazı şiir gibidir, yaptığı görüşmelerden algılandığı biçimiyle yerel halka özgür “yaşamdan kesitler”, bazı özetler, toplu bakışlar metne karışır. Böylece “çevrecilik” sözcüğüne başvurmadan güçlü bir doğa kavramından, köyde büyümüş bir çocuğun doğal çevreye duyduğu kaçınılmaz birliktelik duygusundan yazarın kurtulamadığı hissedilir. Gerçekte, tek bir yer söz konusudur: Kendi Çukurova’sı; her şeyin değeri buraya göre ölçülür ve onun yerellik kuramının temelini oluşturmaktadır” (1998: 97-98)

Yaşar Kemal’in röportajlarından biri de “*Çukurova Yana Yana*” adlı röportajıdır. Yaşar Kemal, bu röportajında değişen toplum yapısını, Çukurova’ya gelen traktörün pençesindeki toprak insan ilişkisini ve Çukurova’nın güzelliğini, doğasını ve sorunlarını yansıtmaktadır. Yaşar Kemal, giriş bölümünde, “Çukurovalı toprağına çok inanır. O kadar ki, “taş eksen boy verir,” derler. Taş ekmişler mi bitsin diye ekmemişler mi bilmem ama, inanırlar. Toprak bire otuz, bire kırk, bire elli verir. Altın mı, al bir avuç toprak, işte sana altın. Dün de böyleydi, bugün de.” (2011c: 9) diye yazmıştır. Çukurovalı ve toprağı anlatılmıştır. Ayrıca ilerleyen kısımlarda diyaloglara yer vermiştir. Timour Muhidine’nin dediğı gibi, “diyaloglar aracılığıyla sunulmuş anekdotlardan oluşan bir derleme niteliğindedir ve pamuk tarlalarına makinalarının girişini hemen hemen mitik bir tonda anlatır. Örneğın bir Georges Orwell’den farklı olarak, yazar doğrudan bir tavır almaz: Tek tek Türkiye’nin acısını ve “zevk”ini yansıtabilecek sesleri

kaydetmektedir”. (1998: 98) Hakikaten de Yaşar Kemal, “*Çukurova Yana Yana*” adlı röportajında doğrudan bir tavır almak yerine Türkçedeki kıvraklığı ve yazıdaki ustalığını konuşturarak okuyucuyu sözcükler dünyasında bir gezintiye sürüklemektedir. Ancak bunu yaparken röportaj yazarının sorumlu bakış açısını yansıtarak yapmakta ve sorumluluk bilincini es geçmemektedir. Aydın Engin’inde dediği gibi, 1955 yılında Cumhuriyet Gazetesi’nde yayımlanan Çukurova röportaj dizileri büyük şehirlerdeki aydınlar üzerinde büyük etki yaratmış, aydınlar tarafından bilinmeyen Anadolu gerçeği göz önüne serilmiştir; yoksulluğuyla, sömürsüyle, acımasızlığıyla, yürek burkuculuğuyla, baş döndüren doğasıyla Çukurova aynasında Anadolu gerçeği yansımaktadır. Ayrıca İstanbul Türkçesine hapsolmuş dil yerine Yaşar Kemal’in destansı, şiirimsi bir dili ile okuru coşturmaktadır.⁵²

“*Çukurova Yana Yana*” dizi röportajından biri olan “*Traktörcü*” başlıklı röportajındaki şiirimsi dil kullanımının yanı sıra, bir yazarın dediği gibi, “onun biçemi, kavramlara sırt çevirerek, simgeler ve ince bir tat bırakan sözcüklerle beslenir ve röportajları roman taslaklarına yaklaştırır.” (Muhidine, 1998: 98) Yaşar Kemal, bu roman tekniğini anlatım dili açısından röportajlarında kullandığını dile getirmektedir. Röportajı yazarken nasıl bir tarz oluşturmaya çalıştığını şöyle dile getirmektedir:

“Konu birliği yok, sürükleyici bir şey yok. Ne kadar olanağım, ne kadar gücüm, ne kadar yazma tekniğim varsa okutmak

---

⁵² Aydın Engin, (2012) “Sunuş”. *Röportaj Seçkisi*. Yayınlanmamış Eser. Gazeteci/Yazardan alınan e-posta. [23 Nisan 2012]

için kullanıyordum. Yani roman tekniğini kullanmaya başlamıştım. Örneğin 10-15 cümlelik doğa tasvirleri yapıyordum. Benim Türkçemle bu okunuyordu. Ama şimdi daha iyi bir Türkçem var, ama öyle yapmam, olayı olduğu gibi anlatırım.” (aktaran Kabaş, 2009: 38)

Gazeteci/Yazar Aydın Engin, Yaşar Kemal’in röportaj tarzıyla ilgili şunları söylemektedir: “Nadir Nadi, çok spontane yazan, kendiliğinden adeta etrafı betonlu bir kanala akan değil, çağlayarak akan, Toraslardan inen gibi akan bir dere gibi yazan Yaşar Kemal’i keşfetti. Romanlarında ya da röportajlarında Yaşar Kemal roman şöyle yazılır gibi bir takım eğitimi yok! İşte gümbür gümbür bir Yaşar Kemal’dir. O harikulade anlatımı, coşkulu anlatımı, kent edebiyatçılarının asla beceremeyeceği doğa ilişkisi, doğayla doğal ilişkisi... Yabancı gibi doğaya bakan değil; üşümüş, ıslanmış, eline diken batmış, Çukurova sıcaklığında bunalmış, başına güneş geçmiş. Yaşanmışlıktan aldığı güçle Yaşar Kemal ortaya çıktı.”⁵³ demektedir.

Yaşar Kemal’in röportajında kullandığı anlatım tarzını daha iyi anlayabilmek için uzunca olan “Çukurova Yana Yana” adlı röportaj dizisinden “Traktörcü” başlıklı röportajı sunmakta yarar vardır:

---

⁵³ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012.

Yollar tozsu tozsu kokar. Gece yolculuğu bir hoştur Çukurova’da. Adam, ayak bileklerine kadar toza gömüle gömüle yürür. Her bastıkça iki yana serin bir toz fişkirir. Ve gecenin karanlığında yıldızlar. Yıldızlara çiy düşmüştür. Yıldızlar ıslak ıslaktır.

Gecenin karanlığında insan düz ovayı, alabildiğine dümdüz, bedeninin her bir yerinde duyar, ürperir. Bu ürperti hoşta gider.

Eskiden geceleri Çukurova’da yürürken, uzaklardan, karanlığın ötelerinden arabaların çamparalarının sesleri tok, koygun gelirdi. Şimdi dört bir yönden traktör sesi, kamyon gürültüsü geliyor. Bir de, ovanın düzlüğüne serpilmiş ateşböcekleri... Allah kahretsin ateşböceklerine benzetmeyi ya, başka çare yok... Evet ateşböcekleri gibi yanan... Kocaman kocaman, bir top gibi kaynayan, top top ışıklar görünür. Durup da iyice bakarsak, top ışıkların kımıldadıklarını da görürüz. 1949’dan sonra Çukurova düzlüğünün geceleri böyledir işte. İyice kulak verip dinleyecek olursak, bu ışıkların arkasından homurdayan bir makine sesi gelir.

Ben, tam bir yıldır Çukurova’ya uğrayamıyordum. Yol arkadaşım Hösük Emmi. Hösük Emmi’yle bizim köye gitmek için gün batarken yola çıktık. Yolda durmadan yürüdük. Yanımızdan traktörler geçiyordu. Kötenlerine toprak bulaşmış traktörler... Hösük Emmi’yi çok eskiden beri tanırdım. Ben çocukken, orta yaşlıydı. Saçlarına azıcık bir ak düşmüştü. Son

---

⁵⁴ Yaşar Kemal, (2011) *Peri Bacaları Bu Diyar Baştanbaşa* 3. s. 21-24. Yapı Kredi Yayınları.

gördüğümde az daha tanımayacaktım. Bütün saçı sakalı bembeyaz kesilmiş... Sonra Hösük Emmi’de bir başka haller belirmişti. Eskiden çok neşeliydi. Köydeki çocukların hepsini o eğlendirirdi. Eski günleri gözümün önüne getirince, Hösük Emmi’den yalnız gülen, hep gülen bir yüz görüyorum.

Çığcığın oraya kadar ne o ağzını açtı, ne de ben. Çığcığın altındaki kumlu dereyi geçince koluma dokundu:

“Bre yiğen,” dedi. “Ne gonoşmuyorsun öyle! Diyorlar ki, İstanbul ne gadar ev varsa, o gadar da minare var. Öyle diyorlar. Selimiye gışlarının içini gezdin mi heç? Derler ki çok esgiden, bir baba oğul Selimiye gışlasının içinde yedi yıl askerlik etmişler de birbirlerini görememişler. Heç uğradın mı oraya?”

“Uğramadım,” dedim.

Gene uzun uzun yürüdük. Konuşsun diye bekledim. Bir türlü ağzını açmadı. En sonunda ben dayanamadım:

“Yahu Hösük Emmi,” dedim. “Sen eskiden gülerdin, konuşurdun, nolmuş sana böyle? Ağzını bıçak açmadı yola düştüğümüzden beri.”

Derin derin bir nefes aldı:

“Sorma halimi, heç sorma. İşler kötü. Ah bir oğul... Bir oğlum olaymış. Ben bilirdim yapacağımı... Belim büküldü. Yirmi yaşında olsaydım, ben bilirdim yapacağımı. Ah bir oğlan... Bre oğlum, sizler

okumuşsunuz, daha iyi bilirsiniz. Okumuş milleti iyi olur. Akıllı olur. Bu gavur icadını da onlar çıkarmadılar mı? Bu gavur icadı geldi, ocağım battı benim.”

“Ya, anlatsana, noldu?” dedim.

“Heç bişey olmadı. Heç bişey olmadı amma, gıyamet goptu. Annadın mı şimdi? Gıyamat goptu. Bu taraktorlar gelince Hösük Emmi’yin de iflahı kesildi. Hösük Emmi’n öldü bitti. İş göremez oldu Hösük Emmin. Bende tarla yok, takım yok bilirsin. Ben ellerin düğeninini sürerdim yazın... Yüzde on alırdım. İki harman sürersem o yıl, geçimim çıkardı. Taraktor gelişin, hapyı yuttu Hösük Emin. Batosa veriyorlar şimdi. Annadın mı?

Yüksekçe bir yer bulup oturduk. Hösük Emmi’nin kızgın sesi titriyordu. Ovayı gösterdi:

“Bak,” dedi. “Aslanım şu Çukurova yazısındaki ışıklara bak! İşte bunlar, bu kafirler toprağı yiyorlar. Çukurova ışığa boğulmuş. Kimil kimil ediyorlar. Nasıl? Sonra yavrum bunlar gelince bize iş galmadı. Ben sattam atları. Döğeni de sattım. Bir yıl oradan buradan geçindik. İkinci yıl olunca bir gara düşüncedir aldı beni. Ne yapacaksın şimdi Hösük, dedim. Ayıkla bakalım pincin daşını Hösük. Ağaya gittim yalvardım. Bana iş deyi. Olmadı. Sonra başımı aldım Yüreğir toprağına gittim. Çalıştım Yüreğir toprağında. Amma nasıl çalıştım. Onun orasını bir ben bilirim. Ne iş gördüm Yüreğir’de söyleyim mi sana, bizim köylü duymasın, ben düdüğe goyallar da çalarlar... Yüreğir toprağında dolandım durdum. Eski çamlar

bardak olmuş gördüm ki... Kızak çekemezsin, biçer-döver almış... Ot vuramazsın, mibzerinen ekmişler... Ortada bir iş var, motorculuk yapacaksın. Aldım elimi çeneme, düşündüm babam düşündüm. Garer verdim ki motorculuk yapacağım. Getdim usdanın yanına. Gardaşım usda evendi, beni al yanına motorculuk belleyim, bana iş galmadı gayri. Başga iş galmadı, dedim. İhdiyarlığıma acındı, aldı beni yanına... Motoru sil, motoru yağla, motoru sil, yağla... Tam beş ay... yaa yavru, beş ay... Gazandım parayı, geldim köye... Bu parayı nasıl gazandığıma şaştilar. Şaşsınlar yavru. Kimseciğe söylemedim Halil Usdanın mavini olduğumu. Şimdi bizim köyün deliganlıları göya bana fiyaka yaparlar motorunan. Ben söylemem onlara motorun her yerini bildiğimi. Mavin olduğumu bilmezler it enikleri, motoru söküp daktıklarından dolayı öğünürler. Bir bilseler Hösük Emmileri Halil Usdanın mavini.”

“Peki,” dedim. “Neden böyle üzgünsün öyleyse?”

“Ah,” dedi. “Bre oğlum, gençliğimde elime bu iş geçseydi, gençliğimde taraktor olsaydı... Bir elim yattı ki, taraktora... Halil Usda ne dedi bana biliyor musun, ne dedi? Emmi, dedi. Seni iki yılda usda ederim. Yaa, öyle dedi işde.”

Ayağa kalktı. Hızlı hızlı yürüdü. Arkasından yetiştim. Kolumdan tuttu. Kolumu sıktı.

“Sonra, usda dedi ki: Hösük Emmi, sen usda olduğun zaman el âlem barmağını ısırarak. Bu yaşda usda olunmaz, diyecekler. Sen bineceksin motura, basacaksın gaza. Arap at gibi şaha galgacak motur.”

Uzun bir sessizlik oldu. Sonra Hösük Emmi bir türküye başladı. Bu türkü aynen eski türküleri gibi oynak, canlıydı.

Türkü bittikten sonra kulağıma eğildi, çabuk çabuk:

“Usda olup köye geleceğim. Ömer Ağa'nın kapısına varacağım. Taraktörünün silip temizleyeceğim. Ne söyler, ne sorarlarsa cevap vermeyeceğim, gaz goyup, bineceğime üsdüne. Bütün köylü şaşır kalacaklar, ağızları bir garış açık... Sonra ağanın garşısına varacağım: Ağa diyeceğim. İş yok diyordun, bana taraktör usdası Hösük derler, verecek işin var mı? Bana verecek bir işin var mı? Yok dersen, başka yerde var, oraya giderim, diyeceğim.

Gide gide Ceyhan suyunun yanına geldik. Su, ölü gibiydi. Yeni yeni şafak söküyordu. Suyun üstüne incecik bir ışık dalgası düşmüştü. Nehir, köye doğru yaklaştıkça ovaya yayılır ve kıyılarındaki yarlar kaybolur, çakıllı bir düzlük yayılır. İşte bu düzlükte bir ışık gördük, sonra ışık söndü. Biz ışığa yaklaştıkça ortalık da ağarıyordu. Yürüdükçe ortalık da iyiden iyice ağardı. Biz de ışığın söndüğü yere yaklaştık. Büyük, turuncuya boyanmış bir traktörü siyah, ıslak kakülleri alnına düşmüş bir delikanlı yıkıyordu. Hösük Emmi'yle az ötede durup seyretmeye başladık. Delikanlı traktörü yıkıyor yıkıyor, sonra da bir bezle iyice parlatıyordu.

Hösük Emmi yavaş yavaş traktöre doğru ilerledi, etrafını döndü. Kendi kendine bir şeyler mırıldandı. Sonra traktörün tekerleğini sıvazladı. Sonra farlara baktı. Sonra her yerine baktı. Delikanlı çok uğraştığından Hösük Emmi'ye bakmıyor, bir şeyler de söylemiyordu.

Hösük Emmi neden sonra traktörden çekilip elini beline dayadı...

Traktörü parlatan delikanlıya sert bir sesle:

“Bana bak oğul,” dedi. “Bana baksana. Ben yarın, hemen yarın Yüreğir toprağına gidiyorum.”

Yola düştük. Ayaklarımızın altında tozlar iki yana fişkiriyordu. Hösük Emmi'nin ağzını köye varıncaya kadar bıçak açmadı.”

Yukarıdaki röportaj metninde görüldüğü üzere Yaşar Kemal, giriş bölümünde eşsiz Türkçesiyle tasvirler yer vermektedir Ancak bu tasvirler kısa tümcelerden oluşmaktadır. Sonra ahaliyle sohbete girişip diyaloglara geçiş yapmaktadır; öyküleyici bir anlatım kullanarak yöresel ağızları değiştirmeden sunmaktadır. Ayrıca bir yazarın dediği gibi, Yaşar Kemal'in Türkçe dilini kullanmadaki yelpazesi geniştir. Konuşma dilini tüm olanaklarıyla kullanmaktadır; örneğin yinelemeler, eşesli sözlükler, yerel değımler, imge bolluğı ve ritmi ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte Yaşar Kemal röportajlarında romanlarında olduğu gibi uzun betimlemeler yapmamakta röportaj yazın tarzında, biçeminde, tümceleri kısa tutmaktadır, çok sayıda dolaysız tümce metinde bulunmaktadır, eylemler ise birbirini takip etmektedir. (Muhidine, 1998: 102)

Yerelin ağzıyla, doğanın rengiyle gerçeği olduğu gibi okuyucuya sunan, yaşamdaki gerçekliği okuyucuda yaşatmaya çabalayan Yaşar Kemal, bunu en iyi başaran röportaj yazarlarından biridir. Ayrıca bir yazar, “her ne kadar roman yaratımıyla örtüşse de, bu röportajlarda belgesel olanla imgelem yazımı arasında, her birinin kendi özelliklerini koruduğu bir geçiş bölgesi bulunması dikkat çeker. Bu üst kurmaca yazıya ilişkinengin niteliklere sahiptir: Bu yazılarda gerçek olanın keşfi yavaş yavaş oluşur” (Muhidine, 1998: 103) demektedir. Bu unutulmamalıdır. Ayrıca Aydın Engin, Yaşar Kemal’in röportajlarının, “röportaj tekniklerine bir açılım sağladığını ve röportaj dalında çığır açtığını ve bu çığırın izinde giden pek çok gazeteci röportaja yaygınlık, saygınlık ve etkinlik kazandırdığı”ni⁵⁵ belirtmektedir.

Ayrıca Gazeteci/Yazar Aydın Engin, Fikret Otyam, Saik Faik ve Yaşar Kemal’in tarzlarını karşılaştırarak, Yaşar Kemal’in röportaj tarzındaki farklılığını sunmaktadır. Fikret Otyam’ın örneğin kasıtlı ve bilinçli olarak; Karadeniz’deki hamsi avlamaya giden balıkçılarla denize çıkma fikrini ortaya koyduğunu, balıkçılarla birlikte denizde ıslanmayı, kuru ekmek yemeyi, sigara içmeyi, sarhoş olmayı, sohbet etmeyi kasıtlı ve bilinçli olarak seçtiğini söylemektedir. Öbür tarafta ise; röportaj nedir bilmeyen, bilmesi de gerekmeyen bir Yaşar Kemal, Çukurova’yı anlattığını söyleyerek, “orada bir köy var yoksul, orada bir köy var çok yoksul, orada bir köy var insanlar beylerin yanında köle gibi çalışıyor. Orada bir köy var; doğa ile savaşıyor,

---

⁵⁵ Aydın Engin, (2012) “Sunuş”. *Röportaj Seçkisi*. Yayınlanmamış Eser. Gazeteci/Yazardan alınan e-posta. [23 Nisan 2012]

doğaya her zaman galip gelemiyor, bazen doğa onu hep yeniyor. Bunları o güne kadar Türk edebiyatının tanık olmadığı bir coşkulu dille Yaşar Kemal anlatmıştır” demektir. Sait Faik ve Yaşar Kemal karşılaştırmasında, Sait Faik’in para kazanmak için röportajlar yaptığını ve mahkemeleri izlediğini, ama polis adliye muhabiri denilen gazetecilerin kuru dili ile değil, “Bursa’dan cesur bir ihtiyar geldi” diyerek müthiş bir röportaj yazdığından söz etmektedir. Yaşar Kemal gibi gözlem yaptığını, ama Yaşar Kemal’in röportajlarını adeta yaşadığını, röportajlarında anlattığını yaşadığının altını çizmektedir. Saik Faik’in röportaj yazısının ölçülü biçili olduğunu, ama Yaşar Kemal’in farkının doğallığı olduğunu vurgulamaktadır; mesela Yaşar Kemal’in röportajlarında pınarı okurun hissettiğini, gördüğünü, şırlıtısını duyduğunu, rüzgârı, dağdan yuvarlanan dikenli otu bile röportajda okurun gözler önüne serildiğini belirtmektedir.⁵⁶ Aydın Engin, Yaşar Kemal’in röportaj tarzındaki farkının röportaja doğayı sokması olarak görmektedir. Şunları da eklemektedir:

“Örneğin Çukurova’yı sadece insanıyla değil, doğasıyla bizim önümüze serdi. O yıllarda çok büyük bir ün kazanmasının, haklı bir ün kazanmasının, altında yatanda, kent insanı olan aydınların bilmediği doğayı göstermiş olmasıdır. Yaşar Kemal’in açtığı yolda hiç kimse ona yetişememiştir.”⁵⁷

Yaşar Kemal, *Röportaj Üzerine* adlı yazısında röportajlarını nasıl yaptığını değinmektedir. Herhangi bir röportajına herhangi bir romanı

---

⁵⁶ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012.

⁵⁷ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012.

kadar çalıştığını, çoğunlukla dizi röportajlar yaptığını, yaptığı röportajlarda, örneğin kaçakçılar röportajında kaçakçılarla birlikte üç ay kaçakçı gibi yaşadığını, onların korkularına, acılarına, sevinçlerine, varlıklarına yokluklarına katıldığını, hiçbir röportajında bir tek not dahi almadığını söylemektedir. Not almamasını da bilinçli bir tercih olarak yaptığını, insan ancak gerçeğe, o gerçeği, o insanı, insanları yaşayarak varabileceğine, eğer not tutarsa ya da kaydedicide kaydederse insanın onlara güvenip yaşamayı unutacağını düşünmektedir. Sözlerine şöyle devam etmektedir:

“Ne kadar röportaj yapmışsam, onu sonuna kadar yaşadım diyebilirim. Konumu, insanlarımı gereğince yaşamamışsam röportajlarım da olmadı. Uydurma oldu. Ya da ben öyle sandım. Nasıl roman yazmışsam, hangi biçimle, hangi davranışla, öyle röportaj yaptım.” (2009: 117-118)

Genel olarak Yaşar Kemal, romanlarındaki biçiminde insan kadar; dağlar, ağaçlar, kuşlar, ovalar tüm doğayı röportajlarında çok coşkuyla işlemiştir; onu farklı kılanda, bu işleyişindeki coşkulu durumdur. Yaşar Kemal’in romanlarında şiirselliğin kaynağının büyük bir zenginlikle sergilendiği doğa oluşturmaktadır. (Moran, 2011: 167) Aynen röportajlarında da romanlarında ki biçim gibi, insan ve doğa ilişkisini derin bir şiirsellikle gerçekten ayrılmadan yansıtmıştır.

3.4. Türkiye’de Röportajın Geleceği

Röportajlar, altın çağını yaşayan 1960’lı yıllarda, görülmeyeni görünür kılan, uzağı yakına taşıyan bir işlevle dönemin önemli bir gazetecilik faaliyetini yerine getirmiştir; Anadolu gerçeğini gözler önüne seren birçok röportaj yazarı, yollara düşmüş ve tanıklıklarını/gözlemlerini engin Türkçe kullanımıyla okuyucuya aktarmıştır. Yaşar Kemal röportaj yazı türünün önemi hakkında şunları söylemektedir:

“Dünya gazeteciliği röportaja haber kadar önem vermiş olsaydı dünyamızın yüzü, yüzyılımızın yüzü şimdiye kadar bambaşka olurdu. Dünyamızı röportaj başka, daha mutlu, daha umutlu bir yere götürebilirdi. İnsanlığın kirlerini biraz daha dökmesi yanlışlarını biraz daha düzeltmesi demektir. Yanlışlıklarımızın, ahmaklıklarımızın çoğu kendimizi ve dünyamızın gerçeklerini bilmememizden dolayıdır. Dünyayı, insanı ne kadar çok öğrenirsek, ne kadar çabuk gerçek yaşama varırsak o kadar çabuk mutluluğa kavuşuruz. Haber, bize dünyayı çok az vermekte. Gerçekliğin kabuğunu bile yaramıyoruz haberle. Dünyanın yaşamı uzun süredir haberin kalıplaşması yüzünden çok gizli kalıyor. Üstelik, çağımızın birçok haberi de gerçekleri gizleme ödevi görüyor ki, bu, dünyamızın mutsuzluğu oluyor.” (2009: 115-116)

Yaşar Kemal’in bu kadar önem attığı röportaj yazı türü günümüzde gereken değeri görmemektedir; Türkiye’de önemli gazetecilerin/yazarların oluşturduğu röportaj geleneği neden günümüzde

gazetelerde yer bulamamaktadır? Sedef Kabaş, bu konuyla ilgili değerlendirmesinde, Türkiye’de 1950’li-60’lı yıllarda televizyon yayınının olmadığını, daha sonraki evrede televizyon yayınlarının başlaması sonucunda, olayları, olguları ve kişileri betimsel anlatımlarla aktaran röportajların işlevselliğini yitirmeye başladığından söz etmektedir. Ayrıca herhangi bir konunun televizyondan izlemenin tercih sebebi haline geldiğinin altını çizmektedir. Bu sebebin sonucu olarak da Türkiye basınında röportaj yazılarının hemen hemen ortadan kalktığını savunmaktadır. (2009: 61)

Emin Özdemir de görsellikle birlikte toplum yapısındaki değişikliğin röportajlar üzerindeki etkisine vurgu yapmaktadır:

“Her yazınsal yaratının konumunu yaratıldığı dönemin ruhu belirler. 1950’li-60’lı yıllara göre toplumumuz büyük ölçüde değişmiştir. Gazetelerin okur kitlesi de, işlevi değişmiştir büyük ölçüde. Günümüz insanının yaşamında sözelliğin yerini görsellik almıştır. Televizyon dizilerinin büyüüne kendini kaptırmış kişiler bırakalım tek ya da dizi röportajları okumaya, uzun oylumlu bir haber yazısını bile okumuyorlar.”⁵⁸

Röportaj yazarı Fikret Otyam’da televizyonun çıkmasıyla birlikte röportaj yazarlığının günümüzdeki konumunun ne durumda olduğuyla ilgili şunları söylemektedir:

---

⁵⁸ Emin Özdemir, Kişisel Görüşme: 4 Mayıs 2012.

“Silah icat oldu mertlik bozuldu; televizyon icat oldu röportaj bozuldu. Bizim yaptığımız röportajcılık, bugün gazetelerde yok. (...) Benim röportajlarım tam bir sayfa olurdu. Şimdi bir sayfa, ‘Ajda Pekkan burnunu nasıl yaptırdı?’ onun röportajı var... Anadolu halkı unutuldu...” (Girgin, 2007: 240)

Aydın Engin, röportaj yazı türünün günümüzdeki konumuyla ilgili televizyonun ortaya çıkmasından kaynaklı bir gerileme yaşadığı fikriyle, sırf bununla, açıklanamayacağı kanaatindedir. 1960’lı yıllardaki siyasi gelişmelerin, Türkiye’deki insanların aşırı politize olmasına neden olduğunu, bunun sonucunda da edebiyatı küçümseyen okur kuşaklarının oluştuğunu ve gazetelerin de bu siyasi ortamdan etkilenerek bunun yansımaları yaşadığını düşünmektedir. Ayrıca aşırı politize olan Türkiye bir süre sonra çatışan bir Türkiye’ye dönüşmüştür. Aydın Engin sözlerine şöyle devam etmektedir:

“Örneğin o dönem, sinemada da seks furçasının ortaya çıkmasıyla kültürel anlamda da bir çalkantı yaşanmıştır Bunlarla birlikte haliyle gazetelerde röportaj türüne eski ağırlığını vermemeye başladılar, buna televizyonun çıkışını da eklersek, pek çok şeyin görselleştiği görülecektir. Ama en temel sebebin aşırı politikleşme olduğunu düşünüyorum.”⁵⁹

---

⁵⁹ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012.

Gazeteci Hikmet Çetinkaya günümüzde röportaj yazı türünün bilinmediğini röportaj dendiğinde söyleşinin anlaşıldığına vurgu yaparak günümüzde azda olsa röportaj yazılarının olduğunu dile getirmektedir:

“Bugün gazetelere baktığımız zaman, başta Cumhuriyet olmak üzere, o röportajcılık olayı yavaş yavaş yok olmuştu; ama son bir iki yıldır yine görüyorum. Örneğin Mısır’a gittik. Edebiyatla, ekonomisiyle, öğrencisiyle, halkıyla her şeyiyle Mısır’ı anlattık. Daha sonra Suriye’ye gittik. Suriye’deki sosyal yaşamı, siyaseti... (...) Ece Temelkuran var; o da genç bir arkadaşımız. Onun son iki röportajı var; Kuzey Irak ve Ermenistan röportajları... Bunlar röportaj, mülakat değil.” demektedir. Ayrıca röportaj geleneğinin eskisi gibi var olmamasını medyanın yozlaşmasına bağlamaktadır. Gazetelerin genel yayın müdürlerinin geçmişteki tutumlarından örnek vermektedir: “...Bana şöyle diyorlardı: ‘Gazetelerin sayfaları toprak ve gübre kokuyor’ Yani pamuk röportajı, zeytinyağı üreticilerinin sorunları yazılıyordu. Oysa bugün baktığımızda, bu sorunlarla Türkiye yine karşı karşıyadır.” Yorumunu yapmaktadır. (Girgin, 2007: 250)

Ayrıca röportajlar, son dönemde röportaj yazılarının uzunluğundan ötürüde gazetelerde yer almamaktadır. Hâlbuki röportajlar kısa yapılabildiği gibi uzunda yapılabilmektedir. Gazeteci/Yazar Aydın Engin, röportajın uzunluğunun negatif bir etki yarattığını düşünmektedir:

“Röportaj yazarlarının kötü bir alışkanlığı olduğunu söylemek mümkündür: Sanki röportaj uzun olmalıdır. Gazetede yer alan bir röportaj yarım sayfadan az yer almışsa gazeteciler arasında hoş karşılanmamaktadır. Ancak bu yanlıştır. Röportajlar kısada olabilir. Bence hüner de odur, ama genel alışkanlık röportajın uzun olmasıdır. Bu okur için hele günümüzde iletişimin çok çeşitli kanallardan okura ulaştığı şu dönemde okurda negatif etki yaratır.”⁶⁰

Günümüzde gazetelerde çok yer bulamayan röportajların gelecek zamanlarda nasıl bir dönüşüm yaşayacağı hakkında Emin Özdemir, hiçbir yazınsal türün ölmeyeceğini, ancak bir başka tür kılığına bürünerek karşımıza çıkacağını düşünmektedir. Ayrıca bugünkü bağlamda röportajın yerini belki kolay okunan, röportaj-öykü, röportaj roman gibi değişik dokulu metinlerin alabileceğini vurgulamaktadır. Ancak edebiyatın bile geleceğini kestirmenin güç olduğunun altını çizmektedir.⁶¹

Aydın Engin ise bu konuda dünyada her şeyin değiştiğini ve görsel medyanın zenginleşmesiyle birlikte “röportajın modasının” zorlandığı kanısındadır. Ancak umutsuz değildir. Söyleşinin sıkıcılığını aşmak için gelecekte röportajın zenginliğine başvurabileceğini düşünmektedir. Röportaj için umutsuzluk asla taşımamaktadır. Ayrıca genç gazetecilerin çoğunda, birazda çıkış yolu aramak adına, kurtuluşu röportaja mizah katmakta

---

⁶⁰ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012.

⁶¹ Emin Özdemir, Kişisel Görüşme: 4 Mayıs 2012.

aradığını belirtmektedir. Genç gazetecilerin mizahtan güç alarak okurları avlamak gibi içgüdüsel yapılan bir şekilde bunu yaptığını ifade etmektedir.⁶²

Ayrıca Gazeteci/Yazar Aydın Engin, yok olmaya doğru giden röportajın geleceğini nasıl gördüğünü, hangi mecrada sürdürebileceğini nasıl bir dönüşüm yaşayacağı ön görüşünü şu sözlerle dile getirmektedir:

“Sanırım klasik röportajdan ayrılmamız gerekecek. Burada iletişimin çok artmış olmasına rağmen röportaj hâlâ olay yerinde canlı canlı yaşamak dediğimiz önemini ve anlamını koruyor. Bence bu, hiçbir zaman aşınmaz, aşılmaz. Örneğin ilk akla gelen savaş röportajları oluyor. Ne yazık ki, savaş muhabiri dediğimiz muhabirler, röportaj dalına gitmek yerine kuru bir şekilde sunuyorlar. Alıcı ve vericinin, gazeteci ve seyircinin iç içe geçtiği bir dünyada yaşıyoruz. Yurtdışındaki bazı gazete bloklarında çok başarılı röportajlar görüyorum. Görüntü röportaj açısından Facebook’ta basit bir kamerayı röportaj mantığıyla kullanan altına döşediği sesi veya altına koyduğu metni röportaj tadına ulaştıran örnekler görüyorum. Kuru haberleri aşan ya da kurgusal olmayan görsel röportajların yazıyla beslenenleri ya da yazıyla beslenen görsellerin ufkunun açık olduğunu düşünüyorum. Bunu yapacak inatçı ve hünerli gazetecilere ihtiyaç var.”⁶³

---

⁶² Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 4 Mayıs 2012.

⁶³ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 4 Mayıs 2012.

Yaşar Kemal ise röportaj yazılarının olmamasını gazetecilerin yeterince çalışmamalarına ve kitap okumamalarına bağlamaktadır.⁶⁴ Aynı şekilde Aydın Engin de, sanatla, edebiyatla haşır neşir gazeteci sayısında ürkütücü bir azalma olduğunu düşünmektedir:

“Kitap okumayan, roman okumayan, merak dahi etmeyen, bir nesil var; ortada ürün görmediğim için bunları söylüyorum. İletişim bu kadar arttığı, imkânların bu kadar arttığı, eksiklerin internetten tamamlana bileceği medya devrimini yaşadığımız bir dönemde, ister televizyonda, ister yazılı medyada, ister radyoda söyleşinin sınırlarını aşan örneklerle karşılaşmadığım için bunu söylüyorum.”⁶⁵

Sedef Kabaş da günümüzdeki gazetecilerin röportaj yazı türüne sıcak olmadıklarını, bununla birlikte gazetelerdeki editörlerinde röportaja hak ettiği değeri vermediği kanısındadır:

“Araştırmaya, incelemeye, soruşturmaya dayanan; yaşananları bizzat gidip görerek tanıklık etmenin gerekli olduğu ve daha önemlisi edinilen izlenimlerin çarpıcı ve öznel bir üslup içinde kaleme alınmasını gerektiren röportajlar ciddi bir özen, emek ve yetenek gerektirir. Oysa günümüz medya çalışanları röportajın bu özelliklerini göz ardı etmekte ve röportajı basit bir iş olarak görmektedir. Nitekim mesleğe yeni başlayan deneyimsiz gazetecilere ilk işlerinde röportaj yapmalarını söyleyen ve aslında onlardan

---

⁶⁴ Yaşar Kemal, Kişisel Görüşme: 12 Mayıs 2012.

⁶⁵ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012.

söyleşi isteyen kıdemli editörlerin de röportaja hak ettiği değeri vermediği ortadadır. Röportaj yazacak nitelikte gazetecinin yetişmemesi veya var olanların sayısının hızla azalması da bu türün sonunu hazırlayan nedenler arasında sayılabilir.” (2009: 60-61)

Yaşar Kemal, geçmişte makas gazeteciliğın pek öyle artmadığını, şimdilerdeki gibi gazete patronlarının gazeteyi gazete yapan isimlere karşı düşmanca tutumda olmadığını düşünmektedir. Makasçı gazetecilik diye tabir ettiği gazeteciliğın röportaja ihtiyaç duymaması sonucu röportaj gazetelerde yer bulamadığını düşünmektedir. Televizyon, sinema ve radyodan sonra bile röportajın öneminin arttığı kanısındadır. Çünkü okuyucunun ancak yaşamın ve yaşamın özüyle röportaj yazı türüyle karşı karşıya kalabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca Yaşar Kemal, röportaj yazınının gerçeği ortaya çıkarmadaki öneminden dolayı röportajın Türkiye’de gelişimini etkilediği kanısındadır. Şöyle demektedir: “Bizim politikamız uzun yıllar gerçeğe varmak değil, gerçeği örtmek oldu. (...) gerçek insan yaşamını, olayları, haberlerin ardındaki gerçeği verecek olan tek yol röportajdır. (...) Gazeteler isterlerse röportaj dalı çabuk gelişir. (...) Yeter ki gazeteler tutumlarını değiştirmek, gerçek gazeteciliğe yönelmek zorunluluğunu duysunlar. Daha da gerekli Türkiye’de demokrasi gerçekleşsin...” (2009:114-117) Bununla birlikte Türkiye’deki demokrasinin gelişmesiyle birlikte röportajcılığında gelişeceğinin altını çizmektedir ve eklemektedir: “Hatta gazeteler ne kadar direktlerse diretsinler, ayakta kalmak, okuyucuya insanca varmak için, televizyon,

radio, sinema furyasında, röportaja başvurmak zorunda kalacaklardır.”
(2009: 118)

Aynı şekilde Aydın Engin, röportaj yazı türünün çok yer almamasını holdingleşen medyanın etkisi olduğunu düşünmektedir:

“Medya yönetimlerinin de bu konularda titizlik göstermedikleri, yönlendirici olmadıkları, zorlayıcı olmadıkları, yapılan denemeleri yüreklendirmedikleri ortadadır. Mesela biz internet ortamında T24’e iyi bir röportaj geldiğinde, ister burada çalışan yapmış olsun, ister dışarıdan biri yapmış olsun sitemize koymaya çalışıyoruz.”⁶⁶

Genel olarak diyebiliriz ki, röportaj yazarlığı teşvik edildiğinde, gereken önem verildiğinde, bu yazı türü geçmişteki gibi gelecekte de hak ettiği konuma gelebilecektir. Yeni nesil bu alanda kendini geliştirmelidir. Ayrıca medya yöneticilerinin teşvik etmesi de önemlidir. Medya sadece haberi aktaran değil, yaşamdaki her şeye dair derinlemesine bir bakış sunmak için röportajdan yararlanmaktan başka çaresi yoktur. Bu yüzden de Yaşar Kemal’in dediği gibi gelecekte röportaj yazı türüne başvurma zorunluluğu doğacaktır. (2009: 118) Unutulmamalıdır ki, hiçbir yazı türü röportaj yazı türü kadar olan biteni derinlemesine ortaya koyamamaktadır. Gelecekte röportaj yazı türü gerek internet sitelerinde gerek gazetelerde bir şekilde yerini almak zorunda olacaktır.

Yaşar Kemal’in şu sözleri unutulmamalıdır:

---

⁶⁶ Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012.

“Ben Vietnam savaşını ne haberlerden, ne de bilimsel araştırmalardan öğrenebildim, daha da ileri gidersem, televizyon filmlerinden de öğrenmedim, ancak Vietnam savaşı üstüne birkaç röportaj okuyuncadır ki bu korkunç savaşın dehşetine varabildim.”
(2009: 115)

SONUÇ

Genel olarak denilebilir ki; röportaj, tanıklıktan ve gözlemden yararlanarak uzaktakini anlatıyla yakına getiren, bunu yaparken öznel bir doğruluk sunan, ama gerçeklikten ayrılmayan ve edebiyatın gücünden yararlanan bir yazı türüdür. Gazetecilik ve edebiyat arasında duran bu yazı türü, sadece insanı konu edinmemekte, canlı cansız her şeyi konu edinebilmektedir. Örneğin bir ağaç ile röportaj yapılabileceği gibi bir heykel ile de röportaj yapılabilmektedir.

Röportaj, edebiyattan beslenen, öznel bir doğruluğu sunan, tanıklıktan yararlanan ve gerçeklikten asla taviz vermeyen yönleri barındırmaktadır. Onun bu özellikleri nedeniyle diğer gazetecilik faaliyetlerinden ayırmak yerinde olacaktır. Görüşülen gazeteci/yazarlarında belirttiği gibi röportaj yazı türü çok yönlü anlatım biçimleri sunmaktadır. Röportaj yazarının geniş bir anlatım alanı bulunmaktadır. Bu anlatım sahası tamamen röportaj yazarının kendine has birikiminin özellikleriyle ortaya çıkmaktadır. İyi bir röportaj yazısında Röportaj yazımını kesin kurallara bağlamak mümkün değildir. Gerçeklikten ayrılmadığı sürece her yöntem ve tarzda röportaj yazılabilmektedir. Bununla birlikte tüm yazımsal türlerde olduğu gibi betimleme, öyküleme, tartışma ve açıklama biçimleri kullanılabilir.

Röportaj çeşitleri açısından baktığımızda akademik bir çalışma için, portre röportaj, konu/haber röportajı, gezi/izlenim röportajı olarak adlandırmak doğru olacaktır. Ancak şu da unutulmamalıdır ki, röportaj yazı türü geniş bir anlatım tarzı sunmaktadır ve çeşitlerin iç içe geçişi de röportaj metinlerinde olabilmektedir. Bazen kesin çizgilerle ayırmak mümkün olmaya bilmektedir.

İyi düşünülmüş bir röportaj yazısı için röportaj yazarı ön hazırlık sorularına verileceği cevaplarla röportaja iyi bir başlangıç yapmış olacaktır. Daha sonra röportaj konusu hakkında ön araştırma yapması gerekmektedir. Ancak şu unutulmamalıdır ki, her zaman ön araştırmaya gerek olmayabilmektedir. Hazırlık yapmadan da sırf tanıkla röportaj yazılabilmektedir. Röportaja başlama aşamasına geçildiğinde, röportaj yazarı bakan, gören ve yansıtan bir bakış açısıyla röportajını yazacağı için işleyeceği konunun tamamen içinde olmalıdır. Ayrıca röportaj yazarı görsel veriler dışında geniş bir bakış açısı içinde olmalıdır; seslere, kokuya, tada da odaklanmalıdır. Röportaj yazarının başarısını etkileyecek en önemli etken dinlemek ve iletişim becerisi olacaktır. Çünkü soracağı sorulara yanıt alması bu iki özellikle daha da kolaylaşacaktır. Bununla birlikte kendine has soru tarzı geliştirmeyi bilmelidir. Röportaj yazarı, tanıklık ve görüşmeler bittikten sonra yazmaya geçecektir. Röportaj; çok yönlü ve değişik yazı olanaklarından oluşan bir yazı türüdür. Bu da röportaj yazısına büyük bir zenginlik katmaktadır. Anlatım biçimlerinin hepsini röportaj yazarı; açıklamalı, öykülemeli, betimlemeli ve tartışmacı yazım türlerini kullanabilmektedir. Bunları Röportaj yazarı röportajda bir uyum

oluşturabilmek için yazıya elde ettiği verileri iyi harmanlaması gerekmektedir. Ayrıca röportaj yazısının da giriş bölümü önem arz etmektedir. Giriş bölümüne dikkat etmesi gerekmektedir. Bununla birlikte metin içinde çeşitli gerilimler, metin içi karşıtlıklar kullanması yerinde olacaktır. Röportajını ilginç kılma için bu önemlidir. Şu da unutulmamalıdır ki, röportaj yazarı röportajı yazarken kendini röportaja pek yansıtmamalıdır. Röportaj yazarının iç dünyasından daha çok neler olduğu daha önemlidir. Ayrıca bir röportaj yazısında fotoğrafın önemi de büyüktür. Fotoğraf ve röportaj bütünlüğü önem arz etmektedir.

Dünyadaki ve Türkiye'deki röportajın gelişimi röportaj yazı türünün ne denli önemli bir yazı türü olduğunun göstergesidir. Sorunları, bilinmeyenleri, toplumsal değişimleri okuyucunun gözler önüne, tanıklıklar sonucu aktarılmakta ve haberin sunduğundan daha farklı olarak, okurun daha geniş bilgi sahibi olmasına ve sanki kendi gitmiş, görmüş, yaşamış gibi hissetmesine neden olmaktadır. Türkiye'de de 1950'li-60'lı yıllarda altın çağını yaşayan röportaj, döneminde Anadolu gerçeğini gözler önüne sermiştir. Hatta dönemin aydınlarını ve siyaseti bile şoke edebilme gücüne sahip olmuştur. Birçok gazeteci/edebiyatçı bu türde röportajlar yapmışlardır. Röportaj yazarları hiçbir sanatçının ya da siyasetçinin uğramadığı yerlere gitmişlerdir; dertlerin ve sorunların içinde tükenen insanlarımızı anlatan yazarların başında da Yaşar Kemal gelmektedir. Yaşar Kemal'in, 1951 yılında Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanmaya başlayan röportaj yazıları "*Bu Diyar Baştan Başa*" dördü kitabında bir arada yayımlanmıştır.

Çağdaş röportajın kurucusu olarak görülen Yaşar Kemal'in röportaj yapmaya başlaması, röportajları ve röportaj tarzının araştırıldığı bu çalışmada, görüşülen kişilerin ortaklaştığı nokta şudur:

Yaşar Kemal, röportajlarını betimlemeler ve tasvirlerle yapmıştır; röportaj biçemi halk edebiyatı geleneğinden beslenmektedir, doğanın ve dilin sentezlendiği bir biçemdir. Onu farklı kılan da röportaja doğayı sokmasıdır. Onun röportajlarında doğayı anlatışı okuyucu için orayı birebir yaşadığı hissini vermektedir.

Genel olarak diyebiliriz ki, Yaşar Kemal'in röportajları bir öykü yapısı taşımaktadır. Röportaja özgü niteliklerin çoğunu röportajlarında bulunmaktadır. Ayrıca eğer bir konu hakkında bir bilgi eksikliği varsa ön hazırlık yapmayı önemsemiştir. Yaşar Kemal, röportaj yazılarıyla yaşama karşı duyduğu sorumluluğu yerine getirmektedir. Genelde bildiği ve yaşadığı şeyleri kaleme almıştır. Bilmediklerini de yaşayarak öğrenmiştir. Röportajlarında birçok sorun yer almaktadır; açlık, sağlık, topraksızlık, işsizlik, göç, köy boşalımı gibi sorunlar röportajın sağladığı anlatımsal olanaklar içinde çarpıcı, gerçekçi bir biçimde dile getirilmektedir. Röportajlarında, romanlarında olduğu gibi uzun betimlemelere yer verilmemektedir. Ancak röportaj yazı türü çok yönlü bir anlatım biçimi sunmaktadır. Yaşar Kemal'de engin dil becerisini röportajlarında konuşturmuştur.

Yaşar Kemal röportajlarını yaparken, not almamaktadır. Bunu da yaşadığı gerçeğin bozulmaması için yapmaktadır. Ayrıca herhangi bir

röportajına herhangi bir romanı kadar çalışmıştır. Örneğin *Yanan Ormanlarda Elli Gün* adlı röportajı için aylarca araştırma yapmıştır. Her bir röportajı yaparken birebir yaşamıştır. Örneğin kaçakçılarla yaptığı röportajında kendisinin gazeteci olduğu bilinmemektedir. Onlarla üç ay boyunca yaşamıştır.

Yaşar Kemal, hangi biçimle, hangi davranışla, roman yazmışsa röportajlarını öyle yapmıştır. Romanlarındaki biçiminde insan kadar; dağlar, ağaçlar, kuşlar, ovalar tüm doğayı röportajlarında çok coşkuyla işlemiştir; onu farklı kılanda, bu işleyişindeki coşkulu durumdur. Yaşar Kemal'in romanlarında şiirselliğin kaynağının büyük bir zenginlikle sergilendiği doğa oluşturmaktadır. (Moran, 167) Aynen röportajlarında da romanlarında ki biçem gibi, insan ve doğa ilişkisini derin bir şiirsellekle gerçekten ayrılmadan yansıtmıştır.

Yaşar Kemal, röportajlarında eşsiz Türkçesiyle tasvirlerle yer vermektedir. Ancak romanlarında olduğu gibi uzun değil, kısa tümcelerden oluşmaktadır; yöresel ağızları değiştirmeden röportajlarına aktarmaktadır. Konuşma dilini tüm olanaklarını kullanmıştır. Röportajlarında yinelemeler, eşsesli sözlükler, yerel deyimler, imge bolluğu ve bunların müthiş bir şekilde harmanlaması vardır. Yerelin ağızıyla, doğanın rengiyle gerçeği olduğu gibi okuyucuya sunan, yaşamdaki gerçekliği okuyucuda yaşatmaya çabalayan Yaşar Kemal, bunu en iyi başaran röportaj yazarlarından biridir. Yaşar Kemal, destansı, şiirimsi bir dil ile röportajlarını yapmıştır ve halk

edebiyatından gelme yönü ağır basmaktadır. Kısaca şöyle diyebiliriz ki, röportajlarını, doğa/insan bağlamında ele almaktadır.

Türkiye'deki röportaj geleneğinin bugününe baktığımızda 1950'li-60'lı yıllardaki gibi röportaj revaçta olan bir durumda değildir. Bu birçok nedene bağlanabilmektedir. Örneğin Türkiye'nin yakın tarihinde yaşanan siyasi çekişmelerin sonucu edebiyata olan ilgi azalmaktadır, bununla birlikte edebiyattan beslenen gazete yazı türü röportajda bundan nasibini almıştır. Bu siyasi çalkantının gazeteye yansıyan boyutlarından biri de röportajın gazetelerde çokça yer almaması olmuştur. Ayrıca gazete patronları ve editörlerin röportaj türünü tercih etmemesi, genelde röportaj yazılarının uzun oluşu da buna eklenince bugünkü durumun temelleri anlaşılabilir. Fakat en önemli etken televizyonun/görselliğin ortaya çıkışıdır. Televizyonun yaygınlaşması sonucu uzaklar yakına taşınmış ve röportaj yazıları ilgi görmemeye başlamıştır. Buna birde günümüzdeki gazetecilerin edebî anlamda kendini geliştirmemesi ve kalemini güçlendirmemesi eklenince röportaj türü günümüzde hak ettiği yeri bulamamaktadır. Yaşar Kemal, bu konuda gazetecilerin çalışmadığını düşünmektedir.

Şunu da unutmamak gerekmektedir: Dünya hızla değişirken, röportajlarla da bu değişimden nasibini alıp yoluna devam edecektir. Yok olmaya yüz tutan röportaj geleneği bir şekilde klasik röportajdan ayrılarak ya da günümüzdeki iletişim ortamlarından yararlanarak varlığını sürdürmeye devam edecektir. Bunun için röportaj yazı türünün öneminin farkındalığını arttırılması gerekmektedir. Gelecekte gazeteciler röportaj

yazılılarıyla geçmişte olduğu gibi değişen toplum yapısına mercek tutarken, üstü kapatılmak istenen konuların üzerine giderek gündem var etmeye ve değişime öncülük etmeye devam edecektir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Ağakay, Mehmet Ali, (1962) Fransızca-Türkçe Sözlük, Denetleyen: Nusret Hızır. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Andaç, Feridun, (2003) *Yaşar Kemal'in Sözlerinde Yaşamak*. İstanbul: Dünya Yayıncılık.

Aslan, Kemal, (2005) *Soru Nasıl Sorulur? Haberciler İçin Bilgi Toplama, Mülakat ve Röportajda Soru Tekniği*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Bezirci, Asım, (1997) *Halk ve Sosyalizm için Kültür ve Edebiyat*. İstanbul: Evrensel Basım Yayınları.

Bülbül, A. Rıdvan, (2000) *Yazılı Anlatım ve Yazı Türleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Dursun, K. Tarık, (1969) *Herodot Tarihi*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Engin, Aydın, (2009) *Röportaj Seçkisi*. Yayınlanmamış Eser. Aktaran: Sedef Kabaş. *Soru Sorma Sanatı, Dünyada ve Türkiye'de Röportaj ve Söyleşi Geleneği*. İstanbul: Doğan Kitap.

Gaillard, Philippe, (1994) *Gazetecilik*. Çev, Mehmet Selami Şakiroğlu. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Gezgin, Suat, (1998) *Basın Sözlüğü*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Giddens, Anthony, (2000) *Sosyoloji*. Çev. H. Özel-C. Güzel. Ankara: Ayraç Yayınları.
- Girgin, Atilla, (2007) *Söyleşi mi, Röportaj mı?* İstanbul: Der Yayınları.
- Gökalp, Altan, (1998) “Yaşar Kemal’i Okumak”. *Yaşar Kemal’i Okumak*. Çev. Nedret-Erdim Öztokat. İstanbul: Adam Yayınları. s.11-30.
- Güven, Kayıhan, (2007) “Röportaj Üzerine”. *Çıplak Kralın Terzileri*. İstanbul: Detay Yayıncılık.
- Güven, Kayıhan, (2003) “Röportaj Üzerine”. *Kes Korkak Alıştırma Elini*. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- Güven, Kayıhan, (1993) *Röportaj Üzerine Bir Deneme*. Yayımlanmamış Eser, İstanbul.
- Güven, Kayıhan, (1995) *Miha Başvuru Notları*. Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi no:1.
- Hargreaves, Ian, (2006) *Gazetecilik*. Çev. Yeliz Özkan. Ankara: Dost Kitapevi.
- İnuğur, Nuri, (2002) *Basın ve Yayın Tarihi*. İstanbul: Der Yayınları.

- Kabacalı, Alpay, (1997) *Bir Destan Rüzgârı Fotoğraflarla Yaşar Kemal*.
İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Kabaş, Sedef, (2009) *Soru Sorma Sanatı, Dünyada ve Türkiye’de Röportaj ve Söyleşi Geleneği*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Kaptan, Ali, (1999) *Radyo-Televizyon Haberciliği ve Metin Yazma-Röportaj Teknikleri*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Karaalioglu, S. Kemal, (1994) *Sözlü/Yazılı Kompozisyon, Konuşmak ve Yazmak Sanatı*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Kayayerli, Damla, (2007) “Anı Ölümsüzleştirmek”. *Çıplak Kralın Terzileri*.
İstanbul: Detay Yayıncılık.
- Kemal, Yaşar, (2011a) *Nuhun Gemisi/Bu Diyar Baştanbaşa 1*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kemal, Yaşar, (2011b) *Yanan Ormanlarda Elli Gün/Bu Diyar Baştanbaşa 2*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kemal, Yaşar, (2011c) *Peri Bacaları/Bu Diyar Baştanbaşa 3*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kemal, Yaşar, (2011d) *Röportaj Yazarlığında 60 Yıl*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Kemal, Yaşar, (2011e) *Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor*. Söyleşiyi yapan:
Alain Bosquet. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kemal, Yaşar, (2004) *Bir Bulut Kaynıyor/Bu Diyar Baştanbaşa 4*. İstanbul:
Yapı Kredi Yayınları.
- Kemal, Yaşar, (2009) *Binbir Çiçekli Bahçe*. Haz. Alpay Kabacalı. İstanbul:
Yapı Kredi Yayınları.
- Moran, Berna, (2011) *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2/Sabahattin
Ali'den Yusuf Atılgan'a*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Muhidine, Timour, (1998) “Yaşar Kemal’in Röportajları: Bir Üstkurmaca”.
Yaşar Kemal'i Okumak. Çev. Nedret-Erdim Öztokat. İstanbul: Adam
Yayınları. s. 96-104.
- Otyam, Fikret, (1982) *Ha Bu Diyar Doğudan Gezi Notları
Harran/Hoyrat/Mayın ve Irıp/Gide Gide 1/2/3*. İstanbul: Adam
Yayıncılık.
- Özdemir, Emin, (1999) *Yazınsal Türler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, Emin, (2012) *Anlatım Sanatı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özgen, Murat, (2000) *Türkiye'de Basının Gelişimi ve Sorunları*. İstanbul:
İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- (2003) *Radyo Teknikleri*. İstanbul: İ.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları.

- Redd, John. (1967) *Dünyayı Sarsan 10 Gün*. Çev. Tasih Güran. İstanbul:
Aktaran: Kayıhan Güven. (1993) *Röportaj Üzerine Bir Deneme*.
Yayınlanmamış Eser. İstanbul.
- Sağlam, Nuri, (2004) "*Diyorlar ki*" *Muharriri Çeşmeler Kaşifi İstanbul*
Seyyahı Ruşen Eşref Ünaydın. İstanbul: Kitapevi Yayınları.
- Schlapp, Hermann, (2002) *Gazeteciliğe Giriş*. Çev. Işık Aygün. İstanbul:
İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları 15.
- Schneider, Wolf ve Paul-Josef Raue, (2002) *Gazetecinin El Kitabı*. Çev. Işık
Aygün. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları
16.
- Schubert, Ursula, (1969) Aktaran: Kayıhan Güven. (1993) *Röportaj Üzerine*
Bir Deneme. Yayınlanmamış Eser. İstanbul.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, (2006) *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul:
Yapı Kredi Yayınları.
- Tokgöz, Oya, (1987) *Temel Gazetecilik*. Ankara: A.Ü. Basın-Yayın
Yüksekokulu Basımevi.
- Türk Dil Kurumu, (1992) *Türkçe Sözlük*, s.1229. İstanbul: Türk Dil
Kurumu Yayınları.
- Ünaydın, Ruşen Eşref, (1972) *Diyorlar ki*. Haz. Şemsettin Kutlu. İstanbul:
Milli Eğitim Basımevi.

Ünaydın, Ruşen Eşref, (2009) *Ruşen Eşref Ünaydın'dan Hasan Ali Yücel'e "Diyorlar ki" İçin Bir Mektup*. Haz. Nuri Sağlam. İstanbul: Yağmur Yayınları.

Sürelî Yayınlar

Binyazar, Adnan, (1975) "Türkiye'de Röportaj'ın Tarihiçesi". *Milliyet Sanat Dergisi Röportaj Özel Sayısı*, 147, s.13-15.

Çapın, Halit. (1975) "Sanat Dergisinin Soruşturması: Röportaj Yazarları, Röportajın Bir Edebiyat Dalı Olduğunda Birleşiyor". Söyleşiyi Yapan: Adnan Binyazar. *Milliyet Sanat Dergisi Röportaj Özel Sayısı*, 147, s. 4.

Çetiner, Yılmaz. (1975) "Sanat Dergisinin Soruşturması: Röportaj Yazarları, Röportajın Bir Edebiyat Dalı Olduğunda Birleşiyor". Söyleşiyi Yapan: Adnan Binyazar. *Milliyet Sanat Dergisi Röportaj Özel Sayısı*, 147, s. 4-6.

Çetinkaya, Hikmet. (1975) "Sanat Dergisinin Soruşturması: Röportaj Yazarları, Röportajın Bir Edebiyat Dalı Olduğunda Birleşiyor". Söyleşiyi Yapan: Adnan Binyazar. *Milliyet Sanat Dergisi Röportaj Özel Sayısı*, 147, s. 6 7.

Es, Hikmet Feridun. (1975) "Sanat Dergisinin Soruşturması: Röportaj Yazarları, Röportajın Bir Edebiyat Dalı Olduğunda Birleşiyor".

Söyleşiyi Yapan: Adnan Binyazar. *Milliyet Sanat Dergisi Röportaj Özel Sayısı, 147, s. 6-7.*

Gürel, Nail. (1975) “Sanat Dergisinin Soruşturması: Röportaj Yazarları, Röportajın Bir Edebiyat Dalı Olduğunda Birleşiyor”. Söyleşiyi Yapan: Adnan Binyazar. *Milliyet Sanat Dergisi Röportaj Özel Sayısı, 147, s. 7-8.*

Kemal, Yaşar, (1975) “Sanat Dergisinin Soruşturması: Röportaj Yazarları, Röportajın Bir Edebiyat Dalı Olduğunda Birleşiyor”. Söyleşiyi Yapan: Adnan Binyazar. *Milliyet Sanat Dergisi Röportaj Özel Sayısı, 147, s. 8-9.*

Otyam, Fikret. (1975) “Sanat Dergisinin Soruşturması: Röportaj Yazarları, Röportajın Bir Edebiyat Dalı Olduğunda Birleşiyor”. Söyleşiyi Yapan: Adnan Binyazar. *Milliyet Sanat Dergisi 147, s. 10-11.*

Sadullah, Naci. (1975) “Sanat Dergisinin Soruşturması: Röportaj Yazarları, Röportajın Bir Edebiyat Dalı Olduğunda Birleşiyor”. Söyleşiyi Yapan: Adnan Binyazar. *Milliyet Sanat Dergisi Röportaj Özel Sayısı, 147, s. 11-12.*

Şenyapılı, Önder. (1981) “Çağdaş Gazetenin Önemli Yazı Türü: Röportaj”. *İletişim 2, s. 173-193.*

İnternet Kaynakları

Andaç, Feridun, (2012). “Taşıyan Bir Dilin Ustası: Yaşar Kemal”. *Birgün Gazetesi*. http://www.birgun.net/cultures_index.php?news_code=137328581&year=2012&month=01&day=23 [12 Mayıs 2012]

Engin, Aydın, (2012) “Sunuş”. *Röportaj Seçkisi*. Yayınlanmamış Eser. Gazeteci/Yazardan alınan eposta. [23 Nisan 2012]

Hersh, Seymour, “Seymour Hersh” Wikipedia: Özgür Ansiklopedi http://en.wikipedia.org/wiki/Seymour_Hersh [21 Haziran 2012]

Girgin, Atilla, (2004) “Röportaj-Mülakat-Söyleşi Bölüm 1”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi 19*, s. 39-51. <http://www.iudergi.com/tr/index.php/iletisim/article/view/12729/1156> [23 Nisan 2012]

Kayhan, Güven, (2007) “Gazeteciliğin Yüz Akları Miha’da”. Söyleşiyi yapan: Müjgan Hâlis. *Sabah Gazetesi Cumartesi Eki*. <http://arsiv.sabah.com.tr/2008/01/05/ct/haber,68497E9F856F4DFDB5F385E926AF92B5.html> [12 Mart 2012]

Kemal, Yaşar, (1971) “Edebiyat ve Politika”. Söyleşiyi yapan: Abdi İpekçi. *Milliyet Gazetesi Her Hafta Bir Sohbet Köşesi*. <http://www.yasarkemal.net/soylesi/docs/abdiipekci.html> [12 Nisan 2012]

Kemal, Yaşar, (1993) “Yaşar Kemalle Edebiyat ve Politika”. Söyleşiyi yapan: Fethi Naci. *Aydınlık*.
<http://www.yasarkemal.net/soylesi/docs/fethinaci.html> [12 Nisan 2012]

Kemal, Yaşar, (1978) “Tekin Sönmez’in Yaşar Kemal ile Uzun Bir Söyleşisi” <http://www.yasarkemal.net/soylesi/docs/tekinsonmez.html> [12 Nisan 2012]

Kemal, Yaşar, (2007) “Ölene Kadar Nobel Adayı Olacağım” *Hürriyet Gazetesi*.<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5621617&tarih2007-07-02> [13 Nisan 2012]

Steer, George, “Guernica Bombardımanı” Wikipedia: Özgür Ansiklopedi http://tr.wikipedia.org/wiki/Guernica_Bombardimani [21 Haziran 2012]

Kişisel Görüşme

Aydın Engin, Kişisel Görüşme: 25 Nisan 2012.

Emin Özdemir, Kişisel Görüşme: 4 Mayıs 2012.

Yaşar Kemal, Kişisel Görüşme: 12 Mayıs 2012.